

ANALIZĂ PRIVIND SISTEMUL DE JUSTIȚIE PENTRU COPII DIN ROMÂNIA

ANALIZĂ PRIVIND
SISTEMUL DE
JUSTIȚIE PENTRU
COPII DIN ROMÂNIA

CUPRINS

INTRODUCERE	5
CAPITOLUL I. CADRUL LEGISLATIV ACTUAL ȘI PERSPECTIVELE LEGISLATIVE PRIVIND SISTEMUL DE JUSTIȚIE PENTRU COPII DIN ROMÂNIA	7
I. 1. Organizarea judiciară	7
I.2. Norme de drept substanțial și procesual cu impact asupra sistemului judiciar pentru copii	18
1.2.1. Impactul normelor de drept substanțial asupra sistemului judiciar pentru copii.	18
1.2.2. Impactul normelor procesuale asupra sistemul judiciar pentru copii	25
I.3. PROCEDURI JUDICIARE DERULATE ÎN CADRUL SISTEMULUI DE JUSTIȚIE PENTRU COPII	31
1.3.1. Reguli comune privind sesizarea instanței	31
1.3.2. Reguli speciale de procedură în materie penală	32
1.3.3. Reguli speciale de procedură în materie civilă	44
I.4. Instrumente internaționale în materia justiției pentru copii	47
I.5. PERSPECTIVE LEGISLATIVE ÎN MATERIA JUSTIȚIEI PENTRU COPII	51
1.5. 1. Viziunea noului cod de procedură penală	52
1.5.2. Modificările legislative survenite în proiectul noului cod de procedură civilă	55
1.5. 3. Modificările legislative intervenite în noul cod civil	56
1.5.4. Modificări legislative intervenite în noul cod penal.....	59
CAPITOLUL II. INSTITUȚIILE IMPLICATE ȘI APORTUL ACESTORA ÎN MATERIA JUSTIȚIEI PENTRU COPII	62
II.1. Ministerul Justiției	62
II.2. Consiliul Superior al Magistraturii	63
II.3. Instanțele judecătorești	63
II.4. Ministerul Public	64
II.5. Ministerul Internelor și Reformei Administrative, unitățile subordonate	65
II.6. Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului	66
II.7. Comisia pentru Protecția Copilului	66
II.8. Direcția Generală de Asistență Socială și Protecție a Copilului	67

II.9. Serviciile publice de asistență socială	68
II.10. Serviciile de probațiune de pe lângă tribunale	68
II.11. Baroul de avocați	69
II.12. Ministerul Educației și Cercetării	69
II.13. Organismele private acreditate	70
II.14. Biserica	70
CAPITOLUL III. FORMAREA SPECIALIȘTILOR	72
III.1. Date despre seminariile de formare continuă realizată de Institutul Național al Magistraturii	72
III.2. Formarea profesională din perspectiva specialiștilor	76
CAPITOLUL IV. SUGESTIILE SPECIALIȘTILOR	79
IV.1. Formarea specialiștilor	79
IV.2. Audierea și pedepsele date copiilor	80
IV.3. Tribunalul pentru minori și familie versus complete/secții specializate	82
IV.4. Cadrul legal	83
IV.5. Colaborarea cu alte instituții	84
IV.6. Analiza SWOT a sistemului de justiție juvenilă	84
CONCLUZII	89
RECOMANDĂRI	91
BIBLIOGRAFIE	93

INTRODUCERE

Inițiativele privind realizarea unei justiții pentru copii în România au aparținut unor instituții guvernamentale și neguvernamentale ce au implementat proiecte și programe care au avut abordări și viziuni diferite, prin toate acestea urmărindu-se însă implementarea aceluiași principii, standarde și recomandări internaționale în instrumentarea cauzelor cu copii.

În această problemă, în prezent, există două tendințe în rândul specialiștilor din România. În domeniul protecției copilului (psihologii, asistenții sociali etc.) doresc servicii de calitate în instrumentarea cauzelor civile și penale cu copii denumind generic această necesitate “tribunal pentru copii”, nediferențind ca formă de organizare între tribunal pentru copii, complet sau secție specializată. Magistratii doresc în mod special desemnarea și specializarea personalului care instrumentează cauze cu copii și dotări necesare bunei instrumentări a acestor cauze (camere de audiere, camere de consiliu, săli de judecată dotate corespunzător etc.), în cadrul structurilor organizaționale actuale.

Cercetarea a urmărit realizarea unei analize calitative asupra sistemului de justiție pentru copii care să ofere recomandări decidenților în crearea de politici și practici unitare.

În acest sens s-a realizat o analiză a legislației privind organizarea instanțelor și parchetelor pentru instrumentarea cauzelor civile și penale cu copii din perspectiva actualelor și noilor coduri. Un alt obiectiv urmărit în cadrul acestei cercetări a fost de a analiza proiecte importante în acest domeniu implementate în perioada 2000-2009 în România de către instituții guvernamentale și neguvernamentale. Pentru a reliefa dimensiunea formării magistraților în ceea ce privește numărul de seminarii, numărul de magistrați formați și temele de formare au fost obținute date de la Institutul Național al Magistraturii. Nevoile și expectanțele magistraților desemnați să instrumenteze cauze cu minori au fost surprinse în detaliu în cadrul celor trei focus grupuri realizate în orașele Iași, Brașov și Cluj-Napoca.

Proiectul s-a desfășurat în perioada 2009-2010 iar din echipa de specialiști au făcut parte următoarele persoane:

Drd. Cătălin Luca (coordonator proiect)

psiholog și director executiv la Asociația Alternative Sociale

Dr. Cristina Văleanu

judecător și Președinte al Curții de Apel Iași

Dr. Nicoleta Ștefăniță

judecător și Președinte al Secției Penale din cadrul Tribunalului Iași, președinte al Asociației Magistraților Iași.

Prof. univ. dr. Doina Balahur

Director al Centrului de Management Social și Dezvoltare Comunitară, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Departamentul de Sociologie și Asistență Socială.

Mihaela Pitea

sociolog

George Pascaru

sociolog, Asociația Alternative Sociale

A contribuit cu date și informații:

Institutul Național al Magistraturii – expert Maria Scarlat.

CAPITOLUL I. CADRUL LEGISLATIV ACTUAL ȘI PERSPECTIVELE LEGISLATIVE PRIVIND SISTEMUL DE JUSTIȚIE PENTRU COPII DIN ROMÂNIA

I. 1. ORGANIZAREA JUDICIARĂ

Procesul de reformă a sistemului judiciar românesc a impus elaborarea și adoptarea de către Guvernul României a unor strategii naționale și secvențiale de natură să contribuie la apărarea statului de drept și a supremației legii inclusiv prin implementarea, printre altele, a legislației în domeniul protecției drepturilor copilului.

Elaborarea pachetului legislativ din anul 2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului a fost o consecință a aprobării Strategiei de reformă a sistemului judiciar 2003-2007 prin H.G. nr. 1052/2003 publicată în Monitorul Oficial nr. 649/12.09.2003, care a stabilit printre obiectivele sale strategice eficientizarea actului de justiție în direcția reorganizării instituționale, urmărindu-se specializarea instanțelor.

În acest sens s-au implementat o serie de proiecte cu scopul de a realiza instanțe pentru minori, două dintre acestea fiind: *Instanțe pentru minori la nivelul județului Iași*¹ și *Instanțe pentru minori în județele Vaslui și Botoșani*.

Proiectul: Instanțe pentru minori la nivelul județului Iași

Coordonator: Asociația Alternative Sociale (AAS) în parteneriat cu Asociația Magistraților din Iași (AMI).

Parteneri: Parchetul de pe lângă Tribunalul Iași, Curtea de Apel Iași, Inspectoratul de Poliție al Județului Iași, Serviciul de Probațiune Iași, Centrul de Mediere și Securitate Comunitară Iași, Organizația „Salvați Copiii”, filiala Iași.

Durată: 2000-2003.

Rezultate:

- Pregătirea a peste 100 de persoane din sistemul justiției penale (judecători, procurori, polițiști, consilieri de probațiune etc.) pentru lucrul în echipe multidisciplinare și colaborare interinstituțională, în domeniile psihologiei dezvoltării, drepturile copilului, efectele abuzului asupra copilului etc;
- Dotarea sălilor de judecată pentru minori de la Judecătoria Iași, Pașcani, Hîrlău, Răducăneni;

¹ Pentru descrierea detaliată a proiectului instanțelor pentru minori vezi Sofia Luca, "The Juvenile Court" în D. Balahur, A. Padovani and S. Brutto, *Probation and Restorative Justice in Romania and Italy. Sociological-juridical enquiries and applied studies of social work*, 2008, A.I.Cuza University Press.

Dotarea camerelor de audiere a minorilor de la Poliția Iași, Pașcani, Hîrlău, Răducăneni;

- Dotarea camerelor de audiere a minorilor de la Parchetele Iași, Pașcani, Hîrlău, Răducăneni.

Impactul proiectului:

- Proiectul a clarificat necesitatea înființării unor instanțe specializate în procesul de înfăptuire a justiției și de creare a unei practici armonizate, unitare în materia drepturilor copilului și familiei;
- A contribuit, prin cadrul experimental creat, la ameliorarea climatului în care se derulează procedurile în cauzele cu minori, la prevenirea retraumatizării copiilor victime pe durata procesului penal;
- Organizarea în complete pentru minori a facilitat derularea procedurilor cu celeritate, așa cum, de altfel, cere legea în cauzele în care sunt implicați minori.

Eficacitatea proiectului:

- Prin implementarea proiectului a fost realizată baza materială și logistică necesară audierii minorilor în cadrul instituțiilor implicate (secții de poliție, parchete și judecătoria). Dotarea realizată a rămas în folosința instituțiilor beneficiare și după încheierea proiectului, realizându-se astfel premisele transformării *mediului experimental* dezvoltat în cadrul proiectului într-o practică firească în cauzele cu minori.

Proiectul: Instanțe pentru minori în județele Vaslui și Botoșani

Coordonator: Asociația Alternative Sociale

Parteneri: Curtea de Apel Iași, Parchetele de pe lângă Tribunalul Vaslui și Botoșani, Tribunalele Vaslui și Botoșani, Inspectoratele de Poliție ale Județelor Vaslui și Botoșani.

Buget: 67,810 GBP

Durată: 2004 - 2005

Rezultate:

- Au fost pregătiți 71 de profesioniști din județele Vaslui și Botoșani (judecători, procurori, polițiști, consilieri de probațiune, avocați etc.), pentru lucrul în echipe multidisciplinare, pentru a-și desfășura activitatea în acord cu legislația internațională și națională de instrumentare a cauzelor cu minori;

- 12 magistrați din Iași, Botoșani și Vaslui au realizat o vizită de studiu în Marea Britanie cu scopul de a cunoaște sistemul de justiție juvenilă și mecanismele de colaborare interinstituțională în asistența copiilor aflați în conflict cu legea penală și copiii victime;
- A fost optimizat sistemul de audiere și judecare a cauzelor cu minori în cadrul instituțiilor care instrumentează aceste cazuri, respectiv poliție, parchete și instanțe de judecată din județele Vaslui și Botoșani. Optimizarea a constat în dotarea cu mobilier, aparatură audio-video de înregistrare, computere, imprimante, geamuri unidirecționale etc.
- Realizarea și distribuirea a 6.000 de exemplare instanțelor, parchetelor și inspectoratelor de poliție a manualului *Ghid de practici instituționale în instrumentarea cauzelor cu minori*.

Impactul proiectului:

- Proiectul a contribuit la o mai bună înțelegere a necesității înființării unor instanțe specializate în procesul de desfășurare a justiției și de creare a unei practici armonizate, unitare în materia drepturilor copilului și familiei;
- A contribuit, prin cadrul experimental creat, la realizarea unui climat optim pentru derularea procedurilor în cauzele cu minori, la prevenirea posibilei traumatizări a copilului care intră în sistemul formal de justiție, precum și la derularea procedurilor cu celeritate așa cum, de altfel, cere legea în cauzele în care sunt implicați minori.

Eficacitatea proiectului:

- Prin realizarea și distribuirea la nivel național a manualului *Ghid de practici instituționale în instrumentarea cauzelor cu minori* polițiștilor, procurorilor, judecătorilor și consilierilor de probațiune s-au creat premisele unei abordări unitare a cauzelor în care sunt implicați copii victime și copii aflați în conflict cu legea penală.
- Prin implementarea proiectului, în orașele Botoșani și Vaslui a fost realizată baza materială și logistică necesară audierii minorilor în cadrul instituțiilor implicate (secții de poliție, parchete și judecătoria). Dotarea realizată a rămas în folosința instituțiilor din cadrul acestor orașe și după încheierea proiectului.

Măsurile cele mai importante se refereau la înființarea, începând cu anul 2004, a tribunalelor specializate, justificat de creșterea complexității raporturilor juridice, proporțional cu dezvoltarea relațiilor sociale și a cadrului legislativ care le reglementează.

A fost constituit ca obiectiv strategic reforma justiției pentru minori, avându-se în vedere că soluționarea cauzelor în care sunt implicați copiii necesită o atenție deosebită din partea celor chemați să realizeze actul de justiție și s-a

concluzionat asupra necesității creării în acest domeniu a unor condiții specifice pentru minori, diferite de cele existente pentru adulți, având ca scop general protecția copilului.

Noua organizare judiciară preconizată prin crearea tribunalelor specializate s-a prevăzut a fi dublată de pregătirea specializată a magistraților care vor lucra în domeniul delincvenței juvenile, demers de altfel sprijinit de către Comisia europeană prin aprobarea Programului PHARE 2003 de asistență în domeniul justiției pentru minori, astfel încât în final specializarea instanțelor să determine stabilirea unui anumit număr de judecători care să soluționeze cauzele pentru minori și familie.

În contextul reformei organizării judiciare survenite prin intrarea în vigoare a Legii nr. 304/2004, în structura organizatorică a instanțelor judecătorești s-a prevăzut înființarea și respectiv funcționarea de secții sau, după caz, de complete specializate pentru cauze de minori și de familie la nivelul curților de apel, tribunalelor sau judecătoriilor.

În noua organizare judiciară, la nivelul instanțelor judecătorești s-a reglementat, prin art. 35, înființarea tribunalelor specializate, în categoria cărora au fost incluse și tribunalele pentru minori și familie. S-a prevăzut totodată că tribunalele specializate sunt instanțe fără personalitate juridică ce pot funcționa la nivelul județelor și al municipiului București cu sediul, de regulă, în municipiul reședință de județ.

Problematica tribunalelor pentru minori a fost în atenția Ministerului de Justiție care a implementat proiectul PHARE RO 2003/005-551.04.16 - Sprijin în vederea îmbunătățirii justiției pentru minori în România².

Acest proiect s-a realizat în cadrul unui parteneriat/înfrățire între Ministerul de Justiție din România și Ministerul de Justiție din Franța și a fost, după proiectul de implementare a probațiunii, cel mai amplu proiect adresat justiției juvenile din România.

Scopul acestui proiect a fost de a completa cadrul juridic și instituțional al sistemului de justiție juvenilă din România.

Proiectul: Sprijin pentru îmbunătățirea justiției pentru minori în România

Titular: Ministerul de Justiție

Partener de înfrățire: Franța/Ministerul de Justiție

Buget contract: 1.373.324,99€ (Phare:1.070.084,99 € - Cofinanțare: 303.240€)

Durată: 2004 – 2006

² Ex-post-evaluarea s-a bazat pe datele și informațiile publice prezente în rapoartele intermediare și finale ale proiectului, postate pe pagina web a Ministerului Justiției (www.just.ro accesat la 12.02.2010).

Scopul proiectului: Îmbunătățirea justiției pentru minori în România.

Rezultate:

- Au fost realizate recomandări referitoare la înființarea de complete specializate în domeniul justiției pentru minori;
- Au fost create la nivel local 5 echipe pilot formate din judecători, procurori, grefieri, polițiști, din cadrul penitenciarelor, a direcțiilor de protecție a copilului și consilieri de probațiune care au fost pregătiți în vederea realizării unei bune practici în lucrul cu minorii;
- 671 de persoane implicate în justiția pentru minori (judecători, procurori, consilieri de probațiune, funcționari din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor, grefieri, polițiști, personal din cadrul direcțiilor de asistență socială) au fost formate pentru lucrul cu copiii aflați în sistemul de justiție;
- A fost realizat un centru de resurse și documentare pentru profesioniștii implicați în domeniul justiției pentru minori la nivelul Ministerul Justiției.

Impactul proiectului:

- Proiectul a condus la modificări și completări ale cadrului normativ, la înființarea sau reorganizarea unor structuri instituționale menite să asigure o bună funcționare a diferitor agenții și autorități care funcționează în cadrul sistemului de justiție precum și la perfecționarea resursei umane implicată în administrarea justiției.

Eficacitatea proiectului:

- Feedbackul beneficiarilor direcți ai activităților derulate în proiect: procurori, judecători, consilieri de probațiune etc., a evidențiat importanța pregătirii continue, a schimburilor de experiență cu profesioniștii din sistemul de justiție juvenilă din alte state ale UE.
- În același timp, unele asociații ale magistraților au reproșat coordonatorilor proiectului că în stabilirea obiectivelor și a activităților s-a ignorat experiența existentă în România în promovarea instanțelor specializate, în implementarea unor programe de asistență și protecție a copiilor victime ale infracțiunilor etc.

Prin art. 41, în forma inițială, din Legea 304/2004³ s-a stabilit competența noilor instanțe de judecată, prevăzându-se că tribunalele pentru minori și familie judecă în primă instanță următoarele categorii de cauze :

1. În materie civilă, cauzele referitoare la drepturile, obligațiile și interesele legitime privind persoana minorilor, decăderea din drepturile părințești, cererile privind nulitatea sau desfacerea căsătoriei, cererile pentru încuviințarea, nulitatea sau desfacerea adopției, precum și cauzele privind raporturile de familie.

³ Legea 304 din 2004 privind organizarea judiciară, publicată în M. Of. nr. 576/29.06.2004.

2. În materie penală, infracțiuni săvârșite de minori sau asupra minorilor.
3. În forma inițială a art. 42 din Legea nr. 304/2004 s-a prevăzut ca, în ipoteza în care în aceeași cauză sunt mai mulți inculpați, unii minori, iar alții majori și nu este posibilă disjungerea, competența judecării cauzei să revină tribunalului pentru minori și familie.

Prin dispozițiile finale și tranzitorii ale Legii privind organizarea judiciară s-a stipulat că tribunalele specializate vor începe să funcționeze cel mai târziu la data de 01.01.2008 și că tribunalele specializate ce se vor înființa în această materie vor judeca numai cauzele prevăzute în art. 41 și 42 care sunt de competența de primă instanță a tribunalului. Cu excepția acestor prevederi legale, legiuitorul nu a instituit norme cu caracter special care să reglementeze modul de organizare și funcționare a tribunalelor specializate pentru minori și familie, precum și întinderea atribuțiilor și prerogativelor acestei noi instituții.

Ulterior, după înființarea la sfârșitul anului 2004 a unui tribunal pentru minori și familie în municipiul Brașov și după o analiză atentă a numărului și naturii cauzelor, raportat inclusiv la resursele umane existente, s-a luat decizia ca acolo unde numărul mic de cazuri și distribuția lor geografică nu justifică înființarea tribunalelor specializate pentru minori și familie să se utilizeze în continuare forma de organizare a completelor și secțiilor specializate pentru minori și familie, dar cu păstrarea specializării, în acest sens fiind modificată Legea nr. 304/2004 prin Legea nr. 247/2005⁴.

În acest context, crearea tribunalelor specializate – dar și funcționarea secțiilor și completelor specializate – a fost dublată de pregătirea specifică a magistraților și a altor categorii de personal din domeniul justiției juvenile, demers de altfel sprijinit de către Comisia europeană prin aprobarea Programului PHARE 2003 de asistență în domeniul justiției pentru minori, asistență asigurată de guvernul francez, printre obiectivele programului numărându-se formarea profesională a peste 630 de magistrați, grefieri, consilieri de probațiune, funcționari din penitenciare, polițiști, asistenți sociali, dar și crearea de echipe pluridisciplinare la nivel local, în scopul implementării bunelor practici europene în domeniu.

Tendința manifestă în organizarea structurală a instanțelor a fost evidențiată în sensul înființării completelor specializate, aspect evidențiat în Hotărârea CSM nr. 1320/2008 privind aprobarea Proiectului „Analiza gestionării resurselor umane în perioada 2005-2008 și Strategia Consiliului Superior al Magistraturii în acest domeniu pentru intervalul 2008-2011”, în care s-a arătat că, la finele anului 2005, funcționau la nivel național un număr de 911 complete specializate în materia cauzelor cu minori și de familie, în anul 2006 a continuat procedura înființării acestor complete, adăugându-se alte 283 de complete specializate în acest domeniu, iar în anul 2007 Secția pentru judecatori a CSM a aprobat înființarea a încă 50 de complete specializate în materia cauzelor cu minori și de familie.

⁴ Legea nr. 247/2005 privind reforma în domeniile proprietății și justiției, precum și unele măsuri suplimentare, publicată în M. Of. nr. 653/22.07.2005.

Cu toate că prevederile Legii privind organizarea judiciară reglementează criteriile legale ce trebuie avute în vedere în cuprinsul solicitărilor de înființare a secțiilor/completelor specializate, se evidențiază faptul că buna organizare administrativ-judiciară a instanțelor impune a se avea în vedere ca la constituirea acestor structuri specializate conducerile colective să analizeze și alte criterii complementare cum ar fi : asigurarea unei specializări efective a judecătorilor, gestionarea echilibrată a resurselor umane în cadrul secțiilor/completelor specializate care funcționează în cadrul instanțelor, asigurarea respectării principiului repartizării aleatorii a cauzelor și a soluționării incidentelor procedurale.

Problemele sistemice din justiție, astfel cum au fost relevate în mai multe rapoarte de evaluare, au determinat reconsiderarea Strategiei de reformă în domeniul justiției, precum și actualizarea acesteia pentru perioada 2005-2007. Adoptarea Hotărârii de Guvern nr. 232/2005⁵ a avut menirea să sporească calitatea și eficiența actului de justiție, inserând printre direcțiile de acțiune stabilite, eficientizarea **justiției pentru minori**, realizarea unei protecții sporite a minorilor putând fi asigurată prin crearea unor dispoziții procedurale speciale, diferite de cele aplicabile majorilor, compatibile cu normele europene în materia respectării drepturilor copilului.

Prin raportare la obiectivele strategice urmărite, studiul prezent privind necesitatea și oportunitatea înființării tribunalelor specializate nu poate fi realizat decât în corelare cu analiza gestionării resurselor umane și materiale.

Situația actuală generată de gradul redus de ocupare a posturilor de judecător la instanțe, fluctuația de personal ca urmare a detașărilor, transferurilor ori promovărilor intervenite în rândul judecătorilor, dar și repartizarea neunitară a resurselor umane existente pe instanțe se circumscriu în factori vulnerabili ai sistemului judiciar, cu implicații directe asupra posibilității și oportunității reale a înființării unor tribunale specializate.

În raport cu această stare de lucru care reclamă intervenția imediată pentru eliminarea riscurilor generate de imposibilitatea unor instanțe de a funcționa, prin H.G. nr. 232/2005 privind aprobarea Strategiei de reformă a sistemului judiciar pe perioada 2005-2007 și a Planului de Acțiune pentru implementarea strategiei de reformă a sistemului judiciar s-a decis „stabilirea unei politici privind resursele umane în cadrul sistemului judiciar” în conținutul căreia alocarea numărului necesar de personal la instanțele cu cel mai mare deficit, raportat la media națională, s-a înscris ca un obiectiv prioritar.

Evoluția gradului de ocupare a posturilor de judecător pe parcursul timpului avută în vedere cu prilejul studiului întocmit la anteproiectul „Analiza gestionării resurselor umane în perioada 2005-2008 și strategia Consiliului Superior al Magistraturii în acest domeniu pentru intervalul 2008-2011” a determinat stabilirea ca domeniu prioritar de acțiune în politica de gestionare a resurselor

⁵ Hotărârea nr.232 din 30 martie 2005 privind aprobarea Strategiei de reformă a sistemului judiciar pe perioada 2005-2007 și a Planului de acțiune pentru implementarea Strategiei de reformă a sistemului judiciar pe perioada 2005-2007, publicată în M. Of. nr. 273/1 apr. 2005.

umane imperativul ocupării posturilor efectiv vacante de judecător și procuror, în scopul înlăturării acelor situații care au creat serioase dificultăți în asigurarea funcționării normale a instanțelor și parchetelor, fiind stabilite totodată măsurile și direcțiile de acțiune concrete pentru eliminarea respectivei situații.

Trebuie remarcat faptul că în anii precedenți, fiind confruntate cu situații de criză în privința ocupării schemei de personal și gestionarea resurselor umane existente, o parte din curțile de apel au solicitat Consiliului Superior al Magistraturii, ca urmare a hotărârilor adoptate de către colegiile de conducere, măsuri de reorganizare administrativ-judiciară în sensul desființării secțiilor de minori și familie și a înființării completelor specializate (de pildă, în ceea ce privește Curtea de Apel Iași și Curtea de Apel Suceava, solicitările desființării secțiilor de minori și familie și reorganizarea acestora în complete specializate în cadrul altor secții din domenii de bază ale dreptului au fost avizate de Consiliul Superior al Magistraturii prin Hotărârea nr. 255/26.03.2009 și, respectiv prin Hotărârea nr. 255/26.03.2009).

Politica adoptată în această materie de Consiliul Superior al Magistraturii a fost evidentă în sensul de a sprijini instanțele judecătorești în ceea ce privește înființarea completelor specializate pentru minori și familie. În Raportul de activitate a Consiliului Superior al Magistraturii pe anul 2008 se arată că Secția pentru judecători a CSM a aprobat, la nivelul anului respectiv, propunerile colegiilor de conducere ale unor instanțe, având în vedere criteriile legale și subsidiare ce rezultă din dispozițiile legii de organizare judiciară, și a avizat constituirea de complete specializate în materia cauzelor cu minori și de familie, conturându-se astfel ca elemente de noutate înființarea de complete specializate pe grade de jurisdicție în **funcție de modificările intervenite în natura și numărul cauzelor cu care sunt sesizate instanțele**.

Este de remarcat poziția aproape unanim adoptată de către conducerile administrativ-judiciare ale curților de apel din țară în scopul eficientizării funcționării instanțelor prin înființarea completelor specializate în cadrul secțiilor constituite în cadrul ramurilor mari ale dreptului. Astfel, remarcăm că, din datele statistice furnizate pe portalul instanțelor de judecată, în cadrul curților de apel ce funcționează în cadrul sistemului judiciar doar în structura organizatorică a două curți de apel – Alba Iulia și Galați – mai funcționează secții de minori și de familie, în cadrul celorlalte funcționând secții mixte în care au fost constituite acele instituții specializate în judecarea cauzelor cu minori și de familie.

Organizarea instanțelor judecătorești în sensul constituirii completelor specializate este justificată astfel de gestionarea optimă a resurselor umane și asigurarea unei dimensionări echilibrate a volumului de activitate la nivelul fiecărui judecător, cu posibilitatea redistribuirii efectivelor umane funcție de interesul și necesitățile instanțelor, dar și de gestionarea eficientă a posturilor bugetate care în prezent nu sunt ocupate.

Sub aspectul oportunității înființării tribunalelor specializate pentru minori

și de familie, un factor esențial de analiză care trebuie avut în vedere este infrastructura alocată în prezent sistemului judiciar și perspectivele de dezvoltare ale acesteia. Este bine cunoscut faptul că majoritatea instanțelor din țară se confruntă asiduu cu lipsa spațiilor necesare funcționării lor normale. Deși printre direcțiile de acțiune ale strategiei de reformă ale sistemului judiciar pe perioada 2005-2007 s-a prevăzut și consolidarea capacității administrative a instanțelor și parchetelor prin derularea de către Ministerul Justiției a unui program de investiții, reparații capitale și curente ale sediilor existente, fondurile bugetare alocate în perioada respectivă nu au atins obiectivul preconizat, cu atât mai mult nu au fost constituite pentru a fi direcționate în vederea creării unei infrastructuri adecvate funcționării unor instanțe specializate care să asigure derularea corespunzătoare a procedurilor judiciare cu minori.

Situația existentă în cadrul sistemului judiciar justifică continuarea înființării completelor specializate, întrucât o atare organizare a instanțelor judecătorești nu conduce la crearea de noi posturi care să impună birouri și spații suplimentare, desfășurarea activității judiciare putând optim a fi realizată în locațiile și cu logistica deja existentă în dotarea instanțelor.

Pentru a afla opinia magistraților implicați în instrumentarea cauzelor cu minori, referitor la forma de organizare optimă au fost realizate trei focus grupuri:

1. În Iași, 15 iulie 2009, cu participarea procurorilor și judecătorilor specializați pe problematica justiției pentru copii.
2. În Cluj-Napoca, 2 septembrie 2009, cu participarea procurorilor și judecătorilor specializați pe problematica justiției pentru copii.
3. În Brașov, 3 septembrie 2009, cu participarea procurorilor și judecătorilor specializați pe problematica justiției pentru copii.

Specialiștii care au participat la aceste focus grupuri au prezentat avantajele și dezavantajele tribunalului pentru minori și familie *versus* completele specializate. În România există un singur Tribunal pentru Minori și Familie în orașul Brașov înființat din anul 2005. În celelalte orașe din țară funcționează completele specializate care judecă cauze în care sunt implicați copii.

În ceea ce privește compararea tipului de organizare pe structura tribunal pentru minori și familie și complete specializate pentru minori și familie, părerile participanților la focus grupuri au fost împărțite.

♦ *Completele specializate*

Completele specializate sunt organizate pentru a judeca cauze penale și civile. În cadrul completelor civile sunt judecate cauze de adopție, divorț și plasmamente. Ședințele sunt programate în anumite zile din săptămână de către fiecare instanță în parte. Numărul dosarelor din aceste complete variază de la o instanță la alta, în funcție de numărul specialiștilor care le judecă și de complexitatea

acestora. În timp ce cauzele civile în care sunt implicați copii sunt mai multe ca număr, rezolvarea lor, în genere, este mai facilă și rapidă, decât în cauzele penale în care sunt implicați copii.

Avantajele completelor specializate, precizate de magistrați sunt: acestea pot fi organizate și în judecătoriile mici, ceea ce facilitează accesul victimelor și copiilor aflați în conflict cu legea la justiție. Astfel, copiii nu trebuie să se deplaseze pe distanțe mari, din comunitățile situate la distanță mare pâna la parchetul de pe lângă tribunal și tribunalul situat în municipiul reședință de județ pentru a fi audiat de procuror și judecat în cauze care în mod curent ar fi fost instrumentate la nivel de parchet de pe lângă judecătorie și judecătorie.

Dezavantaje:

- Completul specializat se află în locația în care sunt judecate și cauzele cu majori, spațiul de așteptare fiind comun;
- Lipsa spațiului amenajat și dotat corespunzător pentru audierea copilului;
- Simpla desemnare a unor magistrați, fără specializarea acestora în lucrul cu copiii, nu asigură o desfășurare optimă a instrumentării cauzelor cu copii.

„Cei din civil, pe complete specializate instrumentează doar cazurile de adopție și plasamentele.” (judecător)

„Avantajele ar fi economice, al reducerii distanței.” (judecător)

„Dezavantaje sunt locațiile, deoarece la complete specializate avem aceeași locație unde intră toată lumea [...]. Nu e dorit să se întâlnească victima cu inculpatul sau cu martorii.” (judecător)

„Ar fi ideal să avem un spațiu de audiere pentru minori pentru că noi acum mai avem un coleg de birou care poate audia un recidivist și nu e bine deloc ca un copil să audă așa ceva.” (procuror)

„Nu e suficient să desemnezi doi oameni din cadrul instanței care să se ocupe de cauze cu minori, eventual să li se asigure o logistică, un spațiu separat.” (procuror)

• *Tribunalul pentru Minori și Familie*

Crearea instituției tribunalului pentru minori și familie a fost dorită de către specialiștii din domeniul justiției pentru copii.

Părerile specialiștilor sunt diferite și în aprecierea avantajelor tribunalului pentru minori și familie așa cum a fost și în cazul completelor specializate. O parte dintre participanții la focus grupurile din Iași și Cluj aveau informații puține despre activitatea Tribunalului pentru Minori și Familie din Brașov. Imaginea acestui tribunal a fost conturată de magistrații din Brașov care lucrează în această instituție.

Participanții la focus grup din celelalte orașe au fost de părere că distanța pe care ar trebui să o parcurgă un copil pentru a fi judecat la tribunalul specializat

pe minori ar fi prea mare și ar implica cheltuieli mari pentru cei implicați, cheltuieli pe care statul român nu le decontează.

Pentru a putea funcționa eficient, un tribunal pentru minori și familie ar avea nevoie de resurse, care ar trebui să implice: sediu propriu, mobilier, consumabile, spații distincte pentru audieri și resurse umane specializate în acest domeniu. Aceste resurse sunt insuficiente momentan Tribunalului pentru Minori și Familie din Brașov și prin urmare specialiștii din această instituție consideră că desființarea acestuia este o chestiune de timp.

Deși inițial ideea înființării unor astfel de tribunale specializate a fost bine primită de către magistrați și specialiștii din domeniul protecției copilului, costurile ridicate de realizare și funcționare a tribunalului pentru minori și familie a făcut imposibilă realizarea acestei instituții și la nivelul altor județe.

Unicul tribunal pentru minori și familie nu beneficiază de o clădire separată de cea a Tribunalului Brașov, așa cum cred ceilalți specialiști din țară. Acesta funcționează în cadrul Tribunalului Brașov având alocate doar o parte din spații pentru desfășurarea activității. Sălile sunt distribuite în funcție de necesități în: sală de ședință, birouri, arhivă și o sală de consiliere.

Avantajele existenței tribunalului pentru minori și familie din perspectiva celor care lucrează în Brașov sunt următoarele:

- Organizarea ședințelor civile și penale pe zile;
- Audierea copilului într-un cadru adecvat permite o mai bună instrumentare a cazului și o rezolvare cu celeritate a acestuia;
- Permite magistraților să se specializeze în instrumentarea infracțiunilor ce vizează copii și astfel crește randamentul profesional;
- Permite declararea ședințelor nepublice atât în cazurile penale cât și civile;
- De la înființarea acestuia, numărul adopțiilor și a plasamentelor din Brașov este cel mai ridicat din țară.

Dezavantajele acestei instituții menționate de magistrații Tribunalului pentru Minori și Familie din Brașov sunt: camera de consiliu pentru copii este improprie, deoarece spațiul este mic și nu permite o desfășurare bună a activității magistraților; magistrații care activează în această instituție sunt implicați și în alte activități care nu țin de specializarea în domeniul justiției pentru copii. Sunt situații în care acest tribunal specializat judecă și cauze cu majori. Aceasta se explică prin faptul că infractorul sau victima erau minori la momentul implicării lor în cauza instrumentată. Tribunalul nu are un sediu propriu, separat ci funcționează în cadrul Tribunalului Brașov.

„Factorul economic este defavorabil nu în ceea ce privește dezvoltarea ci în ceea ce privește funcționarea curentă [...]. Mie mi se pare la momentul acesta imposibil.” (judecător)

„Noi de când ne-am înființat toți întreabă când ne desființăm [...] Ideea înființării acestui Tribunal este foarte bună dar se dovedește că este costisitor.” (judecător)

„Noi avem sediul alături de Judecătoria Brașov și Tribunalul Brașov, nu e separat.” (judecător)

„Ne-a permis să ne organizăm timpul, ne permitem să declarăm ședințele ne-publique, inclusiv pe cauzele privind legea 272, cu adopția, încredințările.” (judecător)

„Se pare că la noi în Brașov sunt cele mai multe adopții, plasamente pentru că există acest Tribunal.” (procuror)

„Avantajul ar fi focalizarea intereselor magistraților pe acest sector de populație pentru că într-adevăr copiii trebuie apărați cu prioritate.” (procuror)

„Dezavantajul Tribunalului pentru Minori este că nu avem suficiente spații.” (judecător)

„ Uneori avem de rezolvat niște spețe care nu țin cont de vârstă. Avem multe cauze cu inculpați majori care era minor acum 10 ani când a făcut o faptă era copil dar acum nimeni din dosar nu mai este, dar noi trebuie să îl judecăm la Tribunalul pentru Minori.” (judecător)

„Chiar dacă ești desemnat să te ocupi de cauze cu minori mai ai de făcut și alte lucruri.” (judecător)

1.2. NORME DE DREPT SUBSTANȚIAL ȘI PROCESUAL CU IMPACT ASUPRA SISTEMULUI JUDICIAR PENTRU COPII

1.2.1. Impactul normelor de drept substanțial asupra sistemului judiciar pentru copii.

Intrarea în vigoare la data de 01.01.2005 a Legii nr. 272/2004 a revigorat cadrul legislativ românesc în domeniul protejării drepturilor copiilor. Dispozițiile legale pe care le consacră reprezintă baza unui sistem modern, în acord cu legislația europeană comunitară, de natură să instituie un sistem de protecție pentru toți copiii României, trecând de la o focalizare pe copilul aflat în dificultate la abordarea copilului în contextul drepturilor sale, ceea ce înseamnă în primul rând în contextul familiei sale.

Principiul de bază pe care Legea nr. 272/2004 îl prevede în respectarea și garantarea drepturilor copilului constă în prioritizarea interesului superior al acestuia. Acest principiu este instituit pentru a prevala în toate demersurile și deciziile care privesc copiii dispuse de autoritățile publice și organismele private autorizate, precum și în cauzele soluționate de instanțele judecătorești.

Pentru prima dată în legislația internă a fost reglementat expres rolul ambilor părinți ca fiind primii responsabili în creșterea, îngrijirea și dezvoltarea copiilor, responsabilitatea colectivității locale fiind subsidiară, statul intervenind complementar, fără a se putea substitui părinților. Exercitarea drepturilor copilului este operațională și efectivă prin raportarea permanentă a drepturilor copilului la obligațiile ce revin părinților, autorităților publice sau societății în general.

Legea nr. 272/2004 instituie în același timp o serie de garanții a respectării drepturilor copilului pe parcursul soluționării și instrumentării tuturor cauzelor în care sunt implicați copiii:

- se asigură dreptul copilului la respectarea personalității și individualității sale, acesta neputând fi supus pedepselor fizice sau altor tratamente umilitoare ori degradante, precum și dreptul copilului la protejarea imaginii sale publice și a vieții sale intime, private și familiare.
- se acordă o atenție deosebită drepturilor copilului capabil de discernământ de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește, acesta având dreptul de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă în care este implicat. Deși o serie de prevederi referitoare la audierea copilului se regăseau și în vechea legislație, noua reglementare ridică acest aspect la nivel de principiu, detaliind în același timp modalitățile în care acest drept se poate concretiza. În acest sens, se precizează nu numai obligația ascultării copilului, ci și luarea în considerare a opiniilor formulate de acesta pe parcursul audierii sale și necesitatea acordării importanței cuvenite, în raport cu vârsta și gradul de maturitate a acestuia.
- este prevăzută în mod expres dreptul copilului de a menține relații personale atât cu părinții și rudele sale, precum și cu alte persoane față de care copilul a dezvoltat legături de atașament.
- este eliminată posibilitatea separării copilului de părinții săi fără acordul acestuia prin intervenția unui organ administrativ – procedură îndelung criticată în plan internațional – decizia în astfel de ipoteze aparținând exclusiv instanței judecătorești în situații expres prevăzute de lege. De altfel, intervenția instanței judecătorești este prevăzută nu numai atunci când se impune separarea copilului de părinți, ci și în orice alte situații care vizează copilul și în care nu se poate obține acordul părinților sau există neînțelegeri între părinți.

Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului reglementează posibilitatea luării unor măsuri de protecție specială destinate îngrijirii și dezvoltării copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi sau a celui care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija acestora.

Măsurile de protecție specială a copilului vizează:

- plasamentul;
- plasamentul în regim de urgență;
- supravegherea specializată,

Măsuri ce sunt stabilite și aplicate în baza planului individualizat de protecție.

A. Plasamentul copilului ca măsură de protecție specială poate fi dispus temporar la o persoană sau familie, la un asistent maternal ori la un serviciu de tip rezidențial și licențiat în condițiile legii.

Plasamentul copilului care nu a împlinit vârsta de 2 ani nu poate fi dispus într-un serviciu de tip rezidențial, măsura specială de protecție putând fi adoptată doar în privința familiei extinse ori substitutive, excepție făcând situația copiilor care prezintă handicapuri grave, cu dependență de îngrijirile din cadrul serviciilor specializate de tip rezidențial.

În cazul copilului care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija părinților din motive neimputabile acestora ori în situația copilului care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal, luarea măsurii speciale a plasamentului se stabilește de către Comisia pentru protecția copilului în situația în care există acordul părinților, iar în lipsa acordului măsura se dispune de către instanța judecătorească.

Stabilirea măsurii de protecție specială a plasamentului se dispune de către instanța judecătorească, la cererea direcției generale de asistență socială și protecția copilului în următoarele situații:

- copilul ai cărui părinți sunt decedați, necunoscuți, decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau cărora li s-a aplicat pedeapsa interzicerii drepturilor părintești, puși sub interdicție, declarați judecătorești morți sau dispăruți, iar tutela nu a putut fi instituită;
- copilul abuzat sau neglijat ori a copilul găsit sau abandonat de către mamă în unitățile sanitare, dacă se impune înlocuirea plasamentului în regim de urgență dispus de către direcția generală de asistență socială și protecție a copilului.

B. Plasamentul în regim de urgență constituie o altă măsură de protecție socială, cu caracter temporar care se stabilește în situația copilului abuzat sau neglijat, precum și în situația copilului găsit sau a celui abandonat în unitățile sanitare, măsură care poate fi dispusă, ca și în cazul plasamentului, la o persoană sau familie, la un asistent maternal ori la un serviciu de tip rezidențial licențiat în condițiile legii.

În situația în care nu se întâmpină opoziție din partea reprezentanților persoanei juridice ori a persoanei fizice care au în îngrijire sau asigură protecția copilului, măsura plasamentului în regim de urgență este stabilită de către direc-

torul direcției generale de asistență socială și protecția copilului din unitatea administrativ-teritorială în care se găsește copilul găsit sau cel abandonat de mamă în unități sanitare ori copilul abuzat sau neglijat. Ulterior, acesta este obligat să sesizeze instanța judecătorească într-un termen de 48 de ore de la data la care a dispus măsura. După analizarea motivelor care au stat la baza măsurii adoptate de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului, instanța va putea adopta una din următoarele soluții:

- menținerea plasamentului în regim de urgență;
- înlocuirea plasamentului în regim de urgență cu plasamentul;
- instituirea tutelei;
- reintegrarea copilului în familia sa.

Odată cu pronunțarea uneia dintre aceste soluții instanța se va pronunța și în legătură cu exercitarea drepturilor părintești.

În ipoteza în care măsurile de verificare demarate de către reprezentanții direcției generale de asistență socială și protecția copilului sunt stopate din cauza refuzului sau împiedicării de către reprezentanții persoanei juridice, precum și de către persoanele fizice care au în îngrijire sau asigură protecția unui copil, instanța judecătorească pe cale de ordonanță președințială este sesizată de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului pentru a dispune plasamentul copilului în regim de urgență.

După executarea ordonanței președințiale prin care s-a dispus plasamentul în regim de urgență, într-un interval de 48 de ore, instanța judecătorească este sesizată de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului urmând ca după analizarea motivelor solicitării instanța să decidă cu privire la:

- înlocuirea plasamentului în regim de urgență cu măsura plasamentului;
- decăderea totală sau parțială din exercițiul drepturilor părintești;
- să decidă cu privire la exercitarea drepturilor părintești.

C. Supravegherea specializată ca măsură specială de protecție a copilului se dispune față de copilul care a săvârșit o faptă penală și care nu răspunde penal. Prin reglementările Legii nr. 272/2004 a fost înlăturat vidul legislativ în privința măsurilor de protecție destinate copilului care săvârșește fapte penale și nu răspunde penal, realizându-se în același timp alinierea normelor interne la cele internaționale în ceea ce privește principiile fundamentale care trebuie să guverneze protecția drepturilor copilului.

Supravegherea specializată constă în menținerea copilului în familia sa, sub condiția respectării de către acesta a unor obligații impuse de autoritatea competentă să instituie măsura: frecventarea cursurilor școlare; utilizarea unor servicii de îngrijire de zi; urmarea unor tratamente medicale, consiliere sau psihoterapie; interzicerea de a frecventa anumite locuri sau de a avea legături cu anumite persoane.

Luarea măsurilor de protecție specială se dispune de către instanța judecătorească - în cazul în care nu se poate obține acordul părinților sau al altui reprezentant legal al copilului - sau de către Comisia pentru Protecția Copilului, în situația în care acest acord există, în ambele situații sesizarea urmând a fi făcută de către Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului, care face propunerea.

În cazul în care menținerea în familie nu este posibilă sau atunci când copilul nu își îndeplinește obligațiile stabilite prin măsura supravegherii specializate, Comisia ori, după caz instanța judecătorească, poate dispune plasamentul acestuia în familia extinsă ori în cea substitutivă, precum și îndeplinirea de către copil a obligațiilor prevăzute mai sus.

În situația în care fapta prevăzută de legea penală, săvârșită de copilul care nu răspunde penal, prezintă un grad ridicat de pericol social, precum și în cazul în care copilul pentru care s-au stabilit măsurile de mai sus săvârșește în continuare fapte penale, Comisia sau după caz instanța judecătorească dispune, pe perioadă determinată, plasamentul copilului într-un serviciu de tip rezidențial specializat.

Magistrații participanți la cele trei focus grupuri din Iași, Brașov și Cluj au creionat aspecte legate de specificul actual a infracțiunilor comise de către copii: Infracțiunile care au drept actori copiii s-au înmulțit în ultima perioadă, iar din numărul total de dosare pe care le are o instanță, un sfert dintre ele sunt cu persoane sub 18 ani.

Soluționarea acestor cazuri a devenit mai complicată deoarece faptele sunt mai complexe. Dacă înainte copiii se rezumau la infracțiuni de genul furturi de obiecte mici și cu valoare neînsemnată, acum situația este diferită. Copiii fură preponderent din autoturisme și apartamente, vizează bunuri cu valori mari. Practicienii spun că a scăzut vârsta la care copiii comit infracțiuni de omor.

Copiii sunt implicați de către adulți în comiterea de infracțiuni. Copiii se simt protejați de adulți care îi implică în comiterea de infracțiuni și din acest motiv continuă să comită noi infracțiuni.

Sunt situații tot mai dese în care copiii se rup de „protecția” adultului și acționează singuri sau împreună cu alți copii cu vârste apropiate.

Mediul de proveniență al copiilor aflați în conflict cu legea penală este diferit.

O parte dintre aceștia provin din familii dezorganizate, sunt neglijati, nu li se oferă educație și dragostea necesară dezvoltării armonioase. O altă categorie este reprezentată de copiii romi care renunță timpuriu la școală. Față de această categorie de copii există rezistență din partea angajatorilor atunci când aceștia doresc să lucreze. A mai fost menționată categoria de copii care provin din familii cu o situație materială bună, unde părinții sunt foarte ocupați și nu alocă timp pentru educația și supravegherea acestora și din aceste motive copiii prezintă vulnerabilitate crescută la comiterea de infracțiuni.

Alți factori care contribuie la mica „carieră” de infractor a copiilor țin de teri-

bilismul vârstei, de anturajul nepotrivit pe care ajung să-l frecventeze la un moment dat, lipsa de educație și informare cu privire la consecințele comiterii de infracțiuni. Mulți dintre copii care comit infracțiuni nu frecventează cursurile școlare ceea ce le conferă mai mult timp pe care îl folosesc în comiterea de infracțiuni.

O caracteristică remarcată de magistrați, în ultima perioadă de timp, a copiilor care comit infracțiuni, este imaturitatea manifestată prin recunoaștere dezinvoltă și fără regrete a infracțiunilor comise.

O altă problemă remarcată de magistrații participanți la focus grup este aceea că a crescut repetitivitatea acțiunilor infracționale în rândul copiilor. Copiii conștientizează că prin comitere de infracțiuni pot face rost de bani în timp scurt. Pe măsură ce comit infracțiuni și nu sunt prinși, copiilor le crește încrederea în sine și își continuă viața infracțională. Vârsta de la care încep să comită fapte penale este în continuă scădere, uneori ajungându-se sub vârsta de 10 ani.

Deoarece faptele sunt din ce în ce mai grave și se repetă, pedepsele aplicate de judecători copiilor sunt din ce în ce mai mari.

Dacă în fază inițială mustrarea este cea mai aplicată măsură, o dată ce faptele se înmulțesc, se poate ajunge ușor la arestarea persoanei minore anchetate.

Un factor nociv din acest punct de vedere sunt și modelele prezentate în mass-media (tv, ziare, internet) care încurajează un mod de viață incorect și nociv pentru dezvoltarea ulterioară a acestor copii.

„De obicei lipsa de supraveghere din partea familiei. Nu vorbesc de familiile dezorganizate, pentru că acolo nu au parte de căldura mediului familial, nu are cine să-i îndrume dar, sunt situații în care copilul are o familie bine încheată, părinții care sunt de treabă și care câștigă onorabil și copii ajung să facă anumite fapte [...] Permisivitatea părinților de a-i lăsa singuri noaptea.” (judecător)
„Am observat că minorii au un grad ridicat de probleme legate de scis-citit[...] atât știu că trebui să fure pentru că asta e modalitatea prin care pot să câștige bani.” (procuror)

„E vorba și de teribilismul vârstei, intră într-un anumit anturaj și din acel moment, practic, sunt pierduți.” (procuror)

„Ei conștientizează, destul de repede, că e un mod ușor de a face rost de bani.” (procuror)

„Dacă până acum copiii comiteau infracțiuni în jurul vârstei de 14 ani acum încep de pe la 10 ani.” (procuror)

„Mai sunt și modelele care apar prin media care îi influențează negativ pe copii.” (procuror)

„Cei mai mulți dintre infractorii copii au câte trei clase pentru că au renunțat să mai se ducă la școală.” (procuror)

„Dacă până acum aveam un furt-două, acum acesta e un mod de viață. Când stai de vorbă cu ei, culmea este că atunci când îi întrebi dacă și-au dat seama de

ceea ce au făcut ei răspund că da, recunosc fără nici un fel de regret.” (judecător)

„Din dosarele pe care le-am soluționat eu anul acesta unul din două priveau un minor. Acum s-au specializat, avem cazuri cu un minor și un minor sau cu doi sau trei minori.” (procuror)

Protecția și promovarea drepturilor copilului este **asigurată și prin dispozițiile Legii nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției**.

În scopul armonizării legislației interne cu reglementările și practicile internaționale în domeniu a fost adoptată Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției⁶. Rațiunea legiuitorului în edictarea legii a avut în vedere ca procedura adopției să fie guvernată de principii directe de natură a asigura primordialitatea îngrijirii copilului lipsit temporar sau definitiv de îngrijirea părinților săi în cadrul familiei lărgite, dar și promovarea adopției naționale.

Dintre principiile care jalonează procedura declanșării adopției, principiul interesului superior al copilului se detașează ca importanță primordială, fiind reluat aproape obsesiv în cuprinsul întregului act normativ ca etalon al fiecăreia din acțiunile, măsurile sau deciziile luate în legătură cu adopția.

În materie penală, prin Legea 272/2004 privind protecția copilului se incriminează ca infracțiuni noi fapte ce au ca subiect pasiv copilul, instituindu-se astfel o protecție specială prin diversificarea cadrului general al protecției penale al minorului consacrat prin dispozițiile codului penal, fiind sancționate îndemnul ori înlesnirea practicării cerșetoriei de către un minor sau tragerea de foloase de pe urma practicării cerșetoriei de către un minor, recrutarea ori constrângerea unui minor la cerșetorie (faptele fiind mai grave dacă sunt săvârșite de un părinte sau de reprezentantul legal al minorului), ori fapta părintelui sau a reprezentantului legal al unui copil de a se folosi de acesta pentru a apela în mod repetat la mila publicului, cerând ajutor financiar sau material.

Proiectul Proiectul AGIS „STOP/CAR – Stop the deviant careers of juveniles criminals JLS/2006/AGIS/188 – s-a axat pe identificarea factorilor care influențează recidiva și a strategiilor pentru reducerea numărului de infractori minori.

Coordonator: Ministerul Justiției din Italia, Departamentul de Justiție Juvenilă.

Parteneri: România (Ministerul Justiției), Germania și Portugalia.

Buget: 258.390 Euro (180.873 Euro - grant primit de la Comisia Europeană/DG JLS și 77.517 Cofinanțare de la partenerii implicați în proiect).

Durata: 2007–2008

⁶ Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 557 din 23/06/2004 și modificată prin O.U.G. nr. 102/2008 publicată în Monitorul Oficial al României nr. 639 din 05/09/2008.

Rezultate:

- Raportul final al proiectului privind factorii care influențează posibilitatea recidivei în rândul delincvenților minori în țările partenere urmează a fi publicat.

1.2.2. Impactul normelor procesuale asupra sistemul judiciar pentru copii

Prin derogare de la normele de competență de drept comun, Legea de organizare judiciară, cu modificările și completările ulterioare, instituie o competență specială în ceea ce privește judecarea cauzelor în care sunt implicați copiii. Articolul 40 în forma actuală a Legii nr. 304/2004 stabilește competența noilor instanțe de judecată, prevăzându-se că tribunalele pentru minori și familie judecă în primă instanță următoarele categorii de cauze:

1. **În materie penală**, infracțiunile săvârșite de minori, cât și cele săvârșite asupra minorilor. Când în aceeași cauză sunt mai mulți inculpați, unii minori și alții majori, și nu este posibilă disjungerea, competența revine tribunalului specializat pentru minori și familie.
2. **În materie civilă**, dispozițiile actului normativ respectiv nu reglementează categoria cauzelor care revin spre competență soluționare tribunalului specializat și nici un alt act normativ nu reglementează competența materială a tribunalului pentru minori și familie ori a secțiilor/completelor specializate acolo unde sunt constituite.

Codul de procedură penală stabilește competența materială a instanțelor judecătorești de drept comun - în cadrul cărora pot funcționa structuri specializate în justiția pentru copii, după cum urmează:

- **Judecătoria** judecă în primă instanță toate infracțiunile, cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe, și soluționează totodată și alte cauze anume prevăzute de lege. În acest context legal, secțiile sau completele organizate în cadrul judecătoriilor au competența de a judeca în primă instanță infracțiunile de competența materială a judecătoriei, săvârșite de minori sau asupra minorilor, precum și competența de a rezolva cereri și sesizări privind aceste cauze (de ex.: luarea, prelungirea sau revocarea unor măsuri preventive; luarea sau confirmarea măsurilor de siguranță cu caracter medical; propunerile formulate de procuror vizând interceptarea și înregistrarea convorbirilor sau comunicărilor efectuate prin telefon sau prin orice alt mijloc de comunicare, înregistrările de imagini sau percheziția domiciliară; revizuirea; contestația la executare, în cazurile și condițiile prevăzute de lege).

- **Tribunalul** judecă în primă instanță, în apel, în recurs și soluționează conflictele de competență ivite între judecătoriile din circumscripția sa, precum și alte cauze anume prevăzute de lege. Potrivit competenței după materie, în primă

instanță tribunalul judecă infracțiunile prevăzute de Codul penal în art. 174-177, art. 179, art. 189 alin. 3-5, art. 197 alin. 3, art. 211 alin. 3, art. 212 alin. 3, art. 215 alin. 5, art. 254, art. 255, art. 257, art. 266-270, art. 279¹, art. 312 și art. 317, precum și infracțiunea de contrabandă, dacă a avut ca obiect arme, muniții sau materii explozive ori radioactive; infracțiunile săvârșite cu intenție, care au avut ca urmare moartea sau sinuciderea victimei; infracțiunea de spălare a banilor, precum și infracțiunile privind traficul și consumul ilicit de droguri; infracțiunea de bancrută frauduloasă, dacă fapta privește sistemul bancar; infracțiunile la re-gimul drepturilor de proprietate intelectuală și industrială; alte infracțiuni date prin lege în competența sa.

Ca instanță de apel, tribunalul judecă apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate de judecătorii în primă instanță, iar ca instanță de recurs, judecă recursurile împotriva hotărârilor penale pronunțate de judecătorii în cazurile anume prevăzute de lege.

În cadrul tribunalelor funcționează secții și complete specializate ce au, ca și tribunalele specializate pentru minori și familie, o competență specială în soluționarea cauzelor penale în care sunt implicați copii, determinată atât de natura și gravitatea infracțiunilor (date în competența tribunalului), dar și de calitatea de inculpat sau parte vătămată a unui copil.

• **Curtea de Apel** judecă în primă instanță: infracțiunile prevăzute de Codul penal în art. 155-173 și infracțiunile privind siguranța națională a României prevăzute în legi speciale; infracțiunile prevăzute de Codul penal în art. 253¹, art. 273-276 când s-a produs o catastrofă de cale ferată și art. 356-361; infracțiunile săvârșite de judecătorii de la judecătorii și tribunale și de procurorii de la parchetele care funcționează pe lângă aceste instanțe, precum și de avocați, notari publici, executori judecătorești și de controlorii financiari ai Curții de Conturi; alte infracțiuni date prin lege în competența sa.

Ca instanță de apel, Curtea de apel judecă apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de tribunale, iar ca instanță de recurs, judeca recursurile împotriva hotărârilor penale pronunțate de tribunale în apel, precum și în alte cazuri anume prevăzute de lege și, totodată, soluționează anumite conflicte de competență și cererile prin care s-a solicitat extrădarea sau transferul persoanelor condamnate în străinătate.

În cadrul curților de apel din țară sunt constituite secții sau complete specializate în soluționarea cauzelor penale cu copii victime ale infracțiunii sau inculpați.

• **Înalta Curte de Casație și Justiție** judecă în prima instanță, potrivit competenței după calitatea persoanei, numai infracțiunile săvârșite de înalții demnitari, magistrații de la curțile de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție, șefii cultelor religioase, etc., iar ca instanță de recurs, judecă recursurile împotriva

hotărârilor penale pronunțate, în primă instanță, de curțile de apel și Curtea Militară de Apel; recursurile împotriva hotărârilor penale pronunțate, ca instanțe de apel, de curțile de apel și Curtea Militară de Apel; recursurile împotriva hotărârilor penale pronunțate, în primă instanță, de secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, precum și alte cauze prevăzute de lege.

Legea de organizare judiciară nu prevede pentru instanța supremă obligativitatea ori posibilitatea constituirii de secții ori complete specializate în soluționarea cauzelor penale în care sunt implicați copii.

Tribunalele pentru minori și familie judecă, în primă instanță, toate cauzele penale cu minori de competența tribunalului, privind atât infracțiunile săvârșite de copii care răspund din punct de vedere penal, cât și infracțiunile săvârșite asupra copiilor.

În competența materială a instanțelor judecătorești în care funcționează structuri specializate intră, pe lângă categoriile de infracțiuni prevăzute în Codul penal și care pot avea ca subiect activ ori pasiv copilul, și alte infracțiuni prevăzute în legile speciale și în care acesta este victimă.

În materie civilă, se impune o analiză calitativă a legislației ce guvernează domeniul având în vedere că în această ramură a dreptului competența materială se stabilește potrivit normelor comune de procedură, cu derogările ce rezultă din legile speciale:

1. Competența tribunalului:

a. În materia privind protecția și promovarea drepturilor copilului, reglementările cuprinse în Legea nr. 272/2004 referitoare la competența materială în soluționarea cauzelor privind stabilirea măsurilor de protecție specială a copilului stipulează că soluționarea unor atare pricini revine tribunalului în a cărei rază teritorială se află domiciliul copilului sau dacă domiciliul minorului nu este cunoscut, tribunalului în a cărui circumscripție teritorială a fost găsit copilul. În categoria cauzelor care își au temeiul juridic în dispozițiile Legii nr. 272/2004 ce revin spre competență soluționare tribunalelor amintim următoarele:

- stabilirea măsurilor de protecție specială (plasamentul, plasamentul în regim de urgență, supravegherea specializată);
- modificarea sau încetarea măsurii de protecție specială stabilită prin hotărâre judecătorească;
- stabilirea oricăror măsuri de protecție specială în cazul minorului în vârstă de peste 14 ani care refuză să își dea consimțământul la luarea măsurii;
- plângerile formulate împotriva măsurilor de protecție specială instituite de comisiile pentru protecția copilului promovate de părinți sau de copilul care a împlinit vârsta de 14 ani;

b. În materia operațiunii judiciare a adopției, reglementările instituite prin Legea nr. 273/2004 stipulează că instanțele judecătorești române sunt competente să judece cererile în materie de adopție dacă cel puțin una din părți are domiciliul în România și sunt exclusiv competente să judece procesele privind încuviințarea deschiderii procedurii adopției interne, încredințarea în vederea adopției, dacă cel ce urmează a fi adoptat are domiciliul în România și este cetățean român sau străin fără cetățenie (art. 61, al. 1 și 2).

Secțiile ori completele specializate ale tribunalului sau, după caz, tribunalele specializate au competența materială să soluționeze cauzele care au ca temei juridic dispozițiile art. 2 pct. 1 lit. g din Legea nr. 273/2004, iar din punct de vedere al competenței teritoriale aceste pricini revin spre soluționare instanței în a cărei circumscripție teritorială se află domiciliul adoptatului, iar în privința cauzelor pentru judecarea cărora nu se poate determina instanța competentă teritorial, acestea vor fi soluționate de Tribunalul București (art. 61, al. 3).

În categoria cauzelor care izvorăsc din reglementările înscrise în Legea nr. 273/2004 amintim:

- cererile privind deschiderea procedurii adopției interne a copilului formulate de direcția generală de asistență socială și protecție a copilului;
- cererile de încredințare a copilului în vederea adopției;
- cererile de revocare sau de prelungire a măsurii încredințării copilului în vederea adopției;
- cererile de încuviințare a adopțiilor interne;
- cererile privind nulitatea sau desființarea adopției;
- cererile de încuviințare a adopțiilor internaționale.

2. Competența judecătoreiei:

a. În materie de familie, competența în soluționare ce revine în sarcina secțiilor sau completelor specializate este reglementată în cuprinsul mai multor acte normative.

În privința litigiilor rezultate din raporturile de familie sunt de competența structurilor specializate pentru cauze cu minori și de familie judecarea următoarelor tipuri de cauze:

1) în materie de căsătorie:

- acțiunile în nulitatea și anularea căsătoriei;
- acțiunile de divorț, încredințarea copiilor, păstrarea numelui dobândit prin căsătorie și împărțire a bunurilor comune, după caz;
- cererile formulate pe cale de ordonanță președințială privind încredințarea vremelnică, pe timpul divorțului, a copiilor minori, stabilirea obligației de întreținere, plata alocației pentru copii ori folosirea locuinței;

- păstrarea relațiilor personale părintești cu copilul și stabilirea unui program de vizitare a minorului;
- acțiunile privind împărțirea bunurilor comune ale soților intentată după rămânerea irevocabilă a hotărârii de divorț de către unul dintre soți;
- acțiunile de împărțire a bunurilor comune ale soților promovată în timpul căsătoriei de către unul dintre soți ori de către creditorul personal al unuia dintre soți;
- acțiunile în constatarea calității de bun propriu al unui bun dobândit în timpul căsătoriei.

2) în materia filiației față de mamă:

- acțiunile privind stabilirea filiației față de mamă;
- acțiunile privind contestarea certificatului constatator al nașterii;
- acțiunile în contestarea recunoașterii copilului de către mamă;

3) în materia filiației față de tată:

- acțiunile în stabilirea ori tăgăduirea paternității;
- acțiunile în tăgăduirea paternității;
- acțiunile în contestarea recunoașterii paternității;
- acțiunile în contestarea paternității copilului înregistrat greșit ca fiind din căsătorie.

4) în materia stabilirii filiației față de tatăl din afara căsătoriei:

- acțiunile în stabilirea paternității;
- cererile privind încuviințarea copilului să poarte numele părintelui față de care a fost stabilită filiația;
- încuviințarea purtării numelui părintelui în raport cu care a fost stabilită filiația.

5) în materia obligației legale de întreținere:

- acțiunile privind obligația legală de întreținere între soți promovată de unul dintre soți în timpul căsătoriei sau în timpul procesului de divorț;
- acțiunile privind obligația legală de întreținere între foștii soți divorțați sau foștii soți din căsătoria desființată;
- acțiunile privind obligația legală de întreținere între părinți și copiii lor minori;
- acțiunile privind obligația legală de întreținere între părinți și descendenții lor majori;
- acțiunile privind reducerea pensiei de întreținere;
- acțiunile privind întreținerea copilului firesc al celui alt soț;
- acțiunile pentru reclamarea întreținerii părintelui vitreg de către copilul întreținut timp de cel puțin 10 ani;
- acțiunile privind stabilirea domiciliului minorului;

- cererile părinților privind înapoierea copilului de la o persoană care îl ține fără drept;
- cererile privind redarea exercițiului drepturilor părintești introduse de părintele decăzut din aceste drepturi.

b. Cauzele care rezultă din raporturile juridice privind capacitatea persoanei reglementate de Codul familiei, Decretul nr. 31/1954 privitor la persoanele fizice și persoanele juridice⁷ și Decretul nr. 32/1954 pentru punerea în aplicare a Codului familiei și Decretului privitor la persoanele fizice și persoanele juridice⁸:

- cererile de punere sub interdicție și de ridicare a interdicției;
- stabilirea unei modalități de exercitare a drepturilor și obligațiilor părintești în cazurile referitoare la tutela și curatela minorului;
- acțiunile privind anularea înstrăinării bunurilor unui incapabil, consimțită de tutore fără încuviințarea prealabilă a autorității tutelare;
- acțiunile în anularea unui act juridic încheiat de minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani sau de persoana pusă sub interdicție;
- acțiunile în anularea unui act juridic încheiat fără încuviințarea prealabilă a reprezentantului legal, de către minorul care a împlinit vârsta de 14 ani;
- acțiunile în anularea unui act juridic privind înstrăinarea unui bun efectuate fără încuviințarea prealabilă a reprezentantului legal și a autorității tutelare, de către minorul care a împlinit vârsta de 14 ani;
- acțiunile minorului devenit major pentru repararea pagubelor pricinuite din culpa fostului tutore.

c. În materia actelor de stare civilă (Legea nr. 119/1996):

- acțiunile privind înregistrarea tardivă a nașterii;
- acțiunile privind anularea, modificarea, rectificarea sau completarea actelor de stare civilă; acțiunile privind refuzul întocmirii actului de stare civilă ori a înscrierii unei mențiuni pe actul de stare civilă.

d. În materia privind protecția și promovarea drepturilor copilului (Legea nr. 272/2004):

- acțiunile exercitate ca urmare a neînțelegerilor dintre părinți cu privire la exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești.
- Curților de apel și tribunalelor le revine competența de a soluționa căile de atac ordinare și extraordinare exercitate împotriva hotărârilor pronunțate în materie civilă privind cauzele în care sunt implicați minori.

⁷ Decretul nr.31 din 30 ianuarie 1954 privitor la persoanele fizice și persoanele juridice publicat în B. Of. nr. 8/30 ian. 1954

⁸ Decretul nr.32 din 30 ianuarie 1954 pentru punerea în aplicare a Codului Familiei și a Decretului privitor la persoanele fizice și persoanele juridice, publicat în B. Of. nr. 9/31 ian. 1954

Asociația Salvați Copiii Iași a implementat un proiect cu titlul **Justiția pentru minori în interesul copilului** care s-a axat pe formarea magistraților.

Parteneri : Asociația Magistraților Iași (AMI), Asociația Alternative Sociale

Durată: 2007 - 2008.

Bugetul proiectului a fost de 59.300 euro.

Scopul proiectului:

- Asigurarea independenței și imparțialității justiției precum și a calității actului judiciar în instrumentarea cazurilor cu minorii victime ale abuzurilor, traficului și exploatării.

Rezultate:

- 100 de magistrați au fost pregătiți în investigarea și relaționarea cu copilul victimă a abuzului, violenței domestice sau traficului de ființe umane;
- A fost elaborat un **ghid** (1000 de exemplare) care cuprinde practici ce vizează interviul, investigarea și relaționarea cu copilul-victimă, practici identificate atât în sistemul juridic, cât și în sistemul de protecție a copilului;
- A fost elaborat un set de criterii pe baza căruia să fie identificate și selectate bunele practici în lucrul cu copilul;
- Au fost realizate trei workshopuri în vederea identificării bunelor practici la care au participat instituții guvernamentale și neguvernamentale.

Impactul proiectului:

- Proiectul a contribuit la asigurarea independenței și imparțialității justiției precum și a calității actului judiciar în instrumentarea cazurilor cu minorii victime ale abuzurilor, traficului și exploatării;
- Proiectul a contribuit la o mai bună înțelegere și interpretare în cauzele cu minori a principiului fundamental al respectării, în orice decizie, *a intereselor superioare ale copilului* reglementat de Convenția Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului.

1.3. PROCEDURI JUDICIARE DERULATE ÎN CADRUL SISTEMULUI DE JUSTIȚIE PENTRU COPII

1.3.1. Reguli comune privind sesizarea instanței

În vederea soluționării lor, cauzele cu minori și de familie parcurg un întreg circuit judiciar-administrativ care începe cu înregistrarea dosarului și se finalizează cu pronunțarea și comunicarea hotărârii judecătorești.

Legat de introducerea cererilor de sesizare a instanței, Codul de procedură civilă și Regulamentul de ordine interioară a instanțelor judecătorești aprobat prin Hotărârea nr. 387/2005 a C.S.M. stabilesc norme și reguli care reglementează circuitul judiciar al dosarelor.

Cererile introductive la instanță sunt depuse la registratura generală, unde, în aceeași zi primesc dată certă, fiind predate spre rezolvare președintelui instanței. Dacă cererea este trimisă prin poștă, curier ori fax, se depune la registratura instanței unde în aceeași zi primește dată certă, după care este predată președintelui instanței spre rezolvare, având atașat și plicul sau, după caz, dovida modului în care a fost trimisă. Ulterior cererile sunt predate arhivarului-registrator spre înregistrare, fiind repartizate aleatoriu în ordinea înregistrării lor, prin intermediul sistemului informatizat, în funcție de gradul de complexitate și parametrul de termen alocat fiecărui tip de cauze, stabilit în Nomenclatorul unic național aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 830/A/2007.

Cererile prin înregistrare primesc un număr din registrul general de dosare, număr sub care se înregistrează toate cererile depuse ulterior, precum și corespundența depusă în legătură cu pricina respectivă. Cererea se înregistrează și în următoarele evidențe ale instanței: opisul alfabetic, registrul informativ, registrul de termene al arhivei.

Dosarele repartizate aleatoriu nu pot fi trecute altui complet decât în condițiile prevăzute de Regulamentul de ordine interioară a instanțelor judecătorești. Dosarul astfel repartizat este înaintat președintelui completului desemnat în scopul stabilirii acelor măsuri pregătitoare judecătii în baza cărora se procedează la întocmirea conceptelor de citare și emiterea citațiilor către părțile litigante. Măsurile dispuse de judecător în vederea pregătirii judecătii vizează în principal domeniul privind protecția copilului, cum ar fi solicitarea privind prezentarea copilului în vederea ascultării acestuia conform dispozițiilor art. 125 din Legea nr. 272/2004.

1.3.2. Reguli speciale de procedură în materie penală

A. Dispozițiile procedurale aplicabile în raport cu copilul aflat în conflict cu legea penală și care răspunde din punct de vedere penal

Instrumentarea cauzelor cu copiii care au comis infracțiuni este reglementată prin dispozițiile speciale cuprinse în Codul de procedură penală, în Capitolul II denumit „Procedura în cauzele cu infractori minori” inclus în Titlul IV intitulat „Proceduri speciale”, prevăzându-se că urmărirea și judecarea cauzelor având ca obiect infracțiunile comise de minori, precum și punerea în executare a hotărârilor privitoare la aceștia se fac potrivit procedurii obișnuite, cu unele completări și derogări.

Procedura specială în cauzele cu copiii aflați în conflict cu legea penală se aplică în mod obligatoriu tuturor minorilor cu vârsta cuprinsă între 14-18 ani care răspund din punct de vedere penal, însă, datorită existenței unei prezumții legale relative de lipsă de discernământ pentru minorii de 14-16 ani, sunt insti-

tuite unele dispoziții speciale de protecție procesuală pentru această categorie de minori care să le apere mai bine interesele legitime.

1. Procedura de urmărire a infractorilor minori

În cazul copiilor între 14-16 ani, la orice ascultare sau confruntare a minorului, dacă organul de urmărire penală consideră necesar, citează serviciul de probațiune de la domiciliul minorului, precum și pe părinți, iar când este cazul, pe tutore, curator sau persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul.

În această etapă procesuală – cea a actelor premergătoare -, chemarea și participarea părinților ori altor reprezentanți legali ai minorului, atunci când este cazul, ori chiar a unui avocat (copilul neavând vreo calitate procesuală) nu este obligatorie, fiind lăsată la latitudinea organului de urmărire penală, deși în interesul superior al copilului ar fi ca familia acestuia să fie implicată în toate deciziile, acțiunile și măsurile privitoare la copil. În plus, în spiritul Convenției Națiunilor Unite privind Drepturile Copilului, orice copil suspectat sau acuzat de o încălcare a legii penale are dreptul de a beneficia de asistență juridică sau de orice altă asistență pentru pregătirea și prezentarea apărării sale. Legea procesual penală prevede obligativitatea chemării părinților ori a tutorelui, curatorului sau persoanei în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul numai la prezentarea materialului de urmărire penală, însă neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică efectuarea actelor de procedură.

În practica judiciară curentă se constată că în majoritatea cazurilor, persoanele prevăzute la articolul 481 Cod procedură penală nu sunt citate la prima ascultare a copilului implicat în procedura judiciară, iar acesta nu beneficiază în acest moment procesual de prezența lor. Abia după începerea urmăririi penale și dobândirea calității de învinuit sau inculpat de către copilul cu vârsta cuprinsă între 14-18 ani care a săvârșit o infracțiune, asistența sa juridică devine obligatorie în tot cursul urmăririi penale, sub sancțiunea nulității absolute a actelor de urmărire penală efectuate în absența avocatului ales sau a celui dispus din oficiu de organul de urmărire penală.

Odată cu începerea urmăririi penale este declanșat procesul penal în faza de urmărire penală, faza procesuală în care se administrează probatorii prin multiple mijloace de probă: ascultarea învinuiților/inculpaților, ascultarea părții vătămate, ascultarea martorilor, efectuarea de constatări tehnico-științifice, efectuarea expertizelor, ridicarea de mijloace de probă, efectuarea de percheziții. În această fază procesuală se pot lua măsuri procesuale constând în arestarea învinuiților sau inculpaților, interzicerea de a părăsi localitatea sau țara, se pot lua măsuri de siguranță cu caracter medical sau de ocrotire.

În cursul urmăririi penale, procurorul care supraveghează sau, după caz, efectuează urmărirea penală poate să solicite, atunci când consideră necesar, efectuarea referatului de evaluare de către serviciul de probațiune de pe lângă

tribunalul în a cărei circumscripție teritorială își are locuința minorul, referat ce furnizează organului judiciar date privind persoana minorului în perspectivă socială, nivelul instrucției școlare, comportamentul, factorii care îi influențează sau îi pot influența conduita generală, precum și perspectivele integrării în societate.

Trebuie subliniat că normele procesual penale prevedeau obligativitatea efectuării referatului de evaluare și în cursul urmăririi penale, însă prin O.U.G. nr. 31 din 19 martie 2008 s-au modificat prevederile art. 482 din Codul de procedură penală, în sensul că numai instanța de judecată este datoare să dispună întocmirea referatului de evaluare privind persoana minorului, dacă un asemenea referat nu a fost efectuat în cursul urmăririi penale sau dacă mai sunt necesare date noi despre copilul aflat în conflict cu legea penală. Chiar dacă aspectele avute în vedere pentru înlăturarea dispozițiilor privind efectuarea referatului de evaluare în mod obligatoriu în cursul urmăririi penale au fost acelea că urmărirea penală are ca obiect și strângerea probelor, iar referatul de evaluare nu este o probă – nici în cazurile cu minori și nici în alte cauze penale –, apare ca fiind deosebit de utilă efectuarea referatului de evaluare încă de la debutul urmăririi penale pentru a fi reliefate toate aspectele relevante cu privire la personalitatea copilului cercetat, în scopul de a fi adoptate de către organul judiciar cele mai adecvate măsuri ori soluții procesuale.

2. Procedura de judecată a infractorilor minori

Dispozițiile derogatorii de la cele de drept comun se referă la cauzele privind copiii care au intrat în conflict cu legea penală și răspund din punct de vedere penal, acestea fiind soluționate de către complete de judecată în compunerea cărorora sunt judecători anume desemnați prin hotărâre a colegiului de conducere a fiecărei instanțe, urmărindu-se respectarea principiului continuității completului pe tot parcursul judecării cauzei, iar atunci când nu este posibil, compunerea acestuia putându-se realiza până la începerea dezbaterilor.

Instanța de judecată rămâne competentă să judece și face aplicarea dispozițiilor procedurale speciale privitoare la minori, chiar dacă între timp inculpatul care a săvârșit infracțiunea în timpul când era minor a împlinit vârsta de 18 ani, acesta urmând a fi judecat potrivit dispozițiilor procedurale speciale privitoare la minori.

Magistrații participanți la focus grupuri au descris modul în care are loc audierea copiilor, au specificat cine și în ce condiții poate să realizeze audierea.

Audierea copilului depinde în primul rând de natura faptei și poate fi de la 10 minute până la câteva ore, în funcție de gravitatea și de numărul de infracțiuni comise.

Specialiștii au păreri diferite când se face vorbire de numărul de audieri la care trebuie să fie supus un copil. Dacă vorbim de cadrul legal, atunci acesta prevede că un copil trebuie să fie audiat de mai multe ori, în funcție de fiecare etapă a instrumentării

cauzei, însă acest lucru este considerat traumatizant pentru copilul audiat.

Procurorii participanți la focus grupuri au spus că practica audierii copiilor este de a se realiza în biroul în care acesta își desfășoară activitatea. De obicei, în acest birou sunt mai mulți procurori și fiecare își desfășoară propria activitate. Sunt dese situațiile în care audierea unui copil se realizează în același birou și paralel cu audierea unui adult dintr-o altă cauză și care poate să fi savârșit infracțiuni grave și foarte grave.

În cazul în care există camere speciale pentru audierea copiilor, fie au altă destinație, fie sunt improprii pentru a putea realiza audierea copiilor în condiții optime. Așa cum a fost menționat anterior și în cazul Tribunalului pentru Minori și Familie din Brașov, camera pentru audiere este mică și improprie pentru ascultarea unui copil.

Audierea copilului se desfășoară în prezența unui adult: părinte, tutore, psiholog, asistent social sau consilier de probațiune. Există și excepții când datorită termenelor scurte, prezența unui reprezentant legal al copilului este imposibil de realizat.

Sunt situații în care înaintea audierii, copilul este pregătit pentru aceasta. Pregătirea constă în explicarea a ceea ce urmează să se întâmple, ce anume va trebui să facă, despre ce va fi întrebat. Această pregătire este realizată pentru a detensiona copilul și a-l informa despre contextul și interacțiunile în care va fi implicat.

Tribunalele, cu mici excepții, nu dispun de săli de așteptare separate pentru copiii care trebuie să intre în sala de judecată și nici de mașini speciale pentru transportul acestora. Din aceste motive întâlnirea copiilor cu adulții este un fapt iminent.

Ședințele de judecată nu sunt accesibile publicului ceea ce ajută copilul să se simtă protejat și să poată povesti ceea ce s-a întâmplat, atât în dosarele penale cât și în cele civile. Fiecare judecător are propria sa metodă de a stabili o relație de apropiere cu copilul cercetat: i se adresează folosind prenumele acestuia, pune întrebări generale despre copilăria sa, despre familie sau alte evenimente care nu au legătură directă cu fapta supusă discuției.

Se analizează meticolos declarațiile copiilor pentru a se evita contradicțiile. Modul de abordare a copilului este binevoitor și înțelegător pentru a oferi acestuia din urmă curajul de a vorbi despre fapta în care este implicat.

„Sunt judecători care au experiență, atât de viață cât și familială și sunt și judecători care au o înclinare pentru lucrul cu minorul.” (judecător)

„Audierea poate să dureze și zece minute dar și o oră. Fiecare copil este ascultat o singură dată.” (judecător)

„Odată când declară singur, apoi după ce este pus sub învinuire, când este audiat în calitate de învinuit. Dacă este dus la arestare este audiat din nou de către

domnii judecători și de noi înainte de al prezenta la arestare și apoi odată cu prezentarea urmăririi penale.” (procuror)

„Victima e audiată întotdeauna cu un psiholog alături și audierea este pregătită în genere.” (judecător)

„Îi chemi dimineața și intră după-amiaza când ești obosit și nu mai știi foarte bine de unde ai plecat.” (judecător)

„Nu avem așa ceva, nu există nimic distinct. De obicei acest lucru se întâmplă în biroul în care noi ne desfășurăm activitatea. De exemplu este un inculpat care este cercetat pentru omor și tot acolo vine și minorul împreună cu mama sau altă persoană și trebuie să vorbești cu el. Cam greu.” (procuror)

Când în aceeași cauză sunt mai mulți inculpați, dintre care unii minori și alții majori, și nu este posibilă disjungerea, competența aparține tribunalului specializat pentru minori și familie (art. 40 din Legea nr. 304/2004), desigur, dacă infracțiunea dedusă judecății este dată în competența materială a tribunalului, în primă instanță.

În ipoteza în care tribunalul specializat nu este înființat în județul pe a cărui rază teritorială s-a comis infracțiunea, competența de soluționare a cauzei revine secției sau completului de judecată din cadrul tribunalului ce judecă cauza după procedura obișnuită, aplicând însă cu privire la copilul aflat în conflict cu legea penală prevederile speciale referitoare la minori cuprinse în Codul de procedură penală.

- **Participarea obligatorie a procurorului** pe parcursul judecării cauzei în care sunt inculpați copii reprezintă o veritabilă garanție a respectării drepturilor acestora, deoarece, participând la activitățile procesuale desfășurate nemijlocit, oral și contradictoriu în cursul judecării, procurorul are obligația de a manifesta un rol activ în vederea aflării adevărului, acesta dispunând de multiple mijloace cum ar fi formularea de cereri, excepții, propuneri, libertatea de a prezenta concluziile pe care le consideră întemeiate, potrivit legii, exercitarea căilor ordinare de atac, în condițiile legii.
- **Asistența juridică este obligatorie în cazul infractorilor minori** constituind o garanție esențială pentru asigurarea dreptului la apărare, care subzistă pe tot parcursul procesului penal.

Legea procesual-penală a instituit obligativitatea asistenței juridice, având în vedere că persoana fizică aflată în stare de minoritate, datorită vârstei, dezvoltării sale intelectuale și morale incomplete și lipsei de experiență este insuficient dezvoltată sub aspect psihofizic, fiind în situația de a nu se putea apăra în mod corespunzător.

Dacă la data sesizării primei instanțe, copilul aflat în conflict cu legea penală nu a împlinit vârsta de 18 ani, obligativitatea asistenței juridice se menține, chiar dacă acesta a devenit major în cursul judecării.

- **Judecarea infracțiunilor comise de un inculpat minor se realizează**

numai în prezența acestuia, cu excepția cazului când s-a sustras de la judecată, conform art. 484 alin. (1) Cod procedură penală, normă imperativă ce se circumscrie unei garanții procesuale deosebit de importante și în deplin acord cu instrumentele internaționale în materia justiției juvenile, urmărindu-se ca prin prezența fizică a acestora la judecată să li se asigure posibilitatea de a-și apăra interesele legitime prin posibilitatea participării procesuale efective și exercitarea deplină a drepturilor și garanțiilor procesuale conferite de lege.

Ca și în cazul inculpatului aflat în stare de deținere, obligativitatea prezenței la judecată a inculpatului minor trebuie asigurată indiferent de natura infracțiunii, modul de sesizare a instanței ori soluția dată.

Judecarea cauzei în absența inculpatului minor este posibilă în cazul sus-tragerii acestuia de la judecată, ipoteză ce trebuie însă să fie constatată prin împrejurări concrete, care o confirmă (rezultate dintr-o cercetare temeinică care atestă că minorul este plecat în loc necunoscut, fugit de acasă ori se ascunde), în caz contrar operând sancțiunea nulității absolute a hotărârii.

Obligativitatea prezenței la judecată a inculpatului minor va subzista – sub sancțiunea nulității absolute – pe parcursul judecării cauzei în primă instanță și în căile de atac, precum și în cazul inculpaților deveniți majori în cursul judecării întrucât dispozițiile cuprinse în art. 484 Cod procedură penală fac parte din categoria dispozițiilor speciale privind procedura judecării cauzelor cu infractori minori înscrise în art. 483 al. 2 și 3 Cod procedură penală⁹.

- Judecarea cauzelor cu minori se realizează **cu citarea** părților, precum și a serviciului de probațiune și a părinților minorului, iar dacă este cazul, instanța va dispune citarea tutorelui, curatorului sau a persoanei în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul, precum și a altor persoane a căror prezență este considerată necesară: psihologul, asistentul social, cadrele didactice, medicul familiei.

Desfășurarea ședințelor de judecată privind pe infractorii minori se realizează separat de celelalte ședințe de judecată cu inculpați majori, având caracter nepublic ceea ce constituie o derogare de la normele cu caracter general care consacră principiul publicității ședințelor de judecată.

- Dispozițiile procesual penale instituie **obligativitatea efectuării în cursul judecării a referatului de evaluare de către serviciile de probațiune**, dacă aceasta nu s-a realizat la solicitarea procurorului, în cursul urmăririi penale, datele privind persoana minorului și perspectivele de reintegrare socială a acestuia fiind necesare stabilirii corespunzătoare a unei sancțiuni penale.

Acest examen științific asupra personalității inculpatului minor trebuie să vizeze nu numai comportarea generală a inculpatului, ci și o cercetare efectuată de specialiști asupra psihicului, intelectului și a potențialului de adaptare a acestuia. Codul de procedură penală în vigoare instituie ca mijloc eficient pentru

⁹ Văleanu C., *Cazurile de casare în recursul penal*, Ed. Hamangiu 2007, pp. 137-138.

cunoașterea personalității inculpaților minori obligativitatea efectuării referatului de evaluare pentru toți cei care au săvârșit infracțiuni în timpul minorității, chiar dacă între timp au devenit majori ori au săvârșit un concurs de infracțiuni dintre care numai una în timpul minorității. Referatul de evaluare se întocmește de consilierul de probațiune din cadrul serviciului de probațiune de pe lângă tribunalul în a cărui circumscripție teritorială își are locuința minorul, având rolul de a furniza organului judiciar date privind persoana minorului și perspectivele de reintegrare socială a acestuia.

Obligativitatea efectuării referatului de evaluare subzistă și în cazul în care făptuitorul a împlinit vârsta de 18 ani înainte de sesizarea instanței sau chiar înainte de a se fi început urmărirea penală împotriva sa, întrucât dispozițiile art. 482 alin. 2 nu face distincție între diferite categorii de minori după cum aceștia au împlinit sau nu vârsta de 18 ani în cursul judecății sau înainte de momentul sesizării instanței.

3. Măsurile preventive aplicabile copiilor aflați în conflict cu legea penală

Codul de procedură penală român, în capitolul intitulat „Dispoziții speciale pentru minori”¹⁰, a instituit un regim special cu privire la reținerea și arestarea preventivă a copiilor ce au calitatea procesuală de învinuit sau inculpat într-o cauză penală, prin care acestora li se asigură, pe lângă drepturile prevăzute de lege pentru persoanele deținute preventiv ce au împlinit 18 ani, drepturi proprii și un regim special de detenție preventivă, în raport cu particularitățile vârstei pe care o au la data luării măsurilor preventive, fiind instituite condiții suplimentare în cazul lor, astfel încât măsurile privative de libertate, luate față de copii în scopul bunei desfășurări a procesului penal ori al împiedicării sustragerii lor de la urmărirea penală, judecată ori de la executarea pedepsei, să nu prejudicieze dezvoltarea lor fizică, psihică sau morală.

Astfel, în cazul copiilor care răspund penal și care au vârsta cuprinsă între 14 - 16 ani, reținerea și arestarea preventivă pot fi dispuse în mod cu totul excepțional și numai în ipoteza în care există date certe că copilul a săvârșit o faptă pedepsită de lege cu detențiune pe viață sau închisoare de 10 ani sau mai mare. Pentru copiii din această categorie de vârstă, reținerea nu poate depăși 10 ore, iar prelungirea acestei măsuri se poate face de procuror pentru o durată care nu poate depăși 10 ore. Arestarea preventivă poate fi dispusă în cursul urmăririi penale sau a judecății în primă instanță numai pe o perioadă care nu poate depăși 15 zile, și numai în mod cu totul excepțional, iar prelungirea acestei măsuri în cursul urmăririi penale sau menținerea ei în cursul judecății nu poate fi dispusă decât în mod excepțional. Durata totală a arestării preventive, în cursul urmăririi penale, nu poate depăși 60 de zile pentru copiii care nu au împlinit 16 ani, însă în mod excepțional, când pedeapsa prevăzută de lege este detențiunea pe viață

10 Dispoziții introduse prin Legea nr. 281/2003 privind modificarea și completarea Codului de procedură penală și a unor legi speciale, publicată în M.Of. nr. 468/1 iul. 2003.

sau închisoarea de 20 de ani sau mai mare, arestarea preventivă a inculpatului între 14 și 16 ani în cursul urmăririi penale poate fi prelungită până la 180 de zile.

Pentru cea de a doua categorie de minori care răspund penal, respectiv cei cu vârste cuprinse între 16-18 ani, s-a prevăzut că durata arestării preventive în cursul urmăririi penale și a judecății în primă instanță nu trebuie să depășească 20 de zile, putând fi prelungită, de fiecare dată motivat, numai în acest interval de timp. Pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 16-18 ani, arestarea preventivă în cursul urmăririi penale nu poate depăși 90 de zile, și numai în cazuri excepționale, când au săvârșit fapte pedepsite cu detențiune pe viață ori închisoare de 10 ani sau mai mare, prelungirea arestării preventive, în aceeași fază a procesului penal, putând ajunge până la 180 de zile. Pentru copiii ce au calitatea de învinuiți arestarea preventivă nu poate depăși 3 zile.

În afara acestor dispoziții care limitează durata în timp a măsurilor preventive privative de libertate în cazul copiilor care răspund penal, restrângând totodată categoria de fapte pentru care pot fi acestea dispuse, Codul de procedură penală prevede obligativitatea asistenței juridice și a posibilității de comunicare a apărătorului cu copilul¹¹, încunoștințarea imediată, în cazul reținerii și în termen de 24 de ore în cazul arestării, a părinților, tutorelui, sau a altei persoane desemnate de minor, precum și a serviciului de probațiune de pe lângă instanța căreia i-ar reveni competența să judece în primă instanță cauza.

Împotriva ordonanței organului de urmărire penală prin care s-a luat măsura preventivă a reținerii se poate face plângere, înainte de expirarea celor 24 de ore de la luarea măsurii, la procurorul care supraveghează cercetarea penală, iar împotriva ordonanței procurorului prin care s-a luat aceasta măsură se poate face plângere, înainte de expirarea a 24 de ore, la prim-procurorul parchetului sau, după caz, la procurorul ierarhic superior.

Hotărârea instanței de judecată prin care s-a dispus arestarea preventivă este supusă recursului exercitat în fața instanței superioare.

Potrivit legii în vigoare, în timpul reținerii sau arestării preventive, minorii se țin separat de majori, în locuri anume destinate minorilor arestați preventiv.

Respectarea drepturilor și a regimului special prevăzute de lege pentru minorii reținuți sau arestați preventiv este asigurată prin controlul unui judecător anume desemnat de președintele instanței, prin vizitarea locurilor de deținere preventivă de către procuror, precum și prin controlul altor organisme abilitate de lege să viziteze deținuții preventiv.

Judecătorii prezenți la cele trei focus grupuri realizate argumentează modul de stabilire al pedepselor pe care le aplică copiilor care au comis fapte penale.

¹¹ Articolul 160^f alin. (2) Cod procedură penală prevede că „învinuiților sau inculpaților minori, reținuți sau arestați preventiv, li se asigură, în toate cazurile, asistență juridică obligatorie, organele judiciare fiind obligate să ia măsuri pentru desemnarea unui apărător din oficiu, dacă minorul nu și-a ales unul, și pentru ca acesta să poată lua contact direct cu minorul arestat și să comunice cu el.”

Sancțiunile date copiilor variază de obicei de la mustrare până la închisoare, în funcție de mai mulți factori. O parte dintre acești factori sunt:

- Dacă este sau nu la prima infracțiune (infractor primar);
- Tipul infracțiunii comise;
- Dacă a fost din culpă sau nu;
- Numărul faptelor penale săvârșite.

Sunt magistrați care s-au specializat în problematica instrumentării cauzelor cu minori în alte țări europene care au instituții comunitare ce oferă alternative la detenție pentru minori, și care sunt axate pe activități de reeducare și reabilitare. Deși există voință în rândul magistraților de a da sentințe neprivative de libertate aceștia se confruntă cu o lipsă a instituțiilor comunitare care să ofere servicii copiilor aflați în conflict cu legea penală și a copiilor victimă.

În ceea ce privește pedepsele aplicate copiilor se pare că există o discrepanță între părerea procurorilor și cea a judecătorilor. Procurorii consideră că pedepsele aplicate minorilor sunt uneori mici în comparație cu prejudiciile aduse de comiterea acelei infracțiuni. Judecătorii care instrumentează cauze cu minori aflați în conflict cu legea penală și judecă cauzul după o perioadă de timp de la comiterea acesteia, nu sunt aflați sub presiunea opiniei publice și prin urmare sancțiunile hotărâte vizează mai mult reintegrarea copilului în societate decât pedepsirea cât mai aspră a acestuia.

B. Dispozițiile procedurale aplicabile în raport cu copiii victime ale infracțiunilor

În prezent, în Codul penal și Codul de procedură penală român nu există o reglementare specifică pentru protecția, respectiv tratarea procedurală a victimelor minore a infracțiunilor, sistemul procesual penal român conținând doar norme privind drepturile și obligațiile procesuale ale părții vătămate și ale părții civile.

Codul de procedură penală nu conține reglementări privind *victima*, această noțiune neregăsindu-se de altfel în terminologia juridică utilizată la elaborarea sa și, totodată, nu arată expres în dispozițiile sale ce se înțelege prin *persoană vătămată*, deși folosește această expresie; din interpretarea textelor de lege rezultă însă că sensul ei este de persoană care a suferit prin fapta penală ori infracțiune, o vătămare fizică, morală sau materială.

Conform Codului de procedură penală, doar *partea vătămată* prin infracțiune are dreptul procesual, în anumite cazuri expres și limitativ prevăzute de lege, de a formula plângere prealabilă adresată organelor competente, ca o condiție indispensabilă pentru punerea în mișcare a acțiunii penale.

Raportat la aceste aspecte, în practica judiciară se constată în anumite situații concrete că, deși prin raportare la ansamblul probator administrat în cauză, este evident că unele persoane audiate în cauză sunt victime ale traficului de ființe umane, acestea nu figurează în rechizitoriul întocmit de procuror ca având calitatea de persoane ori părți vătămate, ci apar ca martori, fără a exista vreo

mențiune referitoare la elementele avute în vedere pentru stabilirea acestei noi calități procesuale, în acest fel victimele fiind lipsite de protecția și asistența specială oferite prin Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane¹², acordate tocmai în considerarea acestui statut aparte.

Legislația română în vigoare prevede că pentru judecarea unei cauze penale în care victime ale infracțiunii sunt copii, instanța de judecată trebuie să fie sesizată în mod obligatoriu de către procuror prin rechizitoriu, neexistând niciun fel de excepție de la această regulă, nici chiar în cazurile de abuz exercitat față de copii, când instanțele de judecată nu se pot auto-investi cu investigarea și soluționarea lor, neavând deci posibilitatea legală de a declanșa, din oficiu, vreo procedură judiciară pentru a interveni și rezolva aceste cazuri.

Pentru desfășurarea **urmăririi penale** de către procuror, parchetul poate fi sesizat prin plângere numai de către persoana vătămată prin infracțiune ori mandatarul său, prin denunț sau, se poate sesiza din oficiu.

Dacă persoana vătămată este un copil cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani, el va putea introduce personal plângerea prealabilă la organul competent, cu condiția încuviințării ei de către reprezentantul legal (oricare dintre părinți sau, după caz, tutorele), iar dacă persoana vătămată este un copil sub 14 ani, lipsit de capacitate de exercițiu, plângerea prealabilă se formulează de reprezentantul său legal.

Ca o garanție a protecției procesuale a copiilor victimă, Codul de procedură penală consacră posibilitatea exercitării din oficiu a acțiunii penale de către procuror atunci când aceștia au fost vătămați printr-o infracțiune urmărite la plângere prealabilă, art. 131 alin. (5) statuând că: „În cazul în care cel vătămat este o persoană lipsită de capacitatea de exercițiu sau capacitatea de exercițiu restrânsă, acțiunea penală se pune în mișcare și din oficiu.” În mod similar, acțiunea civilă se pornește și se exercită și din oficiu, când cel vătămat este un copil fără capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă.

În practica cauzelor în care copiii sunt victime ale infracțiunilor, sesizările unităților de Parchet au fost făcute cu preponderență de conducătorii unităților de învățământ, de direcția generală de asistență socială și protecția copilului, de rudele sau vecinii copiilor victime ale violenței intrafamiliale ori a altor tipuri de abuz.

În cursul urmăririi penale, parchetul are ca atribuții supravegherea cercetărilor efectuate de organele de poliție precum și, în cazuri limitativ prevăzute de lege, efectuarea urmăririi penale, în cazul unor infracțiuni de o gravitate sporită. În temeiul prevederilor Legii nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor, organul judiciar ce efectuează urmărirea penală și care ia primul contact cu copilul victimă a infracțiunii are obligația

¹² Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane publicată în M.Of. nr. 783/11. 12. 2001

legală de a-l informa cu privire la toate drepturile¹³ pe care le are în cadrul procedurilor judiciare.

Conform dispozițiilor art.76 Cod procedură penală, procurorul este obligat ca în cauzele în care efectuează urmărirea penală, să cheme spre a fi audiată persoana care a suferit o vătămare prin infracțiune, moment deosebit de important în derularea urmăririi penale deoarece copilul victimă de cele mai multe ori este singurul care poate furniza organului judiciar elementele faptice esențiale lămuririi cauzei, având în vedere că a fost în contact nemijlocit cu autorul infracțiunii. În acest context, procurorului îi revine sarcina de a obține prin audierea copilului victimă maximul de informații utile pentru stabilirea adevărului judiciar, ținând cont de gradul de maturitate al copilului și de trauma produsă de comiterea infracțiunii, precum și de necesitatea evitării revictimizării copilului prin retrăirea evenimentului traumatizant.

În practică, deși legea nu impune această condiție, pentru a se realiza un echilibru între obiectivele impuse de instrucția penală și necesitatea ocrotirii copilului victimă, cât și în vederea comunicării mai ușoare, s-a încercat audierea acestuia în prezența reprezentanților legali, a pedagogilor sau psihologilor, a asistenților sociali.

Codul de procedură penală reglementează unele modalități speciale de ascultare a părții vătămate și a părții civile (indiferent dacă sunt copii sau persoane majore), în cazul în care poate fi periclitată viața, integritatea corporală sau libertatea lor sau a rudelor apropiate acestora, procurorul putând încuviința ca ele să fie ascultate fără a fi prezente fizic la locul unde se afla organul care efectuează urmărirea penală, prin intermediul unei rețele video și audio, iar la solicitarea organului judiciar sau a părții vătămate ori a părții civile, la luarea declarației poate participa un consilier de probațiune, care are obligația de a păstra secretul profesional cu privire la datele de care a luat cunoștință în timpul audierii. Organul judiciar are obligația să aducă la cunoștința părții vătămate sau a părții civile dreptul de a solicita audierea în prezența unui consilier de probațiune.

După înregistrarea pe rolul instanței de judecată a rechizitoriului parchetului și după fixarea termenului de judecată, se procedează la citarea părților, iar în cazul copilului victimă se citează și reprezentanții săi legali, respectiv părinții ori ocrotitorii săi legali, atunci când este cazul. În ipoteza în care aceștia sunt cei care au abuzat de copil, se vor cita în proces persoanele desemnate de către autoritatea competentă să ocrotească minorul, ca urmare a măsurilor dispuse în

¹³ Referitoare la: serviciile și organizațiile care asigură consiliere psihologică sau orice alte forme de asistență a victimei, în funcție de necesitățile acesteia; organul de urmărire penală la care pot face plângere; dreptul la asistență juridică și instituția unde se pot adresa pentru exercitarea acestui drept; condițiile și procedura pentru acordarea asistenței juridice gratuite; drepturile procesuale ale persoanei vătămate, ale părții vătămate și ale părții civile; condițiile și procedura pentru a beneficia de dispozițiile art. 86¹, 86², 86⁴ și 86⁵ din Codul de procedură penală, precum și de dispozițiile Legii nr. 682/2002 privind protecția martorilor; condițiile și procedura pentru acordarea compensațiilor financiare de către stat.

acest sens de organul judiciar în cursul urmăririi penale; de ex., în cazul infracțiunii de rele tratamente aplicate minorului.

În cazul în care copilul victimă s-a aflat în îngrijirea abuzatorului față de care s-a dispus o măsură preventivă privativă de libertate, luarea unor măsuri de ocrotire a minorului se poate efectua și de către instanța de judecată, prin încunoștințarea autorității competente, pentru a lua măsuri urgente de încredințare a minorului unei instituții de ocrotire sau unei alte persoane, de numire a tutorului, de schimbare a tutorelui sau curatorului, ori de luare a unei alte măsuri de ocrotire prevăzute de lege.

Instanța de judecată poate dispune din oficiu sau la cerere, conform legii procesual penale, luarea măsurilor pentru desemnarea unui avocat pentru victima minoră, apreciind că datorită situației în care se află nu și-ar putea face singură apărarea, iar reprezentanții săi legali nu îi pot apăra interesele într-un mod adecvat, fiind incidente totodată și dispozițiile Legii nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor¹⁴, în care se arată că, la cerere, se acordă asistență juridică gratuită anumitor categorii de victime, în funcție de natura infracțiunii săvârșite asupra lor sau asupra victimei propriu-zise și cu care aveau o legătură de rudenie sau de puternică afecțiune, ori, în cazul anumitor infracțiuni, dacă venitul lunar pe membru de familie al victimei este cel mult egal cu salariul de bază minim brut pe țară stabilit pentru anul în care victima a formulat cererea de asistență juridică gratuită.

În cursul cercetării judecătorești, pentru lămurirea împrejurărilor cauzei și aflarea adevărului, instanța de judecată procedează la audierea copilului victimă în prezența părinților ori a persoanelor cărora le-a fost încredințat, precum și a avocatului, atunci când se impune, declarația acestuia constituind mijloc de probă în înțelesul legii procesual penale.

În Codul de procedură penală nu există o reglementare specială privind ascultarea în cursul judecății a părții vătămate minore, fiind incidente dispozițiile referitoare la ascultarea învinutului sau inculpatului, care se aplică în mod corespunzător, ceea ce presupune parcurgerea mai multor etape în cadrul audierii.

Datorită faptului că cercetarea judecătorească, conform Codului de procedură penală român, se desfășoară nemijlocit iar unul din principiile ce guvernează această etapă procesuală este *oralitatea* minorii sunt practic obligați să declare în mod explicit, în fața judecătorului (ce se prezintă ca o persoană de o extremă austeritate – îmbrăcată în robă neagră, ce stă la un birou supraînălțat, de mari dimensiuni) aspecte detaliate despre infracțiunile cărora le-au căzut victime și care, uneori, conțin elemente de fapt de o mare intimitate și delicatețe.

Se impune o schimbare radicală în abordarea tactică a audierii minorilor în toate fazele procesuale în sensul scurtării la maxim a numărului audierilor, în cursul urmăririi penale aceasta trebuind a se face o singură dată de către o echipă de specialiști, declarația ar trebui să fie înregistrată cu mijloace audio-video,

¹⁴ Legea nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor publicată în M.Of. nr. 505/4 iun. 2004

suportul putând și trebuind să fie folosit ca mijloc de dovadă în instanță și doar în situația în care este necesar a se releva de către judecător anumite aspecte nedetaliat sau sensibile, audierea să fie făcută în mod nemijlocit de către un psiholog specializat și transmisă judecătorului prin intermediul unui sistem de televiziune cu circuit închis, dintr-o altă cameră decât cea în care funcționează instanța.

Întregul sistem al justiției juvenile trebuie să manifeste sensibilitate față de procedeul investigării cauzelor cu victime minore, similară cu cea a cauzelor în care se instrumentează fapte cărora le-au căzut victime persoane cu dizabilități fizice sau psihice.

1.3.3. Reguli speciale de procedură în materie civilă

A. Procedura de judecată derulată în privința cauzelor reglementate de dispozițiile Legii nr. 272/2004 având ca obiect stabilirea unor măsuri de protecție specială de competența instanței judecătorești implică respectarea unor reguli procedurale speciale, derogatorii de la dreptul comun ce sunt înscrise în mod expres în dispozițiile art. 124 – 131 referitoare la termenul de judecată și de soluționare, citarea părților, redactarea hotărârilor judecătorești, căile de atac și termenul în care se exercită acestea, precum și a participanților la procedurile judiciare derulate, probatoriul administrat în cauză, audierea minorilor, timbraj.

În conformitate cu principiul celerității în luarea oricărei decizii cu privire la copil, soluționarea cauzelor se desfășoară în regim de urgență cu citarea reprezentantului legal al copilului și a direcției generale de asistență socială și protecție a copilului, procedura de citare fiind considerată legal îndeplinită chiar dacă citația a fost înmănată cu cel puțin o zi înaintea termenului de judecată acordat. Legiuitorul a prevăzut obligativitatea participării procurorului la soluționarea acestui tip de cauze, iar în privința termenelor de judecată acordate pe parcursul soluționării acestor pricini, regulile speciale de procedură prevăd că acestea nu pot fi mai mari de 10 zile.

Printre drepturile și libertățile civile de care se bucură copilul pe parcursul soluționării cauzelor, legea stipulează reguli speciale de procedură privind audierea minorului, prevăzându-se că ascultarea copilului care a împlinit vârsta de 10 ani este obligatorie. Cu toate acestea, poate fi ascultat și copilul mai mic de 10 ani dacă instanța, în soluționarea cauzei, apreciază că audierea lui este necesară pentru pronunțarea unei soluții legale și temeinice.

În toate cazurile opinia copilului ascultat va fi luată în considerare și i se va acorda importanța cuvenită, ținând seama de vârsta și gradul său de maturitate. Pe parcursul procedurilor jurisdicționale, dreptul de a fi ascultat al copilului îi conferă acestuia posibilitatea de a cere și de a primi orice informație pertinentă, de a fi consultat, de a-și exprima opinia și de a fi informat asupra tuturor con-

secințelor pe care le poate avea opinia sa dacă este respectată, precum și asupra consecințelor oricărei decizii care îl privește.

În cauzele în care se solicită stabilirea unei măsuri de protecție specială **pentru copilul abuzat sau neglijat**, procedurile judiciare sunt instituite de natură a asigura o protecție maximă. În ce privește probatoriul administrat în cazul acestor copii, instanța poate administra, din oficiu, ca probă declarația copilului care poate fi scrisă, sau poate fi înregistrată prin mijloace tehnice audio-video cu respectarea obligatorie a două condiții: asistența unui psiholog și acordul copilului. Ascultarea acestor copii nu este obligatorie, chiar dacă are peste vârsta de 10 ani. Cu toate acestea, dacă instanța apreciază necesară audierea nemijlocită a copilului, audierea poate avea loc numai în camera de consiliu și în condițiile pregătirii prealabile a minorului de către un psiholog care va participa la audiere.

În vederea soluționării tuturor cauzelor privind stabilirea, înlocuirea sau încetarea măsurilor de protecție specială, direcția generală de asistență socială și protecție a copilului de la domiciliul minorului sau în a cărei rază teritorială a fost găsit copilul va întocmi și prezenta instanței de judecată raportul referitor la copil, care va cuprinde obligatoriu următoarele referințe privitoare la:

- personalitatea, starea fizică și mentală a copilului;
- antecedentele socio-medicale și educaționale ale copilului;
- condițiile în care copilul a fost crescut și în care a trăit;
- propuneri privind persoana, familia sau serviciul de tip rezidențial în care ar putea fi plasat copilul;
- orice alte date referitoare la creșterea și educarea copilului, care pot servi soluționării cauzei.

În toate cauzele care privesc stabilirea, înlocuirea ori încetarea măsurilor de protecție specială stabilite în condițiile Legii nr. 272/2004 pentru copilul care a săvârșit o faptă penală și nu răspunde penal se întocmește un raport și din partea serviciului de reintegrare și supraveghere de pe lângă instanța judecătorească.

Deoarece soluționarea cauzelor care au ca obiect stabilirea unei măsuri de protecție specială se judecă de urgență, regulile speciale de procedură impun ca hotărârea instanței să se pronunțe în ziua când au luat sfârșit dezbaterile, cu titlul de excepție pronunțarea putând fi amânată cel mult 2 zile.

Tot pentru accelerarea procedurilor judiciare în judecarea acestor tipuri de cauze, scutite de plata taxelor judiciare de timbru, sunt instituite reguli speciale în privința redactării, comunicării hotărârilor judecătorești, precum și al exercitării căilor de atac. Astfel, hotărârea se redactează și se comunică părților într-un termen de cel mult 10 zile de la pronunțare, iar întrucât se prevede că hotărârea instanței de fond este definitivă și executorie, calea de atac a recursului va putea fi exercitată într-un termen de 10 zile de la comunicarea hotărârii.

B. Regulile procedurale instituite prin Legea nr. 273/2004 privind operațiunile judiciare ale adopției sunt reglementate diferențiat, după cum adopția preconizată este internă sau internațională. Sintetizând regulile de procedură instituite în cazul celor două tipuri ale adopției, se desprinde cu pregnanță în cadrul procedurilor jurisdicționale demarate principiul soluționării acestora cu celeritate.

Prin articolul 63 din Lege se prevede în mod expres că soluționarea cererilor se realizează în complete specializate ale instanței judecătorești, în camera de consiliu.

Sunt configurate reguli speciale de procedură privind participării la procedurile jurisdicționale prevăzându-se obligativitatea participării procurorului și prezentarea de către direcția generală a raportului de anchetă privind copilul.

Totodată judecarea cererilor referitoare la deschiderea procedurii adopției interne a copilului se face cu citarea părinților firești ai copilului, după caz a tutorelui și a direcției generale de la domiciliul copilului.

La judecarea cererilor de încredințare a copilului în vederea adopției, precum și a celor de încuviințare a adopției se citează persoana sau familia adoptatoare, direcția generală de la domiciliul adoptatorului sau al familiei adoptatoare, iar cererile de adopție a copilului firesc al celuilalt soț se soluționează cu citarea adoptatorului și a părinților firești.

În cazul adopției internaționale a copilului, soluționarea cererilor de încuviințare a adopției se realizează cu citarea direcției generale în a cărei rază teritorială are domiciliul copilul, a persoanei sau a familiei adoptatoare, precum și a Oficiului Român pentru Adopții.

Respectarea garanțiilor procesuale ale copilului, în cadrul procedurilor judiciare privind deschiderea adopției interne și a cererilor privind încredințarea în vederea adopției, instituie obligativitatea ascultării copilului care a împlinit vârsta de 10 ani, iar judecarea cererilor de încuviințare a însăși adopției copilului se va realiza după ce consimțământul acestuia la adopție a fost solicitat.

Procedura adopției derulată în fața instanței de fond are o natură necontencioasă (art. 61, al. 4), iar în privința căilor de atac hotărârile prin care se soluționează cererile în materie de adopție nu sunt supuse apelului, dar acestea pot fi recurate, cale de atac care odată exercitată suspendă executarea. Întrucât nu se instituie un termen special în privința exercitării căii de atac a recursului și plecând de la dispozițiile comune instituite prin dispozițiile art. 338 al. 1 Codul de Procedură Civilă potrivit cărora dispozițiile relative la procedura necontencioasă se întregesc cu cele ale procedurii contencioase în măsura în care nu sunt potrivnice naturii necontencioase a cererii, putem concluziona că termenul de recurs în aceste cauze este de 15 zile socotind de la pronunțare pentru cei prezenți și de la comunicare pentru cei care nu au fost de față la pronunțarea hotărârii.

Hotărârea irevocabilă pronunțată în cadrul procedurii de încuviințare a adopției se transmite într-un interval de 5 zile Oficiului Român de Adopții prin intermediul direcției generale în a cărei rază teritorială se află domiciliul copilului în scopul înscrierii acesteia în Registrul național pentru adopții.

1.4. INSTRUMENTE INTERNAȚIONALE ÎN MATERIA JUSTIȚIEI PENTRU COPII

Instrumente internaționale în domeniul justiției pentru copii

Crearea unui sistem de justiție pentru copii eficient și bine articulat, care să țină seama de interesul superior al copilului în toate acțiunile întreprinse față de acesta de către autorități și în care toate drepturile sale să fie luate în considerare, este condiționată de asigurarea și respectarea standardelor impuse de normele de drept internațional, precum și de recomandările și principiile cuprinse în instrumentele internaționale fără forță juridică ce conțin dispoziții în domeniul justiției juvenile.

Pachetul legislativ privind protecția copilului în România adoptat în anul 2004, dar și actele normative ulterioare care stabilesc cadrul juridic și instituțional al justiției pentru copii au preluat aproape în totalitate dispozițiile legale, principiile generale și regulile adoptate de comunitatea internațională în această materie.

Convenția cu privire la Drepturile Copilului, adoptată la 20 noiembrie 1990 prin rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite nr. 44/25, este principalul tratat obligatoriu care definește drepturile fundamentale ale copiilor, iar sub incidența prevederilor sale, statele părți (inclusiv România care a ratificat Convenția prin Legea nr. 109/18.09.1990, publicată în Monitorul Oficial nr. 199/28.09.1990) se angajează să adopte toate măsurile necesare pentru a se asigura că orice copil se bucură de toate drepturile menționate în Convenție și, pentru aplicarea efectivă a dispozițiilor sale, tuturor țărilor semnatare li se cere să-și armonizeze propriile legi, proceduri și practici cu prevederile Convenției. Convenția protejează drepturile cetățenești, politice, economice, sociale și culturale ale copilului pe timp de pace și de conflict armat și pune accentul pe o abordare de ansamblu a drepturilor copilului, acestea fiind indivizibile și având legătură între ele, aspect cu importante implicații în special în justiția juvenilă, întrucât toate drepturile copilului trebuie luate în considerare în sistemul de justiție penală, începând cu dreptul la libertatea de exprimare a copilului, până la dreptul la cel mai înalt standard posibil de sănătate.

Convenția consfințește principiile cu caracter general care se aplică tuturor copiilor referitoare la exercitarea de către aceștia a tuturor drepturilor ce le sunt recunoscute și mai conține articole separate referindu-se la justiția juvenilă. Astfel, art. 40 din Convenție subliniază că statele părți recunosc oricărui copil bănuț, acuzat sau cu privire la care s-a dovedit că a comis o încălcare a legii penale

dreptul la un tratament conform cu simțul demnității și al valorii personale, care să întărească respectul său pentru drepturile omului și libertățile fundamentale ale altora și care să țină seama de vârsta sa, precum și de necesitatea de a facilita reintegrarea sa în societate și asumarea de către acesta a unui rol constructiv în societate.

Articolul mai consfințește garanțiile minime ale procedurilor legale cunoscute, incluzând prezumția de nevinovăție, prevederea referitoare la informarea clară și imediată despre natura acuzațiilor, punerea la dispoziție de asistență juridică sau de altă natură, proceduri care să nu dureze prea mult, dreptul la a nu declara nimic, dreptul la audierea martorilor celeilalte părți, tratament echidistant pentru martorii apărării, dreptul la recurs și dreptul copilului de a-i fi respectată intimitatea în toate stadiile procedurilor legale.

Alte seturi de reguli adoptate de comunitatea internațională detaliază modalitățile de lucru de zi cu zi în justiția juvenilă. Acestea sunt următoarele:

- **Regulile Standard Minimale ale Națiunilor Unite în Administrarea Justiției Juvenile** (Regulile de la Beijing adoptate în 1985 prin rezoluția Adunării Generale 40/33) oferă un cadru general în care un sistem național de justiție juvenilă ar trebui să funcționeze și un model pentru toate țările ale unui răspuns just și uman dat copiilor care s-ar putea găsi în conflict cu legea penală.

Chiar dacă Regulile de la Beijing nu au statuat de tratat și deci nu sunt obligatorii pentru state, având doar un caracter de recomandări, unele dintre ele au devenit obligatorii pentru țările parte, prin încorporarea lor în Convenția asupra Drepturilor Copilului, iar altele pot fi interpretate nu neapărat ca stabilind noi drepturi, ci ca detaliind conținutul celor deja existente.

- **Principiile Națiunilor Unite pentru Prevenirea Delincvenței Juvenile** (Principiile de la Riyadh adoptate în 1990 prin rezoluția Adunării Generale 45/112). Principiile de la Riyadh se axează pe prevenire, pe protecție în faze incipiente și pe intervenție preventivă, acordând o atenție specială copiilor aflați în situații de risc social.

Principiile de la Riyadh încurajează dezvoltarea de măsuri aplicabile populației ca întreg, prin recomandarea dezvoltării de programe de protecție socială, în special în domeniul educației, muncii și sănătății; de asemenea, încurajează adoptarea unei legislații specifice justiției juvenile¹⁵; cer în mod excepțional o abordare multidisciplinară și intersectorială a prevenirii infracționalității juvenile.

Principiile de la Riyadh recomandă țărilor să facă în așa fel încât copiii să aibă un rol activ și o relație de parteneriat în cadrul societății, să fie acceptați ca parteneri egali și cu drepturi depline în procesul de integrare, și îndreptățiți să fie implicați în politica de prevenire a infracționalității.

¹⁵ Hamilton C.; Harvey R., *The Role of Public Opinion in the Implementation of International Juvenile Justice Standards*, The International Journal of Children's Rights, Martinus Nijhoff Publisher, 2004, vol. 11, pp. 369-390.

Principiul de bază este acela că prevenirea infracționalității juvenile să utilizeze atât familia copilului, cât și școala. Principalul scop al directivelor este de a ajuta la socializarea și integrarea copiilor prin intermediul familiei, prin implicarea activă și sprijinul comunității.

- **Regulile Națiunilor Unite pentru Protecția Minorilor Privati de Libertate** au fost adoptate de Adunarea Generală, fără vot, prin rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990 și se aplică tuturor copiilor privați de libertate în orice situație, inclusiv în instituțiile de protecție a copiilor. Acestea expun principii care definesc în mod universal circumstanțele specifice în care copiii pot fi privați de libertate, subliniind că privarea de libertate este o măsură la care se recurge în ultimă instanță. Regulile specifică condițiile în care un copil poate fi reținut și care țin seama de drepturile copilului.

Regulile Națiunilor Unite pentru Protecția Copiilor Privati de Libertate sunt menite să contracareze efectele negative ale privării de libertate, asigurând respectarea drepturilor copilului, și reprezintă un cadru cuprinzător, acceptat internațional în care țările pot reglementa privarea de libertate a tuturor persoanelor sub 18 ani. Regulile sunt aplicabile tuturor persoanelor cu vârsta de până la 18 ani, care sunt private de libertate, indiferent de metoda procesului sau a audierii și fără a face referire la definiri naționale ale vârstei minoratului, și fără a depinde de jurisdicția procedurilor speciale.

- **Liniile directoare de acțiune privind copiii implicați în sistemul de justiție penală** (adoptate prin rezoluția Consiliului Economic și Social 30/1997) au fost schițate în urma unei întâlniri a unui grup de experți care a avut loc la Viena în 1997 pentru a ajuta statele în procesul de implementare a prevederilor Convenției asupra Drepturilor Copilului, a Regulilor de la Beijing, a Regulilor Națiunilor Unite pentru Protejarea Minorilor Privati de Libertate și a Directivelor de la Riyadh. În esență, acest instrument internațional abordează următoarele aspecte:
 - importanța principiului nondiscriminării, inclusiv atenția deosebită acordată genului copilului, punând pe primul plan interesele copilului, dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare, ca și datoria țărilor de a respecta părerile copilului;
 - necesitatea înființării de către state a instanțelor pentru minori și instituirea de proceduri speciale gândite pentru a ține seama de nevoile specifice copiilor;
 - instituirea unei game largi de măsuri alternative în fazele ce preced arestarea preventivă ori procesul, în timpul procesului și după încheierea procesului penal;
 - crearea de instituții și de programe care să acorde asistență juridică și de altă natură copiilor, gratuită, dacă este nevoie;
 - necesitatea încheierii unui parteneriat între guverne, instituțiile Națiunilor Unite, organizațiile non-guvernamentale, grupurile profesionale,

mass-media, instituțiile de învățământ, copii și alți membri ai societății civile.

- **Regulile Minimale ale Națiunilor Unite pentru elaborarea măsurilor neprivative de libertate** (Regulile de la Tokyo /1990) enunță o serie de principii fundamentale în vederea favorizării recurgerii la măsuri noncustodiale, ca și la garanții minimale pentru persoanele supuse măsurilor ce substituie închisoarea;
- **Declarația privind Principiile de Bază ale Justiției pentru Victimele Infracțiunilor și Abuzului de Putere** (adoptate prin rezoluția Adunării Generale 40/34).

Documentele Națiunilor Unite subliniază faptul că este de preferat ca minorii să nu fie supuși procedurilor juridice standard și instituționalizării, prevăzându-se o întreagă gamă de dispoziții, precum cele referitoare la îngrijire, orientare și supraveghere, la îndrumare, la perioadele de probă, la plasamentul familial, la programe de educație generală și profesională și la soluții alternative celor privind îngrijirea într-un cadru instituțional, pentru a asigura copiilor un tratament în interesul bunăstării lor și proporțional cu situația lor și cu infracțiunea săvârșită.

Acestor instrumente internaționale elaborate de organisme Națiunilor Unite, li se adaugă și alte acte normative care conțin principii ale justiției juvenile, cum ar fi: Declarația universală a drepturilor omului/1948; Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice; Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale; Convenția internațională cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, Convenția împotriva torturii și altor tratamente crude, inumane sau degradante, Convenția privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului/1960; Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate/2000 Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, precum și Protocolul împotriva traficului ilegal de migranți pe calea terestră, a aerului și pe mare, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, adoptate la New York la 15 noiembrie 2000; facultativ la Convenția cu privire la drepturile copilului, referitor la vânzarea de copii, prostituția copiilor și pornografia infantilă, semnat la New York la 6 septembrie 2000 Convenția de la Haga asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii/1980; Convenția asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale/1993; Convenția Organizației Internaționale a Muncii nr. 182/1999 privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor și acțiunea imediată în vederea eliminării lor; Convenția Organizației Internaționale a Muncii nr. 138/1973 privind vârsta minimă de încadrare în muncă, precum și documente regionale: Convenția din 4 noiembrie 1950 pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, amendată prin Proto-

coalele nr. 3, 5 și 8 și completată prin Protocolul nr. 2¹⁶; Convenția europeană în materia adopției de copii/1968; Convenția europeană asupra repatrierii minorilor/1970; Convenția europeană de securitate socială/1972; Convenția europeană asupra statutului juridic al copiilor născuți în afara căsătoriei/1975; Convenția europeană privind exercitarea drepturilor copiilor aprobată la 8 septembrie 1995 de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei; Convenția europeană asupra recunoașterii și executării hotărârilor în materia încredințării de copii/1980; Convenția asupra relațiilor personale care privesc copiii, adoptată la Strasbourg la 15 mai 2003 (ratificată de România prin Legea nr. 87/2007); Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane, adoptată la 3 mai 2005; Carta socială europeană revizuită/1999; Regulamentul european privind sancțiunile și măsurile comunitare – adoptat prin Recomandarea nr. R (92) 16 A Comitetului Ministerial al statelor membre din data de 19 oct 1992; Regulamentul II de la Bruxelles (Regulamentul Consiliului – CE – nr. 2201/2003 din 27 noiembrie 2003, cu privire la jurisdicția, recunoașterea și executarea hotărârilor în domeniul matrimonial și al răspunderii părintești); Decizia – cadru a Consiliului 2001/220/IB din 15 martie 2001 privind situația victimelor în procedură penală; Recomandările 2003(20) cu privire la noile modalități de tratare a delinvenței juvenile și rolul justiției juvenile; Recomandarea nr. 19/2006 a Consiliului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre, referitoare la politicile care vizează susținerea parentalității pozitive; Recomandarea nr. 5/2005 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind drepturile copiilor instituționalizați; Recomandarea nr. 1.286/1996 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind o strategie europeană pentru copii.

1.5. PERSPECTIVE LEGISLATIVE ÎN MATERIA JUSTIȚIEI PENTRU COPII

Raportul intermediar al Comisiei către Parlamentul European și Consiliu privind progresele realizate de România în cadrul mecanismelor de cooperare și verificare (Bruxelles, 12.02.2009) a subliniat necesitatea adoptării pentru sistemul judiciar românesc a celor patru noi coduri: codul de procedură civilă și codul civil, codul de procedură penală și codul penal, acte normative care să răspundă solicitării instituirii unui cadru legislativ modern de natură să contribuie la reformarea atât a instituțiilor și mecanismelor fundamentale ce țin de substanța relațiilor socio-economice, cât și a instrumentelor procedurale.

16 Convenția din 4 noiembrie 1950 pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, amendată prin Protocoalele nr. 3, 5 și 8 și completată prin Protocolul nr. 2 Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 135 din 31 mai 1994.

1.5. 1. Viziunea noului cod de procedură penală

Proiectul noului Cod de procedură penală aduce o serie de modificări cu impact în ceea ce privește justiția pentru copii, referitoare la dispozițiile ce reglementează competența organelor judiciare, măsurile preventive aplicabile copiilor aflați în conflict cu legea penală și care răspund din punct de vedere penal, procedura de urmărire și judecare a cauzelor cu copii victime și infractori, precum și punerea în executare a hotărârilor privitoare la aceștia din urmă.

- **Competența funcțională, după materie și după calitatea persoanei a instanțelor judecătorești** a fost regândită în sensul împărțirii competenței de primă instanță între tribunale, care vor avea competența generală, judecând în primă instanță toate infracțiunile, cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe și judecătorii, care vor judeca în primă instanță infracțiunile pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, precum și cele pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau pedeapsa închisorii de cel mult cinci ani.

În mod excepțional, atât curțile de apel, cât și Înalta Curte de Casație și Justiție vor judeca în fond cauze penale având ca obiect infracțiuni comise de anumite categorii de persoane (competența după calitatea persoanei). Sub acest aspect, este reglementată competența personală, în conformitate cu prevederile Constituției.

Au fost introduse două instituții noi, cea a judecătorului de drepturi și libertăți și a judecătorului de cameră preliminară, a căror competență a fost de asemenea riguros stabilită, judecătorului de drepturi și libertăți revenindu-i atribuția de a soluționa cererile, propunerile, plângerile, contestațiile sau orice alte sesizări referitoare la măsurile preventive, la măsurile asigurătorii, la măsurile de siguranță cu caracter provizoriu, la actele procurorului, în cazurile prevăzute de lege, la autorizarea perchezițiilor, a tehnicilor speciale de supraveghere sau de cercetare ori a altor procedee probatorii potrivit legii, la administrarea anticipată a probelor, precum și orice alte cazuri prevăzute de lege.

În legătură cu aceste noi instituții procesual penale, trebuie remarcat faptul că proiectul noului Cod de procedură penală face o referire de ordin general la tipurile de cauze ce pot fi soluționate de către judecătorul de drepturi și libertăți ori de cel de cameră preliminară, fără a menționa în mod expres dacă este vorba de cauze cu minori, astfel încât, prin raportare și la dispozițiile legii de organizare judiciară, ar fi necesară specializarea judecătorului ce este chemat să dispună privarea copilului de libertate ori restrângerea acestui drept.

- Cu privire la **măsurile preventive care se pot dispune față de copiii aflați în conflict cu legea penală**, proiectul noului Cod de procedură penală conține o sumă de dispoziții speciale, propunându-se, ca regulă generală, posibilitatea privării preventive de libertate a acestora numai dacă efectele unei astfel de măsuri asupra personalității și dezvoltării lor nu ar fi disproporțio-

nate față de scopul legitim urmărit prin luarea măsurii, reglementându-se totodată necesitatea informării scrise a persoanei supuse oricărei măsuri preventive asupra tuturor drepturilor pe care legea i le recunoaște.

Modificările preconizate elimină practic posibilitatea luării măsurilor preventive de libertate – reținerea și arestarea preventivă – față de copiii cu vârsta între 14 și 16, dat fiind faptul că prin noul Cod penal sistemul sancționator aplicabil minorilor este unul total diferit de cel existent în prezent, renunțându-se la pedepsa cu închisoarea ori amenda în favoarea măsurilor educative.

Termenele pentru luarea, prelungirea ori menținerea arestării preventive dispuse față de copilul implicat în procedura judiciară sunt stabilite în mod diferențiat, în funcție de vârsta acestuia, de faza procesuală parcursă, de natura și gravitatea infracțiunilor comise. Astfel, luarea măsurii arestării preventive, în cursul urmăririi penale se poate dispune față de inculpatul minor pentru o perioadă de cel mult 20 de zile, iar măsura poate fi prelungită succesiv, fiecare prelungire neputând depăși 20 de zile.

Luarea măsurii arestării preventive, în procedura de cameră preliminară și în cursul judecății, se poate dispune față de inculpatul minor pentru o perioadă de cel mult 30 de zile, iar verificarea legalității și temeiniciei arestării preventive a inculpatului minor, în procedura de cameră preliminară și în cursul judecății în primă instanță și în apel, se efectuează periodic, dar nu mai târziu de 30 de zile.

Durata maximă a arestării preventive a inculpatului minor în cursul urmăririi penale nu poate depăși un termen rezonabil și nu poate fi mai mare de 90 de zile, iar durata maximă a arestării preventive a inculpatului minor în cursul judecății în primă instanță și în apel nu poate depăși un termen rezonabil și nu poate fi mai mare de 9 luni, în cazul infracțiunilor pedepsite cu închisoarea de până la 10 ani, și respectiv de 18 luni, în cazul infracțiunilor pedepsite cu detențiunea pe viață sau închisoarea mai mare de 10 ani

Când s-a dispus reținerea sau arestarea preventivă a unui minor, trebuie încunoștințat în mod obligatoriu, și reprezentantul legal al acestuia sau, după caz, către persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul.

În cazul luării măsurii arestării preventive, despre aceasta și despre locul de deținere a minorului este încunoștințat și serviciul de probațiune de pe lângă instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță.

Noile dispoziții procesual penale reglementează și condițiile speciale de executare a reținerii și arestării preventive dispuse față de minori, arătându-se că minorilor reținuți sau arestați preventiv li se asigură un regim special de detenție, în raport cu particularitățile vârstei, astfel încât măsurile preventive luate față de aceștia să nu prejudicieze dezvoltarea lor fizică, psihică sau morală și executarea măsurilor se efectuează separat de majori, în locuri de deținere anume destinate acestora.

- Dispozițiile privind **procedura în cauzele cu infractori minori** au fost substanțial modificate; astfel, atât în cursul urmăririi penale, cât și în cursul

judecății, proiectul prevede obligativitatea citării serviciului de probațiune și a direcției generale de asistență socială și protecție a copilului din localitatea unde se desfășoară audierea, precum și a părinților acestuia, ori după caz, pe tutore, curator sau persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află temporar minorul.

Desfășurarea judecății se face în acord cu regulile procesului de tip adversarial în ce privește ordinea cercetării judecătorești, iar pentru protecția suplimentară a minorului în fața instanței s-a prevăzut regula unei singure ascultări a acestuia, cu posibilitatea reascultării în cazuri temeinic justificate.

În cauzele în care sunt judecați inculpați minori împreună cu inculpați majori, competența va aparține întotdeauna instanței specializate pentru minori și familie (secție specializată, complet sau tribunal specializat).

Cauzele cu inculpați minori se judecă de urgență și cu precădere, iar ședința de judecată este nepublică, putând însă asista și alte persoane în afara celor citate în mod obligatoriu (părinții minorului, sau după caz, tutorele, curatorul ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul), doar cu încuviințarea instanței.

În scopul protejării inculpatului minor cu vârsta mai mică de 16 ani, dacă se apreciază că administrarea anumitor probe poate avea o influență negativă asupra sa, instanța de judecată poate dispune îndepărtarea lui din ședință, în aceleași condiții putând fi îndepărtate temporar din sala de judecată și părinții sau persoanele cu drept de reprezentare.

- **Punerea în executare a măsurilor educative ce pot fi luate față de minori** a fost reglementată în acord cu noua abordare a Codului penal adoptat prin Legea nr. 286/2009, potrivit căreia față de copilul care a săvârșit o infracțiune și răspunde penal nu se pot lua decât măsuri educative neprivative de libertate sau măsuri educative privative de libertate, fiind reconsiderate procedurile de punere în executare a acestor măsuri față de minor, numai după rămânerea definitivă a hotărârii.

În cazul în care s-a luat față de minor vreuna din măsurile educative neprivative de libertate, după rămânerea definitivă a hotărârii se fixează un termen pentru când se dispune aducerea minorului și chemarea reprezentantului serviciului de probațiune pentru punerea în executare a măsurii luate. Prelungirea măsurii educative neprivative de libertate în cazul în care minorul nu respectă, cu rea-credință, condițiile de executare și obligațiile impuse, precum și înlocuirea măsurii luată inițial cu o altă măsură educativă neprivativă de libertate mai severă ori înlocuirea măsurii luată inițial cu o măsură educativă privativă de libertate se dispun de instanța care a pronunțat această măsură.

Modificările legislative preconizate reglementează și schimbările privind măsurile educative ale internării într-un centru educativ ori ale internării într-un centru de detenție (menținerea măsurii internării copilului într-un centru

educativ, prelungirea ori înlocuirea acestei măsuri ori a celei a internării într-un centru de detenție), competența organelor jurisdicționale în această materie, dar și schimbarea regimului de executare (când se impune continuarea executării măsurii educative privative de libertate într-un penitenciar de către persoana internată care a împlinit vârsta de 18 ani), precum și amânarea sau întreruperea executării măsurilor privative de libertate.

- **Introducerea medierii în procedura penală** răspunde cerințelor înscrise în instrumentele internaționale referitoare la soluționarea pe cale neoficială a disputelor și evitarea justiției penale clasice, transpunând astfel în dreptul intern Decizia - Cadru a Consiliului European 2001/220/J1 din 15 martie 2001¹⁷ privind situația victimelor în procedura penală care obligă toate statele membre UE de a promova medierea în cauzele penale și de a asigura cadrul juridic adecvat ca înțelegerile dintre infractor și victimă, realizate prin intermediul acestor medieri, să fie luate în considerare în cadrul procedurii penale.

Modificările legislative preconizate în materie procesual penal consacră medierea ca o cauză care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale ori exercitarea ei, dar și ca o modalitate de soluționare a acțiunii civile, completând cadrul legislativ actual asigurat prin Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, ce statuează că părțile, persoane fizice sau persoane juridice, pot recurge la mediere în mod voluntar, inclusiv după declanșarea unui proces în fața instanțelor competente, convenind să soluționeze pe această cale orice conflicte în materie civilă, comercială, de familie, în materie penală, precum și în alte materii.

1.5.2. Modificările legislative survenite în proiectul noului cod de procedură civilă

Plecând de la necesitatea reformării sistemului judiciar în contextul căruia se încadrează și justiția juvenilă, elaborarea unei noi legislații procesual civile răspunde imperativelor funcționării unei justiții moderne, de natură să faciliteze accesul justițiabililor la mijloace și forme procedurale simple menite să contribuie la accelerarea procedurilor judiciare.

Deși principiile de drept consacră celeritatea procesului civil, principiu regăsit și în cuprinsul actelor normative speciale privind protecția minorilor, legea nu impune un timp limită de soluționare a cauzelor, durata acestei faze procesuale fiind dificil de estimat, întrucât este cunoscut faptul că cercetarea judecătorească în soluționarea cauzelor cu minori este dificilă și anevoioasă în timp.

Garanțiile suplimentare și procedurile judiciare accelerate în soluționarea cauzelor cu minori vor fi dublate de regulile instituite prin Proiectul Noului Cod de procedură civilă referitoare la asigurarea soluționării cu celeritate a procesu-

¹⁷ În același sens este și Recomandarea R 19 (99) a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei cu privire la medierea victimă-infractor în cauzele penale.

lui, dispoziții de natură să prevină încercările de tergiversare din timpul cercetării judecătorești.

Pe lângă procedurile judiciare speciale instituite în domeniul justiției pentru copii, soluțiile legislative inovatoare preconizate în Proiectul Noului Cod de procedură civilă vor contribui deopotrivă la atingerea dezideratului soluționării cauzelor într-un termen optim și previzibil, avându-se în vedere tehnicizarea procedurii desfășurate în fața instanțelor de judecată. Astfel, este preconizată o resistemizare a etapelor procesului civil – etapa scrisă, cercetarea judecătorească și dezbaterea în fond a procesului – cu scopul de a spori eficiența activității de judecată și reducerea procedurilor judiciare atât de necesare în genere și, în mod special, în cauzele cu minori.

Regula continuității membrilor completului de judecată pe parcursul judecării inserată în Proiectul Noului Cod de procedură civilă va avea un impact pozitiv asupra soluționării cauzelor cu minori și de familie prin asigurarea continuității și coerenței în investigația judiciară derulată, ceea ce va contribui la responsabilizarea judecătorilor specializați în această materie în privința modului de instrumentare și soluționare a acestor tipuri de cauze.

Noile dispoziții procesual civile propun o reorganizare a competenței materiale de natură a contribui la o apropiere a justiției de cetățean, dar și la o justiție previzibilă prin unitatea soluțiilor jurisprudențiale. Astfel, se preconizează ca plenitudinea de competență pentru judecarea în fond a cauzelor să revină tribunalelor, iar judecătoriile să rămână competente a judeca acele cauze de valoare mică și/sau de complexitate redusă, dar de o mare frecvență în practică. În ceea ce privește soluționarea căii de atac a apelului, reglementările înscrise în Proiectul Noului Cod de procedură civilă stabilesc ca aceasta să revină spre competență soluționare curților de apel, iar Înalta Curte de Casație și Justiție să devină instanță de recurs de drept comun.

1.5.3. Modificările legislative intervenite în noul cod civil

Reglementările din perspectivele legii speciale **în materia persoanelor fizice și juridice** sunt reunite în conținutul Noului Cod civil care cuprinde norme referitoare la recunoașterea, ocrotirea și apărarea drepturilor și libertăților civile.

Instituția „persoanei fizice” cuprinde reglementări de natură să asigure o protecție deosebită a drepturilor și libertăților civile fundamentale personalității umane, principalele elemente de noutate referindu-se la:

- recunoașterea capacității de folosință anticipate a copilului conceput cu condiția viabilității sale, fiind eliminată condiția actuală potrivit căreia este suficient ca un copil să se nască viu, pentru a i se recunoaște capacitatea de folosință de la data concepției sale;
- perfecționarea regimului lipsei capacității de exercițiu, precum și a mo-

dalității de dobândire a capacității de exercițiu anticipate. Sunt introduse noi instituții juridice cum ar fi: instanța de tutelă, care poate recunoaște minorului care a împlinit vârsta de 16 ani capacitatea deplină de exercițiu, precum și consiliul de familie care avizează recunoașterea capacității de exercițiu anticipată. De asemenea, sunt prevăzute actele juridice pe care minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă le poate încheia singur sau cu încuviințarea reprezentanților legali; fiind enumerate persoanele lipsite de capacitate de exercițiu, precum și actele juridice care pot fi încheiate de către acestea. Sunt introduse reglementări în privința recunoașterii exprese a dreptului reprezentantului legal al minorului de a efectua singur actele pe care le-ar putea încheia minorul, cu excepția cazurilor în care legea ar dispune altfel, sau natura actului nu ar permite acest lucru;

- recunoașterea dreptului ocrotitorului legal al minorului, cu capacitate de exercițiu restrânsă de a ataca cu acțiune în nulitate actele făcute de minor fără încuviințarea sa, drept la acțiune recunoscut cu scopul de a asigura protecția reală și completă a copilului.

În ceea ce privește ocrotirea persoanei fizice, reglementările cuprinse în Noul Cod civil reiau principiile consacrate în dispozițiile Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, fiind inserate însă și noi dispoziții care conduc la revigorarea instituțiilor tutelei și curatelei în scopul realizării unei protecții reale a minorului. Astfel, sunt prevăzute:

- măsurile de ocrotire care pot fi luate cu privire la persoanele fizice;
- cazurile și procedura de instituire a tutelei;
- controlul exercitării tutelei/curatelei fiind reglementată, competența instanței de tutelă în cadrul procedurilor privind ocrotirea persoanei prin tutelă/curatelă, precum și rolul consiliului de familie, fiind introduse dispoziții referitoare la înființarea, funcționarea și atribuțiile consiliului de familie;
- sunt reglementate condițiile acceptării de donații și legate de către tutore în numele minorului, prevăzându-se sancțiunea nulității relative în privința actelor juridice încheiate între tutore sau soțul ori o rudă a sa pe de o parte, și minor pe de altă parte;
- reglementarea regimului juridic al sumelor de bani necesare întreținerii minorului și a obligațiilor tutorului în acest scop;
- reglementarea instituției tutelei dative și instituirea curatelei dative în cazul capabililor.

În privința reglementărilor care guvernează **materia familiei**, noile prevederi consacră principiul interesului superior al copilului regăsit de altfel pe întreg parcursul Legii nr. 272/2004 statuând în sarcina instanței tutelare competența acesteia în ceea ce privește aplicarea dispozițiilor în domeniul familiei.

În **materia căsătoriei** sunt instituite noi reglementări în privința recunoașterii legislative a unor situații de fapt, și sunt introduse noi instituții cum ar fi cea a **logodnei**.

În privința **regimului matrimonial**, instituindu-se reglementări referitoare la posibilitatea soților de a alege între regimul comunității legale, cel al comunității convenționale sau cel al separației de bunuri, regim matrimonial ales care ar putea fi modificat pe cale convențională ori pe cale judiciară. A fost instituită posibilitatea perfectării convențiilor matrimoniale în cazul în care soții nu doresc să li se aplice comunitatea legală, acestea putând fi autentificate de notar care, pentru opozabilitatea terților, vor fi înscrise în Registrul Național al Regimurilor Matrimoniale ținut în formă autentică de Uniunea Națională a Notarilor Publici din România, precum și în alte registre de publicitate prevăzute de lege, potrivit solicitării soților.

În ceea ce privește **rudenția** sunt instituite noi reglementări **în materia filiației** care largesc sfera persoanelor ce pot fi titulare ale acțiunii în tăgada paternității, respectiv: soțul mamei, mama, pretinsul tată biologic și copilul în cauză ori moștenitorii acestuia.

Noul Cod civil cuprinde reglementări în privința reproducerii umane asistată medical cu terț donator, stabilindu-se regimul filiației în această ipoteză, răspunderea tatălui copilului, condițiile acțiunii în tăgada paternității, dar și confidențialitatea informațiilor.

În privința legăturii de filiație stabilită ca urmare a operațiunii juridice a **adopției** noile dispoziții reglementează detaliat condițiile de fond privind persoanele care pot fi adoptate, persoanele care pot adopta, consimțământul la adopție, dar și efectele adopției asupra rudeniei și încetarea acesteia.

O nouă instituție juridică în materia familiei o constituie cea privind **autoritatea părintească** definită ca ansamblu de drepturi și îndatoriri care privesc atât persoana, cât și bunurile copilului, aparținând în mod egal ambilor părinți. Noile reglementări conturează cadrul general cu privire la:

- drepturile și îndatoririle părintești referitoare la persoana și administrarea bunurilor copilului;
- exercitarea autorității părintești, care se realizează de către ambii părinți, chiar și în ipoteza în care aceștia sunt divorțați;
- decăderea din exercițiul drepturilor părintești, dar și redarea exercițiului acestor drepturi de către instanța de tutelă în cazurile expres prevăzute de lege.

În ceea ce privește **obligația de întreținere**, Noul Cod civil cuprinde norme referitoare la persoanele între care există obligația de întreținere și ordinea în care aceasta este datorată, condițiile obligației de întreținere, precum și stabilirea și exercitarea obligației de întreținere.

1.5.4. Modificări legislative intervenite în noul cod penal

Noul Cod penal, adoptat prin Legea nr. 286/2009¹⁸, tratează în titlul V intitulat „Minoritatea”, regimul răspunderii penale a minorului, dar și sistemul sancționator aplicabil copiilor ce au săvârșit fapte penale și răspund din punct de vedere penal, instituind regimul măsurilor educative neprivative de libertate și regimul măsurilor educative privative de libertate.

Modificările aduse în materia regimului sancționator al copiilor sunt unele de esență și în deplină concordanță cu prevederile documentelor internaționale privind justiția pentru copii, noile reglementări excluzând în ceea ce-i privește aplicarea pedepsei cu închisoarea ori cu amenda. Modelul „nepenal”, cum este numit în literatura juridică, pune accentul pe măsurile educative și urmărește reintegrarea socială a copiilor aflați în conflict cu legea penală prin modalități adecvate vârstei și personalității acestora, pentru a li se asigura un tratament sancționator în interesul bunăstării lor, proporțional cu situația acestora și gravitatea infracțiunii săvârșite.

Sistemul sancționator al copiilor ce au comis infracțiuni, instituit prin Noul Cod penal, include măsurile educative neprivative de libertate și cele privative de libertate.

Alegerea măsurii educative care urmează să fie luată față de minor se face ținând cont de regula privind aplicabilitatea alternativă a celor două categorii de sancțiuni (măsurile educative neprivative de libertate sau privative de libertate) și de regula aplicării cu prioritate a măsurilor educative neprivative de libertate față de cele privative de libertate, fiind prevăzute expres cazurile în care acestea din urmă se pot dispune față de copil: dacă a mai săvârșit o infracțiune, pentru care i s-a aplicat o măsură educativă ce a fost executată ori a cărei executare a început înainte de comiterea infracțiunii pentru care este judecat, sau atunci când pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea de 7 ani sau mai mare ori detențiunea pe viață.

În toate situațiile, la stabilirea măsurii educative, instanța de judecată se va raporta la gravitatea infracțiunii săvârșite și la pericolozitatea infractorului, care se evaluează după mai multe criterii legale, iar în toate cazurile instanța de judecată va solicita serviciului de probațiune întocmirea unui referat care va cuprinde și propuneri motivate referitoare la natura și durata programelor de reintegrare socială pe care minorul ar trebui să le urmeze, precum și la alte obligații ce pot fi impuse acestuia de către instanță.

Măsurile educative neprivative de libertate nou introduse în legislația penală sunt următoarele:

- **stagiul de formare civică**, constând în obligația copilului de a participa la un program cu o durată de cel mult 4 luni, pentru a-l ajuta să înțeleagă consecințele legale și sociale la care se expune în cazul săvârșirii de infracțiuni și

¹⁸ Publicată în M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009.

pentru a-l responsabiliza cu privire la comportamentul său viitor. Serviciul de probațiune are îndatorirea de a coordona organizarea, asigurarea participării și supravegherea copilului, pe durata cursului de formare civică.

- **supravegherea** presupune controlarea și îndrumarea copilului în cadrul programului său zilnic, pe o durată cuprinsă între 2 și 6 luni, sub coordonarea serviciului de probațiune, pentru a asigura participarea la cursuri școlare sau de formare profesională și prevenirea desfășurării unor activități sau intrarea în legătură cu anumite persoane care ar putea afecta procesul de îndreptare al acestuia.

- **consemnarea la sfârșit de săptămână** constă în obligația copilului de a nu părăsi locuința în zilele de sâmbătă și duminică, pe o durată cuprinsă între 4 și 12 săptămâni, afară de cazul în care, în această perioadă, are obligația de a participa la anumite programe ori de a desfășura anumite activități impuse de instanță; supravegherea respectării acestei măsuri educative se face sub coordonarea serviciului de probațiune.

- **asistarea zilnică** constă în obligația copilului de a respecta un program stabilit de serviciul de probațiune, care conține orarul și condițiile de desfășurare a activităților, precum și interdicțiile impuse minorului; această măsură educativă se ia pe o durată cuprinsă între 3 și 6 luni, iar supravegherea se face sub coordonarea serviciului de probațiune.

Pe durata executării măsurilor educative neprivative de libertate, instanța poate impune copilului una sau mai multe obligații, al căror conținut va fi adaptat în funcție de persoana și conduita acestuia și de specificul infracțiunii comise, urmând ca supravegherea executării obligațiilor impuse de instanța de judecată să se realizeze sub coordonarea serviciului de probațiune.

Măsurile educative privative de libertate sunt:

- **internarea într-un centru educativ**, ce constă în internarea minorului, pe o perioadă cuprinsă între 1 și 3 ani, într-o instituție specializată în recuperarea minorilor, unde va urma un program de pregătire școlară și formare profesională potrivit aptitudinilor sale, precum și programe de reintegrare socială.

- **internarea într-un centru de detenție**, măsura educativă constând în internarea minorului într-o instituție specializată în recuperarea minorilor, cu regim de pază și supraveghere, unde va urma programe intensive de reintegrare socială, precum și programe de pregătire școlară și formare profesională potrivit aptitudinilor sale.

Internarea într-un centru de detenție se dispune pe o perioadă cuprinsă între 2 și 5 ani, sau, în mod excepțional, pe o perioadă cuprinsă între 5 și 15 ani, în cazul unor infracțiuni de o gravitate deosebită pentru care pedeapsa prevăzută de lege este închisoarea de 20 de ani sau mai mare ori detențiunea pe viață, durata măsurii fiind compatibilă cu reglementările și standardele internaționale ce recomandă statelor să nu prevadă în cazul copiilor sancțiuni privative de liber-

tate care să depășească 15 ani (de ex., Rezoluția Congresului Asociației Internaționale de Drept Penal adoptată la Beijing în 2004).

Regimul de executare a măsurilor educative privative de libertate oferă largi posibilități de individualizare, permițând adaptarea sa în funcție de conduita fiecărui copil în parte pe durata măsurii, cu posibilitatea fie a înlocuirii măsurii internării cu măsura educativă a asistării zilnice pe o perioadă egală cu durata internării neexecutate dar nu mai mult de 6 luni, dacă persoana internată nu a împlinit vârsta de 18 ani, fie a liberării din centrul educativ ori cel de detenție, dacă persoana internată a împlinit vârsta de 18 ani.

Noul Cod penal a prevăzut și schimbarea regimului de executare a măsurii educative privative de libertate, dacă persoana internată care a împlinit vârsta de 18 ani are un comportament prin care influențează negativ sau împiedică procesul de recuperare și reintegrare a celorlalte persoane internate, situație în care instanța poate dispune continuarea executării măsurii educative într-un penitenciar, fiind astfel modificată nu sancțiunea penală, ci doar instituția de executare.

Un element de noutate îl reprezintă prevederile ce exclud pedepsele cu închisoare rezultate din aplicarea cumulului juridic al unei pedepse cu o măsură educativă privativă de libertate de sub incidența dispozițiilor privind amânarea aplicării pedepsei sau suspendarea executării ei sub supraveghere, dat fiind că măsurile educative privative de libertate nu pot face obiectul acestor noi modalități de individualizare a executării pedepselor.

CAPITOLUL II. INSTITUȚIILE IMPLICATE ȘI APORTUL ACESTORA ÎN MATERIA JUSTIȚIEI PENTRU COPII

O cerință importantă pentru modernizarea și susținerea reformei sistemului în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului o constituie aceea a implicării unui număr cât mai mare de parteneri la nivel național, regional, județean și local a căror interacțiune să răspundă cerințelor actuale și de perspectivă din domeniul protecției și promovării drepturilor copilului.

Apărarea drepturilor și libertăților copilului este atent monitorizată prin coordonarea eforturilor acelor instituții publice și private responsabile cu atribuții în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului.

II.1. MINISTERUL JUSTIȚIEI

În exercitarea funcțiilor și principalelor sale atribuții înscrise în art.3 și 4 din H.G. nr.83/2005, Ministerul Justiției elaborează strategii de fundamentare și elaborare a programului de guvernare în domeniul justiției, în cadrul căruia un obiectiv strategic îl constituie **și justiția pentru minori**.

Fiind responsabil cu buna administrare a justiției ca serviciu public, Ministerul Justiției în realizarea justiției pentru copii, în acord cu strategia de reformă a sistemului judiciar, dar și cu strategia națională în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului 2008-2013 și a Planului operațional pentru implementarea strategiei naționale în acest domeniu aprobată prin H.G. nr.860/2008, are menirea de a continua demersurile necesare reformei instituționale a instanțelor judecătorești în sensul acționării cu prioritate în vederea înființării la nivelul întregului teritoriu al țării de secții ori complete specializate pentru minori și familie, dar și a realizării unor studii în legătură cu posibilitatea și oportunitatea înființării tribunalelor specializate în acest domeniu.

În vederea realizării unui cadru legislativ coerent în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului, Ministerul Justiției are drept de inițiativă legislativă în realizarea unor dispoziții procedurale speciale, simplificate în domeniul justiției pentru copii de natură a se circumscrie unor garanții procesuale acordate copiilor, corespunzător standardelor românești și europene în materia respectării drepturilor copilului. Totodată, pentru realizarea obiectivelor sale de acțiune, Ministerul Justiției și Libertăților Cetățenești elaborează proiecte de acte normative care au legătură cu domeniul său de activitate, fiind abilitat să constituie comisii de elaborare a proiectelor de coduri și alte acte normative ce interesează domeniul justiției, printre acestea fiind și cele relative la domeniul justiției pentru copii.

II.2. CONSILIUL SUPERIOR AL MAGISTRATURII

În domeniul organizării și funcționării instanțelor judecătorești și a parchetelor, Legea nr. 317/2004 prevede atribuțiile ce revin Consiliului Superior al Magistraturii. În aplicarea dispozițiilor înscrise în art.37 lit. b) Plenul Consiliului Superior al Magistraturii are îndrituirea de a aproba măsurile pentru suplimentarea sau reducerea numărului de posturi pentru instanțe și parchete, iar secțiile acestui organism au ca atribuții înființarea ori desființarea secțiilor curților de apel, ori ale instanțelor din circumscripția acestora.

În privința elaborării actelor normative din domeniul justiției, Plenul Consiliului Superior al Magistraturii avizează proiectele de acte normative care privesc activitatea autorității judecătorești, avizează proiectele de regulamente și ordine care se aprobă de ministrul justiției, în cazurile prevăzute de lege, ori sesizează ministrul justiției cu referire la necesitatea inițierii sau modificării unor acte normative în domeniul justiției.

II.3. INSTANȚELE JUDECĂTOREȘTI

Potrivit competențelor materiale stabilite prin lege instanțelor judecătorești, acestea au un rol edificator în protecția și promovarea drepturilor copilului.

În domeniul justiției pentru minori, instanțele judecătorești hotărăsc cu privire la exercitarea drepturilor părintești în caz de neînțelegeri, după ascultarea ambilor părinți, iar în ceea ce privește drepturile și obligațiile părintești, instanțele au prerogativa de a soluționa neînțelegerile între părinți cu privire la exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești, hotărând potrivit interesului superior al copilului.

Instanțele judecătorești reprezintă singura autoritate competentă să se pronunțe cu privire la:

- persoana care exercită drepturile și îndeplinește obligațiile părintești;
- modalitățile în care se exercită drepturile și se îndeplinesc obligațiile părintești;
- decăderea din drepturile părintești;
- redarea exercițiului drepturilor părintești.

În situația în care ambii părinți sunt decedați, necunoscuți, decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau li s-a aplicat pedeapsa interzicerii drepturilor părintești, puși sub interdicție, declarați judecătorește morți sau dispăruți, precum și la încetarea adopției funcție de interesul copilului, instanța judecătorească are prerogativa de a institui tutela.

În privința măsurilor de protecție specială, reglementate de Legea nr. 272/2004, instanțele judecătorești au competența de a stabili măsurile de protecție specială atunci când nu există acordul părinților, ori stabilesc măsurile de

protecție specială în situația în care copilul care a împlinit vârsta de 14 ani refuză să-și dea consimțământul.

Totodată, instanțele judecătorești au prerogativa de a stabili măsura plasamentului la cererea direcției generale de asistență socială și protecția copilului și în situația în care nu există acordul părinților, precum și de a stabili cuantumul contribuției lunare a părinților la întreținerea copiilor în situația în care s-a stabilit o măsură de protecție specială pentru copii.

Printre prerogativele conferite de lege, instanțele judecătorești au îndrituirea de a decide cu privire la menținerea sau înlocuirea plasamentului în regim de urgență și cu privire la exercitarea drepturilor părintești; de a dispune măsura supravegherii specializate față de copilul care a săvârșit o faptă penală și care nu răspunde penal și nu există acordul părinților ori a reprezentantului legal; de a decide modificarea sau încetarea măsurii de protecție specială dacă împrejurările s-au modificat.

În privința relațiilor personale cu copiii, instanțele judecătorești pot decide limitarea relațiilor copilului cu bunicii, frații și surorile ori cu alte persoane alături de care copilul s-a bucurat de viața de familie în ipoteza în care există motive temeinice de natură a primejdui dezvoltarea fizică, psihică, intelectuală sau morală a copilului; pot limita exercitarea dreptului de a menține relații personale și contacte directe cu ambii părinți, dacă există motive temeinice de natură să afecteze protecția copilului.

Potrivit competențelor materiale stabilite prin lege, instanțele judecătorești judecă atât infracțiunile săvârșite de minori, cât și infracțiunile săvârșite asupra minorilor.

II.4. MINISTERUL PUBLIC

În cadrul activității judiciare, Ministerul Public reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturilor și libertățile cetățenilor, atribuție particularizată prin dispoziții speciale prevăzute de Codul de procedură civilă, Codul de procedură penală, precum și în alte acte normative speciale.

Atribuțiile Ministerului Public exercitate prin procurori în temeiul legii se referă – printre altele - la apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor și se exercită prin mijloace judiciare sau complementare activității judiciare, constând în: promovarea acțiunilor civile adresate instanțelor judecătorești în temeiul dispoziției art.45 Cod procedură civilă; în participarea la judecarea cauzelor penale ori civile în care sunt implicați minori; în supravegherea punerii în executare a hotărârilor judecătorești care se referă la minori.

II.5. MINISTERUL INTERNELOR ȘI REFORMEI ADMINISTRATIVE, UNITĂȚILE SUBORDONATE

Rolul Poliției Române este de netăgăduit în intervenția sa pentru prevenirea separării copilului de părinți, în situațiile de abuz, neglijare și exploatare a copilului, inclusiv cele de violență în familie îndreptată împotriva copilului, această instituție specializată a statului având atribuții în sesizarea autorității administrației publice locale prevăzute de lege pentru a interveni în cazurile în care drepturile și interesele copilului sunt puse în pericol.

Conform H.G. nr.860/13.08.2008 pentru aprobarea strategiei naționale în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului 2008-2013 și a Planului operațional pentru implementarea acestei strategii, în aplicarea justiției pentru copii este recunoscut rolul poliției în intervenție, alături de ceilalți parteneri relevanți, în cadrul unor echipe pluridisciplinare și interinstituționale de abordare sistemică a problematicii drepturilor copilului.

În aplicarea legislației în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului, organele de poliție au îndrituirea, ca în caz de abandon sau părăsire a copilului, să desemneze persoanele responsabile de a realiza demersurile în vederea stabilirii identității copilului pentru înregistrarea nașterii acestuia.

În privința sesizărilor privind cazurile de abuz și neglijarea copilului organele de poliție au obligația să sprijine reprezentanții direcției generale de asistență socială și protecția copilului în scopul efectuării verificărilor asupra sesizările primite.

În privința copilului părăsit de mamă în maternitate organele de poliție întocmesc și semnează procesul-verbal de constatare a părăsirii copilului într-un termen de 5 zile de la sesizarea unității medicale și întreprind verificări specifice pentru identificarea mamei, comunicând rezultatul investigațiilor direcției generale de asistență socială și protecția a copilului într-un interval de 30 de zile de la întocmirea procesului-verbal.

Organele de poliție au competență să constate contravențiile și să aplice sancțiunile pentru săvârșirea unor fapte de natură să lezeze drepturile și libertățile civile ale copilului ori să prejudicieze interesele acestuia.

II.6. AUTORITATEA NAȚIONALĂ PENTRU PROTECȚIA DREPTURILOR COPILULUI¹⁹

Este organizată și funcționează ca organ de specialitate al administrației publice centrale în subordinea Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Familiei, îndeplinind în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului funcții strategice de reglementare, administrare și reprezentare, sens în care exercită următoarele atribuții principale referitoare la:

a) Protecția și promovarea drepturilor copilului:

Instituția are prerogativa elaborării strategiilor naționale și a programelor în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului, coordonarea activităților și măsurilor de implementare a obiectivelor preconizate, monitorizând respectarea drepturilor copilului, precum și identificarea nevoilor de formare și specializare a personalului din acest domeniu.

b) Prevenirea separării copilului de părinți și al protecției speciale a copilului separat temporar sau definitiv de părinți:

Instituția are prerogativa elaborării de norme, standarde și metodologii pentru funcționarea serviciilor care asigură prevenirea separării copilului de părinții săi, precum și protecția specială a copilului și licențiază serviciile destinate prevenirii separării copilului de părinții săi, precum și serviciile destinate protecției speciale a copilului.

II.7. COMISIA PENTRU PROTECȚIA COPILULUI

Este organ de specialitate, fără personalitate juridică, aflat în subordinea consiliului județean și, respectiv, consiliilor locale ale sectoarelor municipiului București, desfășurând o activitate decizională în materia protecției și promovării drepturilor copilului. Are competența de a stabili încadrarea copiilor cu

¹⁹ În conformitate cu prevederile Legii 329/2009 privind reorganizarea unor autorități și instituții publice, raționalizarea cheltuielilor publice, susținerea mediului de afaceri și respectarea acordurilor cadru cu Comisia Europeană și Fondul Monetar Internațional și ale Hotărârii Guvernului nr. 1385/26.11.2009 privind înființarea, organizarea și funcționarea Autorității Naționale pentru Protecția Familiei și a Drepturilor Copilului, Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului, Agenția Națională pentru Protecția Familiei, Centrul Pilot de Asistență și Protecție a Victimelor Violenței în Familie, Centrul de Informare și Consultanță pentru Familie s-au desființat și, prin preluarea atribuțiilor acestora, s-a înființat Autoritatea Națională Pentru Protecția Familiei și a Drepturilor Copilului. Conform art. 1, alin. (4) din HG nr. 1385/2009 *privind înființarea, organizarea și funcționarea Autorității Naționale pentru Protecția Familiei și a Drepturilor Copilului* "sediul Autorității este în București, bd. Magheru nr. 7, sectorul 1".

dezabilități într-un grad de handicapat și, după caz, orientarea lor școlară. Se pronunță, în condițiile legii, cu privire la propunerile referitoare la stabilirea unei măsuri de protecție specială a copilului când există acordul părinților și decide în privința atestării asistenților maternali profesioniști.

Măsurile de protecție specială sunt stabilite de către Comisie în situația în care există acordul părinților, pentru:

- copilul care în vederea protejării intereselor sale nu poate fi lăsat în grija părinților din motive neimputabile acestora,
- copilul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal.

II.8. DIRECȚIA GENERALĂ DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ ȘI PROTECȚIE A COPILULUI

Este instituție publică cu personalitate juridică aflată în subordinea consiliului județean, respectiv a consiliilor locale ale sectoarelor municipiului București, având rolul de a asigura aplicarea politicilor și strategiilor de asistență socială în domeniul protecției copilului, familie, persoanelor vârstnice, persoanelor cu handicap. Are ca sarcină responsabilizarea dezvoltării și diversificării serviciilor sociale specializate în vederea asigurării reinserției persoanelor în mediul propriu de viață, familial și comunitar.

În scopul protejării drepturilor copilului, împreună cu poliția și maternitatea, întocmește procesul - verbal de constatare a părăsirii copilului în maternitate în vederea instituirii plasamentului în regim de urgență, iar atunci când mama este identificată asigură consilierea și sprijinirea acesteia în vederea realizării demersurilor pentru întocmirea actului de naștere.

În vederea asigurării protecției speciale a **copilului abuzat sau neglijat** direcția generală de asistență socială și protecție a copilului verifică și soluționează toate sesizările privind cazurile de abuz și neglijare, asigurând prestarea serviciilor specializate pentru nevoile copiilor victime ale abuzului sau neglijării și ale familiilor acestora.

Sub aspectul măsurilor de protecție specială reglementate de Legea nr. 272/2004 direcția generală de asistență socială și protecție a copilului solicită instanței judecătorești stabilirea măsurii plasamentului ori stabilește măsura plasamentului în regim de urgență în privința copilului găsit sau celui abandonat de mamă în unitățile sanitare ori a copilului abuzat sau neglijat în situația în care nu se întâmpină opoziție la luarea măsurii. De asemenea, este obligată să sesizeze instanța judecătorească în termen de 48 de ore de la stabilirea plasamentului în regim de urgență de către directorul DGASPC.

Instituția are îndrituirea de a verifica trimestrial împrejurările care au stat la baza stabilirii măsurilor de protecție socială, iar în cazul în care constată că împrejurările care au condus la luarea măsurilor de protecție sau modificat sesi-

zează Comisia pentru protecția copilului sau, după caz, instanța judecătorească în vederea modificării sau a încetării măsurii.

În toate cauzele care privesc aplicarea legii privind protecția și promovarea drepturilor copilului D.G.A.S.P.C. are obligația de a întocmi și prezenta instanței judecătorești raportul privitor la copil, iar în cazul primirii cererilor de instituire a unei măsuri de protecție specială sau imediat după instituirea plasamentului în regim de urgență de către directorul acestei instituții, D.G.A.S.P.C. are obligația de a întocmi planul individualizat de protecție.

II.9. SERVICIILE PUBLICE DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ

Sunt organizate la nivelul municipiilor și orașelor și alături de persoane cu atribuții de asistență socială din aparatul propriu al consiliilor locale comunale iau măsuri și desfășoară activități de asistență socială în domeniul protecției copilului, familiei, precum și oricăror persoane aflate în nevoie. În domeniul protecției copilului, serviciile publice de asistență sociale au ca principale atribuții:

- monitorizează situația copiilor din unitățile administrativ-teritoriale, a modului cum sunt respectate drepturile copiilor, realizând activități de prevenire a separării copilului de familia sa;
- identifică și evaluează situațiile care impun acordarea de servicii și/sau prestații pentru prevenirea separării copilului de familia sa și elaborează documentația necesară pentru acordarea acestor servicii;
- asigură consilierea și informarea familiilor cu copii în întreținere asupra drepturilor și obligațiilor acestora, asupra drepturilor copilului și asupra serviciilor disponibile pe plan local urmărind aplicarea măsurilor de prevenire și combatere a consumului de alcool și droguri, de prevenire și combatere a violenței în familie, precum și a comportamentului delinvent și sesizează primarul în cazul în care este necesară luarea unei măsuri de protecție specială, în condițiile legii;
- monitorizează evoluția dezvoltării copilului și modul în care părinții acestuia își exercită drepturile și își îndeplinesc obligațiile cu privire la copilul care a beneficiat de o măsură de protecție specială și a fost reintegrat în familia sa, colaborând cu celelalte instituții cu atribuții în domeniul protecției copilului.

II.10. SERVICIILE DE PROBAȚIUNE DE PE LÂNGĂ TRIBUNALE

Conform dispozițiilor înscrise în art. 11, al. 1) lit. d) din O.G. nr. 92/2000 și Legea nr. 129/2000 Serviciile de protecție a victimelor și de reintegrare socială a infractorilor de pe lângă tribunale au prerogativa de a întocmi referatele de evaluare a minorilor pentru organele judiciare cu scopul estimării riscului pentru siguranța publică cu relevanță în luarea măsurilor preventive, și a individualiză-

rii pedepsei în vederea aplicării unei sentințe adecvate nevoilor de reabilitare și reintegrare socială a copiilor infractori. Aceste servicii au atribuții în supravegherea executării sancțiunilor neprivative de libertate cu scopul asigurării respectării măsurilor și îndeplinirii obligațiilor impuse de instanța de judecată în cazul aplicării sancțiunilor neprivative de libertate; acordarea de asistență socială pentru perioada supravegherii, acordarea de asistență post-penală, asistența și consilierea, activități prin intermediul cărora se urmărește susținerea persoanelor aflate în supravegherea acestor servicii, diminuarea pericolului de comitere a unor noi infracțiuni din partea persoanelor condamnate și reducerea efectelor negative ale detenției în paralel cu pregătirea pentru liberare și acordare de asistență post-penală.

II.11. BAROUL DE AVOCAȚI

Un rol important în sistemul justiției juvenile îl ocupă apărătorul minorului cu atât mai mult cu cât, în ipoteza în care copilul a intrat în conflict cu legea penală, asistența juridică a acestuia este obligatorie. Dispozițiile legale care reglementează organizarea și exercitarea profesiei de avocat nu prevăd o specializare a avocaților în asistența juridică și reprezentarea minorilor, aceștia fiind desemnați din oficiu de către instanță sau aleși de către reprezentanții legali ai minorului care a intrat în conflict cu legea penală. Numărul mare de cazuri în care sunt angajați avocații poate afecta procesul de justiție pentru copii, întrucât programul încărcat al apărătorilor poate avea o influență negativă asupra întâlnirilor derulate cu clienții în sensul că ascultarea copilului într-un interval de timp limitat poate să afecteze dobândirea încrederii acestora în apărătorul lor. De aceea, s-ar impune stabilirea unui număr maxim de cazuri pentru avocații specializați în reprezentarea copiilor cât și un ghid practic de comunicare cu minorii.

II.12. MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

Ca organ de specialitate al administrației publice centrale, Ministerul Educației și Cercetării împreună cu inspectoratele școlare și unitățile de învățământ este obligat să asigure educația pentru toți copiii recunoscută atât în Convenția O.N.U. cu privire la drepturile copilului, cât și în legislația internă în materie de educație și să contribuie la promovarea unor programe derulate în cadrul unităților de învățământ cu privire la promovarea drepturilor copilului.

Ministerul Educației și Cercetării este obligat să întreprindă măsurile necesare pentru facilitarea accesului la educația preșcolară și asigurarea învățământului general obligatoriu și gratuit pentru toți copiii; să dezvolte programe în vederea prevenirii violenței în familie; să organizeze cursuri speciale de pregătire pentru copiii care nu pot răspunde cerințelor programelor școlare naționale ori

pentru copiii care au abandonat școala în vederea reintegrării lor în sistemul național de învățământ; să contribuie la prevenirea abandonului școlar din motive economice și să întreprindă măsuri de acordare a unor servicii sociale în domeniul școlar, cum sunt: hrană, rechizite, transport.

II.13. ORGANISMELE PRIVATE ACREDITATE

Desfășoară și dezvoltă activități în domeniul protecției drepturilor copilului și al protecției speciale a acestuia. Organismele private acreditate sunt persoane juridice de drept privat, fără scop patrimonial, având posibilitatea de a înființa, organiza și dezvolta servicii de prevenire a separării copilului de familia sa, precum și de protecția specială a copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi.

Aceste organisme private pot adopta măsuri de natură a facilita readaptarea fizică și psihologică, și reintegrarea socială a oricărui copil care a fost victima oricărei forme de neglijență, exploatare sau abuz, de tortură sau tratamente inumane ori degradante.

II.14. BISERICA

Dintre partenerii importanți din domeniul protecției și promovării drepturilor copilului, se evidențiază Biserica Ortodoxă Română, dar și cultele religioase recunoscute de lege ale căror vocație socială și eficacitate sunt pe deplin recunoscute. Serviciile sociale oferite de biserică sunt adaptate tot mai mult la caracteristicile și nevoile specifice fiecărei categorii de persoane, în funcție de mediul de proveniență a acestora, servicii care prevăd acțiuni de protecție socială și constituire a unor așezăminte sociale bisericești.

Respondenții participanți la focus grupuri descriu colaborarea cu instituțiile care conform legislației ar trebui să ofere servicii atât victimelor cât și copiilor aflați în conflict cu legea. Colaborarea dintre magistrații care instrumentează cauze cu minori și alte instituții din comunitate se realizează în funcție de natura și complexitatea cazului cât și de existența unor servicii și disponibilitatea de colaborare a instituțiilor existente în comunitate.

Participanții la focus grupuri au exemplificat practici și experiențe de colaborare diferite. Magistrații din Iași și-au exprimat nemulțumirea față de implicarea direcției generale de asistență socială și protecția copilului în cazurile pe care le au de soluționat. Colaborarea cu această instituție este deficitară în ceea ce privește asistarea unui copil care se află în conflict cu legea penală. În mediul rural colaborarea cu asistentul social este anevoioasă deoarece acesta nu are pregătirea profesională adecvată postului ocupat iar referatele primite nu sunt relevante pentru anchetă.

În orașele Cluj–Napoca și Brașov magistrații au menționat despre colaborarea cu DGASPC în soluționarea cazurilor cu copii ca fiind destul de bună.

Colaborările cu alte instituții, menționate de magistrați ca fiind eficiente, sunt următoarele:

- Serviciul de Probațiune, pentru referatele de evaluare;
- Institutul de Medicină Legală, pentru expertize;
- Poliția;
- Autoritatea Tutelară, în cazurile de divorț.

În ceea ce privește colaborarea dintre magistrați și organizațiile neguvernamentale care au servicii pentru copiii victime și copiii aflați în conflict cu legea penală, aceasta este de cele mai multe ori discontinuă. Această intermitență în colaborare este dată fie de perioada scurtă de finanțare a proiectelor, fie de insuficienta promovare în rândul magistraților a serviciilor pe care ONG-urile le oferă.

În ceea ce privește colaborarea dintre magistrați și cadrele didactice, magistrații au evidențiat că atunci când solicită profesorilor caracterizări ale copiilor aflați în conflict cu legea sau copii victime aceștia nu mai realizează caracterizări detaliate în sensul de a oferi informații complexe și relevante. Această situație se explică și datorită unei rate ridicate a absenteismului școlar în rândul copiilor pentru care se solicita caracterizări.

„Slaba colaborare a direcției de protecție a copilului cu noi.” (judecător)

„Din păcate la sate asistentul social nu are pregătirea necesară, e ruda cuiva de acolo și nu poate să ajute prea mult.” (judecător)

„Colaborăm cu Institutul de Medicină Legală, unde se fac expertizele, pentru referatele de evaluare cu Serviciul de Probațiune.” (procuror)

CAPITOLUL III. FORMAREA SPECIALIȘTILOR

III.1. DATE DESPRE SEMINARIILE DE FORMARE CONTINUĂ REALIZATĂ DE INSTITUTUL NAȚIONAL AL MAGISTRATURII

Institutul Național al Magistraturii a desfășurat activități de formare a magistraților în domeniul justiției pentru minori. Aceste seminarii au fost desfășurate cu fonduri proprii sau în parteneriat cu organizații neguvernamentale active în acest domeniu.

În anul **2006**, Institutul Național al Magistraturii (INM) a organizat **17 seminarii** de formare continuă pentru magistrați, privind justiția pentru minori, 12 dintre acestea fiind organizate în cadrul **Proiectului Phare RO 03/IB/JH-09** la care au participat **374 de magistrați**, după cum urmează²⁰ :

Tema	Perioada	Locația	Număr de participanți
1. Traficul de minori și migrația acestora-seminar de formare de formatori	11-14 ianuarie	București	28
2. Justiția pentru minori	18-20 ianuarie	Brașov	28
3. Justiția pentru minori	23-25 ianuarie	Brașov	26
4. Justiția pentru minori	8-10 martie	Brașov	15
5. Justiția pentru minori	13-15 martie	Brașov	24
6. Justiția pentru minori	27-28 martie	Amara	16
7. Justiția pentru minori	30-31 martie	Amara	23
8. Justiția pentru minori	3-4 aprilie	Amara	21
9. Justiția pentru minori	15-16 mai	Amara	13
10. Justiția pentru minori	18-19 mai	Amara	15
11. Justiția pentru minori	22-23 mai	Amara	16
12. Justiția pentru minori	25-26 mai	Amara	26
13. Justiția pentru minori	5-6 iunie	Amara	15
14. Drepturile copilului	12-13 iunie	Iași	23+1 reprezentant Avocatul Poporului
15. Școala de Vară a magistraților europeni - Justiția pentru minori	26-30 iunie	Sovata	35
16. Protecția copilului	9-10 octombrie	Sovata	20+1 reprezentant Avocatul Poporului
17. Traficul și migrarea minorilor – aspecte penale-seminar de formare de formatori	13-15 noiembrie	Timișoara	30
TOTAL			374

²⁰ Datele statistice au fost furnizate de Institutul Național al Magistraturii prin răspunsul la cererea înregistrată cu Nr.3045 din 01.09.2009

În 2006 formatorii pentru pregătirea continuă în domeniul justiției pentru copii au beneficiat, în cadrul proiectului PHARE – RO02/IB/JH-10 – „Continuarea asistenței pentru dezvoltarea Institutului Național al Magistraturii și a Centrului de Pregătire a Grefierilor”, de un stagiul de pregătire în Elveția. La stagiul au participat 18 formatori ai INM (judecători).

Acest stagiul de pregătire a fost structurat pe 4 domenii: justiția pentru minori, etică, drept penal, managementul instanțelor.

În anul 2007 formarea în acest domeniul justiției pentru minori a avut 3 componente:

1. Programul de formare continuă derulat în colaborare cu ANPDC;
2. Școala de Vară pentru Magistrați de la Sovata, derulată în domeniul justiției pentru minori
3. un seminar de formare de formatori în același domeniu, derulat în parteneriat cu Fundația „Terre des Hommes”.

1. Programul de formare continuă derulat în colaborare cu ANPDC

În conformitate cu Planul de acțiune pentru implementarea legislației în domeniul protecției drepturilor copilului, aprobat prin HG nr.1058/2005, Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului (ANPDC) are obligația de a monitoriza punerea în aplicare de către instituțiile responsabile a atribuțiilor menite să conducă la o implementare efectivă a drepturilor copilului stipulate de noua legislație, responsabilități care revin unor autorități de la nivel central și local și care se realizează prin intermediul Programului Phare 2003 – „*Campaigna de Educație privind Drepturile Copilului*”.

Componenta de formare a Programului Phare 2003 s-a adresat profesioniștilor care interacționează cu copiii în activitatea lor zilnică - lucrătorii sociali, cadrele didactice, personalul medical, judecătorii și procurorii, polițiștii și preoții. Ea a fost implementată în parteneriat cu instituțiile centrale care coordonează activitatea acestor profesioniști, precum și cu cele 47 Direcții Generale de Asistență Socială și Protecția Drepturilor Copilului.

Institutul Național al Magistraturii a ocupat un loc important între instituțiile responsabile de reușita acestui program, care a fost cuprins în Programul de formare continuă pe anul 2007, în cadrul obiectivului Formare specializată - Justiția pentru minori.

La debutul acestui program, INM a încheiat un Protocol de colaborare cu ANPDC, ce avea ca obiectiv stabilirea modalităților de colaborare între părți în vederea implementării unui set de acțiuni care aveau în vedere promovarea și protecția drepturilor copilului în România.

Protocolul de colaborare dintre INM și ANPDC a avut următoarele obiective:

- **Elaborarea și validarea unui manual** privind rolul care revine magistraților în protecția și promovarea drepturilor copiilor. Manualul descrie, într-o manieră accesibilă și atractivă, atât obligațiile care revin judecăto-

rilor și procurorilor, expres menționate de Legea nr.272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, cât și recomandările de acțiune care țin mai mult de spiritul Legii și al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului. Acesta este postat și poate fi accesat oricând pe pagina de internet a INM www.inm-lex.ro în cadrul secțiunii *Materiale utilizate în formarea continuă*.

- **Pentru judecători și procurori s-a organizat un număr 47 de seminarii** (41 pentru fiecare județ al României și 6 la nivelul fiecărui sector al municipiului București) **în cadrul cărora au fost formați 301 magistrați.**

2. La Școala de Vară pentru Magistrați de la Sovata, desfășurată în perioada 2-7 iulie 2007 au participat 25 de magistrați din România și 4 magistrați din Spania, acțiunea fiind inclusă în Catalogul EJTN pentru 2007.

3. Seminarul de formare de formatori desfășurat în același domeniu, a fost derulat în parteneriat cu Fundația „Terre des Hommes” și a presupus formarea a 26 de magistrați. Seminarul s-a desfășurat în perioada 21- 23 martie 2007, la București.

Tema	Perioada	Locația	Număr de participanți
1. Justiția pentru minori-seminar de formare de formatori	21-23 martie	București	28magistrați + (2 funcționari MJ, Direcția de Probațiune și Direcția de Drept Internațional)
2. Școala de Vară a magistraților europeni - Justiția pentru minori	2-7 iulie	Sovata	25+4 magistrați din Spania

În anul **2008**, în domeniul justiției pentru minori, s-au desfășurat următoarele acțiuni de formare continuă :

Tema	Perioada	Locația	Număr de participanți
1. Justiția pentru minori-seminar de formare continuă	31 ianuarie-01 februarie	Bârlad	21magistrați : 9 judecători și 12 procurori
2. Școala de Vară a magistraților europeni - Justiția pentru minori	30 iunie-04 iulie	Sovata	29 magistrați : 15 judecători, 12 procurori, 2 asimilați magistraților din MJ, 2 magistrați din Italia
3. Justiția pentru minori –fonduri Phare-seminar de formare de formatori	14-18 aprilie	București	9 magistrați: 5 judecători,4 procurori
4. Justiția pentru minori –fonduri Phare-seminar de formare continuă	19-20 mai	București	20 magistrați: 14 judecători, 6 procurori

5. Justiția pentru minori –fonduri Phare-seminar de formare continuă	21-22 mai	București	20 magistrați: 15 judecători, 5procurori
6. Dreptul familiei-Fonduri Phare-seminar de formare continuă	7-8 octombrie	București	15 magistrați: 10 judecători, 5 procurori
7. Dreptul familiei-Fonduri Phare-seminar de formare continuă	9-10 octombrie	București	14 magistrați: 10 judecători, 4 procurori

În anul **2009** au fost realizate următoarele seminarii:

I. Justiție pentru minori – 2 seminarii pentru 40 magistrați (31 judecători și 9 procurori), după cum sunt prezentate mai jos :

- a. Asociația Alternative Sociale în parteneriat cu Institutul Național al Magistraturii și sprijin financiar oferit de UNICEF România a organizat un seminar de mediatizare și implementare a Ghidului de audiere a copilului în procedurile judiciare. La seminar au participat 24 magistrați (20 judecători și 4 procurori) și s-a desfășurat în perioada 29-30 octombrie 2009, la Iași.
- b. În cadrul colaborării cu Rețeaua Europeană de Formare Judiciară (EJTN), a fost organizat un seminar inclus în Catalogul pentru anul 2009 al EJTN, cu tema „Justiție pentru minori”, organizat în perioada 08-09 octombrie 2009 la București. La seminar au participat 16 magistrați români (11 judecători și 5 procurori), 8 magistrați din Spania (5 judecători și 3 procurori) și 1 judecător din Estonia.

II. Delincvența juvenilă și violența în familie – 3 seminarii, organizate în cadrul Proiectului Phare RO 2007-IB/JH/01/TL „Întărirea capacității instituționale a Ministerului Public”, la care au participat 59 magistrați (6 judecători și 53 procurori), după cum rezultă din situația prezentată mai jos:

- a. Delincvența juvenilă și violența în familie: 25 magistrați (6 judecători și 19 procurori), perioada 2-5 martie 2009, Timișoara;
- b. Delincvența juvenilă: 21 procurori, perioada 2-5 februarie, Poiana Brașov;
- c. Violența în familie: 13 procurori, perioada 2-5 februarie, Poiana Brașov.

Programul de Formare Continuă pentru anul 2010 (cuprinde 176 seminarii de formare profesională continuă din care un număr de 4 seminarii sunt dedicate aspectelor privind „Justiția pentru minori”), a fost aprobat prin Hotărârea Plenului CSM nr. 165 din data de 4 martie 2010.

I. Seminarii organizate în perioada ianuarie-mai 2010.

În perioada aprilie – mai 2010 au fost organizate 2 seminarii de formare continuă a judecătorilor și procurorilor, așa cum rezultă din prezentarea de mai jos:

- a. În cadrul unei colaborări cu Fundația Germană pentru Cooperare Judiciară (IRZ), a fost organizat în perioada 12-13 aprilie 2010 la București seminarul cu tema „Justiția pentru minori” la care au participat 21 ma-

gistrați (18 judecători, 3 procurori), formatorii au fost experți germani în domeniu.

- b. INM a organizat, în cadrul Planului său de formare continuă, în perioada 6-7 mai 2010 la Bârlad seminarul cu tema „Justiția pentru minori. Aspecte penale” la care au participat 19 magistrați (11 judecători – 1 judecător detașat CSM, 8 procurori).

II. Seminarii programate pentru perioada iunie-decembrie 2009. În perioada iunie-decembrie 2010 în cadrul Planului INM de formare continuă pentru 2010 au fost programate 2 seminarii, așa cum rezultă din situația de mai jos:

- a. În perioada 3-4 iunie 2010, a fost organizat la București seminarul cu tema „Justiția pentru minori. Aspecte civile”, la care au participat 24 de judecători și 1 consilier asimilat magistraților din cadrul Ministerului Justiției, de la Direcția Drept Internațional și Tratatate.
- b. În perioada 25-26 noiembrie 2010 va fi organizat la București seminarul cu tema „Justiția pentru minori” cadrul colaborării cu EJTN.

III.2. FORMAREA PROFESIONALĂ DIN PERSPECTIVA SPECIALIȘTILOR

Doar o parte dintre magistrații participanți la focus grupuri declară că au beneficiat de formare pe problematica justiției pentru copii, pe când alți magistrați, deși instrumentează cauze cu copii, nu au beneficiat de formare pe această temă.

Formările la care au participat magistrații s-au realizat, fie în comun judecători-procurori, fie separat numai judecători (drepturile copiilor, regimul sancționator din România comparativ cu cel din alte țări, cadrul legislativ, cum se desfășoară o anchetă penală, cum are loc judecata copilului și ce măsuri se iau pentru aceștia) sau numai procurori (delincvența juvenilă, înființarea tribunalului pentru minori și familie, arestarea și dreptul la un proces echitabil). Finanțarea cursurilor s-a realizat de Ministerul Justiției, Consiliul Superior al Magistraturii și ONG-uri.

„Eu nu am avut parte de o asemenea pregătire, deși aș fi vrut.” (judecător)

„Nu am participat la nici un curs de formare, dar având în vedere situația actuală nici nu știu când se vor mai organiza.” (procuror)

„Eu am participat în 2006 în Poiana Brașov, la o sesiune de comunicări, unde au fost judecători și se încerca implementarea Tribunalului pentru Minori.” (procuror)

„Ministerul Justiției și CSM-ul au găsit forme concrete de pregătire profesională iar specialiștii sunt cooptați cel puțin odată pe an la simpozioane sau sesiuni. Eu am participat la două astfel de întâlniri cu judecători din Anglia, Franța, Italia [...]. Au fost niște schimburi de experiență foarte interesante.

S-a comparat legislația română și legislația țărilor participante, regimul sancționator pentru minori începând de la ancheta penală, judecata, modul în care pot fi sancționați sau pedepsiți.” (judecător)

„Am fost la unele seminarii care au vizat drepturile copilului, unde am fost și formator, organizate, unul la Iași și unul la Sovata.” (judecător)

„Celelalte colegi ale mele venind mai târziu în sistem nu au beneficiat de cursuri. (judecător)

• *Volumul de muncă*

Atât în cauzele civile cât și în cauzele penale în care sunt implicați copii, volumul de muncă depusă de magistrații specializați este mare. Magistrații participanți la focus grupuri au spus că numărul dosarelor civile instrumentate este mai mare decât numărul dosarelor penale însă complexitatea acestora este mai ridicată decât a cauzelor civile.

Procurorii desemnați să instrumenteze cauze cu minori au declarat că, din numărul total de dosare pe care le au de rezolvat, doar o jumătate dintre ele ajung în instanță, iar în cazul celorlalte, fie instrumentarea lor se prelungește foarte mult, fie sunt închise din cauza unor circumstanțe precum: retragerea plângerii de către victimă, schimbarea legislației sau a procedurii.

Termenele scurte pentru soluționarea anumitor cauze, alături de volumul mare de dosare de instrumentat, poate determina o abordare sumară a cauzelor de către magistrați.

„Cred că în toate domeniile ar trebui suplimentat numărul de judecători, de procurori, pentru că eu cred că e cea mai mare problemă.” (judecător)

„Și noi ne confruntăm cu cauzele pentru minori și reprezintă cam o treime din totalul dosarelor.” (judecător)

„Sunt mai multe cauze civile decât penale, dar cauzele civile sunt în general de o complexitate mult mai redusă” (judecător)

„La noi fiind tribunal specializat e un mare câștig acest lucru, atât în materie civilă cât și penală. Volumul de muncă este normal.” (judecător)

„Noi de când ne-am înființat suntem prezenți non-stop, deci zi și noapte noi putem fi chemați la serviciu și asta e o privațiune a noastră datorită faptului că suntem puțini specializați pe această parte.” (judecător)

„Mai există incompatibilități, un coleg de al meu nu a putut să meargă în recurs pentru că soția lui este judecător și a judecat acea cauză și atunci el a devenit incompatibil. A trebuit să vin eu din concediu să rezolv această problemă.” (procuror)

„E o situație absolut dezaastroasă, nu știu dacă se poate mai rău de atât.” (procuror)

„Din păcate am observat că rapoartele au început să fie șablonizate și îmi pare rău să spun asta. Fiecare caz este un univers diferit și o situație aparte.” (judecător)

♦ *Problemele cu care se confruntă magistrații*

Situația actuală a justiției pentru minori prezentată de magistrații intervievați dezvăluie o serie de probleme financiare, administrative, de procedură cât și de colaborare interinstituțională.

Eficiența muncii magistratului este diminuată de lipsuri administrativ-financiare, astfel un magistrat prezent la focus grup a declarat că aduce hârtie de scris, pixuri și dosare de acasă și uneori, se află în situația de a edita documentele cu font de 8, la un rând, pentru a putea scoate la imprimantă toate documentele necesare.

O altă problemă administrativă cu care se confruntă magistrații este lipsa resurselor financiare pentru a plăti utilitățile instituției (curentul electric, telefoanele etc.), iar unele dintre instanțe au acumulat datorii mari la furnizorii de utilități. De exemplu, Tribunalul Iași trimite adresele prin Poșta Română urmând ca plata pentru aceste servicii să se facă la o dată ulterioară când tribunalul va dispune de bani.

În ceea ce privește colaborarea cu lucrătorii de poliție, procurorii reclamă situațiile în care, datorită circumstanțelor (lipsa resurselor financiare necesare deplasării copiilor la secțiile de poliție), audierea în faza premergătoare urmăririi penale se face la fața locului, această practică nefiind recomandată în audierea copilului deoarece, sub presiunea evenimentului, a persoanelor implicate, relațiile copilului pot fi distorsionate.

„Nu avem bani. Nu avem consumabile, în ultima perioadă venim cu hârtie de acasă.” (procuror)

„primim somații pentru tăierea curentului.” (procuror)

„Poșta Română ne dă pe datorie.” (judecător)

„E grav dacă am ajuns să tipărim la caractere de 8, nici nu poți citi este sub orice critică, ne trebuie și lupă. Cazul unui copil este mai important decât o criză financiară cred eu și trebuie să ne preocupăm de el.” (judecător)

„O problemă pe care eu o văd la organele de poliție este aceea că uneori copilul se audiază în faza premergătoare a urmăririi penale.” (procuror)

CAPITOLUL IV. SUGESTIILE SPECIALIȘTILOR

IV.1. FORMAREA SPECIALIȘTILOR

Cu privire la formarea specialiștilor, participanții la focus grupuri au indicat următoarele recomandări:

- Să fie mărit numărul de magistrați formați în domeniul justiției pentru copii și să se evite situațiile în care magistrați care instrumentează cauze cu copii nu au fost implicați în seminarii de formare;
- Formarea personalului care lucrează în cauze cu copii să se realizeze și descentralizat în echipe multidisciplinare formate din: procuror, judecător, polițist, asistent social, psiholog etc.;
- Pentru o instrumentare eficientă a cauzei ar fi oportune realizarea unor întâlniri de lucru în echipă interdisciplinară;
- Principalele teme de formare precizate de magistrați sunt: psihologia dezvoltării copilului, tehnici de audiere a copilului victimă și a copilului aflat în conflict cu legea penală, principii de colaborare interinstituțională, legislație și recomandări internaționale din domeniu etc.;
- Curricula utilizată în formarea specialiștilor din domeniul justiției pentru copii să fie unitară la nivel național;
- În selectarea magistraților pentru formare ar trebui avut în vedere ca proporția magistraților selectați să fie mai mare în cadrul judecătoriilor și parchetelor de pe lângă judecătorii deoarece la acest nivel, de obicei, numărul cauzelor este mare și experiența profesională mai mică în comparație cu tribunalele și curțile de apel;
- Magistrații care instrumentează cauze cu copii ar trebui să fie desemnați în funcție de vocația și voința acestora și nu să fie numiți împotriva dorinței lor sau în funcție de alte criterii;
- Pentru a eficientiza munca ar trebui angajați magistrați care să ocupe schemele de personal, sunt situații unde ar trebui suplimentat numărul de posturi în sistem. Astfel, s-ar mai reduce numărul de dosare alocate pe magistrat iar calitatea actului de justiție ar fi mult îmbunătățită.

„Organele de poliție să fie implicate pentru că în aceste situații ele sunt primele care intră în contact cu minorul, fie că este victimă sau infractor. Ar trebuie să fie formați și ei alături de noi.” (procuror)

„Dosarul se face în mare parte la poliție și ei nu au pregătire, au doar școala de poliție și atât.” (procuror)

„ Ar fi foarte interesant un seminar cu toți specialiștii implicați în protecția copilului și colegii noștri de la instanțele și parchetele specializate.” (procuror)

„Este important să fim formați în psihologia ascultării copilului victimă a unei infracțiuni.” (judecător)

„Eu cred că finanțarea acestor seminarii ar trebui făcută de guvern. Ar trebui să facă programe cât mai concrete care să nu fie costisitoare. (judecător)

„Pregătirea ar trebuie să se axeze mai mult pe procurorii de la parchetele de pe lângă judecătorii, acolo sunt cele mai multe cauze.” (procuror)

„Poate ar fi trebuit la procurori să fie aleși câțiva dintre ei, pentru cauzele cu minori și aceștia să meargă frecvent la specializări.” (procuror)

„Dacă lași un procuror numai pe cauzele cu minori îl frustrezi pentru că el ar trebui să știe să facă de toate, nu numai activitate cu minori.” (procuror)

„În mod clar nu avem cum să avem mai puține dosare prin urmare ne trebuie mai multe persoane, resursa umană.” (judecător)

„Toate probele necesare sunt strânse de procurori, fără nicio specializare.” (procuror)

„E foarte bine că există oameni noi dar trebuie formați.” (judecător)

IV.2. AUDIEREA ȘI PEDEPSELE DATE COPIILOR

- Audierea copilului trebuie să fie făcută de specialiști care să aibă abilități practice rezultate din combinația conceptelor psihologice și a regulilor juridice cu caracter național și internațional;
- Dacă audierea ar fi făcută bine de polițist și procuror, judecătorul nu ar mai audia victima decât în situații speciale și atunci s-ar evita retraumatizarea copilului;
- Audierea copilului în procedurile civile ar trebui realizată în camera de consiliu care ar trebui dotată și amenajată corespunzător, și nu în biroul judecătorului, așa cum de cele mai multe ori se întâmplă;
- În cauzele penale ar fi important ca audierea copilului victimă sau martor să se realizeze folosind televiziunea cu circuit închis;
- Și parchetele ar trebui dotate cu camere de audiere a copilului aflat în conflict cu legea penală, copilului victimă și a copilului martor;
- Ar trebui elaborate proceduri standard de audiere a copiilor, proceduri care să conțină, pe lângă specificarea prezenței anumitor persoane la audiere, tehnici și metode de audiere;
- Procedurile standard de audiere ar trebui să fie comune lucrătorilor de poliție, procurorilor și judecătorilor;

„Momentul audierii este unul special. Este o cameră despărțită printr-un geam și copilul stă într-o parte cu cineva de încredere, părinte sau cu un psiholog și judecătorul împreună cu inculpatul sunt în sala de judecată.” (judecător)

„Din păcate procedura nu prevede cum anume ar trebui să audiezi un minor, se spune în linii mari cum anume dar nu îți spune că dacă e minor îl mângâi pe creștet. Depinde de fiecare în parte, ce tactică are, cum reușești să-l faci să-ți spună ce a făcut.” (procuror)

„În cauzele cu copii, în infracțiunile ușoare ar trebui introdusă medierea sau alte forme prin care inculpatul să facă o reparație în schimbul pagubei produse, așa ar învăța și el ceva...” (procuror)

„Dacă ar fi o internare sau o pedeapsă cu închisoarea ar trebui să nu fie puși în aceeași încăperi persoane de același fel. Ar trebui grupați pe anumite activități, pe cele educative sau pe anumite munci.” (judecător)

„Ar trebui readministrată proba, aceasta cu declarația victimei doar atunci când se consideră necesar, din diverse considerente, fie că a reieșit altceva în cursul cercetării și vrei să fii lămurit, fie că au fost omise anumite lucruri, dar altfel nu ar trebui.” (judecător)

„Aici e problema în momentul în care a ieșit din închisoare, din centre nu mai interesează pe nimeni ce face, trebuie și comunitatea să se intereseze ce facem cu acești copii.” (judecător)

- Regimul sancționator pentru copii în România este aspru și ar fi indicată schimbarea accentului de pe modul sancționator privativ de libertate, pe alternative la detenție care să fie executate în comunitate. În acest sens este utilă aplicarea principiilor de justiție restaurativă;
- Pentru copiii aflați în conflict cu legea și care nu au sprijin familial este indicat trimiterea acestora într-un centru de reeducare în cadrul căruia copilul să aibă acces la educație, consiliat și pegătit pentru reintegrare socială;
- Reintegrarea socială a copiilor care au comis infracțiuni ar trebui să pre-ocupe autoritățile centrale și locale în sensul realizării unor mecanisme și facilități pentru aceștia cu scopul prevenirii recidivei;
- O colaborarea interinstituțională eficientă între instituțiile cu atribuții în domeniul justiției pentru copii ar putea sprijini magistrații, prin rapoarte și declarații, în individualizarea pedepselor copiilor aflați în conflict cu legea și, de asemenea, ar putea sprijini reintegrarea socială a acestora;
- Persoanele care participă direct cu copiii la comiterea de infracțiuni sau care îi sprijină indirect ar trebui aspru pedespse;
- Existența unor baze de date și studii, disponibile pentru profesioniștii din domeniul justiției pentru copii, care să conțină informații referitoare la factorii care determină infracționalitatea juvenilă, evoluția și dinamici ale acesteia, tipurile de infracțiuni comise, aspecte legate de repetitivitatea infracțiunilor, servicii existente pentru reabilitare etc.

„Până la urmă și adulții contribuie la încurajarea acestui fenomen. Îmi pare rău să o spun, nu văd și încă nu am avut un taximetrist trimis în judecată alături de un copil pentru tănuire.” (judecător)

„Nu există un sistem de organizare a timpului liber al copiilor după școală în care ei să fie coopțați în activități extrașcolare.” (judecător)

„Un taximetrist care stă și îi așteaptă la colțul străzii și copiii se întorc cu trei plasme și câteva geamantane doar nu se gândește că le-au cumpărat.” (judecător)

„De multe ori noi nu cunoaștem aceste programe deși am putea să dăm ca sancțiune ca copilul să urmeze programele unui asemenea centru. Ar trebui ca aceste programe să funcționeze într-o structură determinată, organizată pentru a ne putea ajuta reciproc.” (judecător)

„Ar trebui analizate cauzele care determină delincvența juvenilă, tipologia și metodologia soluționării acestor cauze inclusiv integrarea în societate. Trebuie să existe o instituție care să se ocupe cu așa ceva, să facă prognoze.” (judecător)

IV.3. TRIBUNALUL PENTRU MINORI ȘI FAMILIE VERSUS COMPLETE/SECȚII SPECIALIZATE

- Tribunalul pentru minori și familie apare menționat în Legea 304/2004 privind organizarea judiciară și datorită costurilor foarte ridicate necesare pentru construcție, dotare, organizare și funcționare în fiecare județ este de preferat utilizarea resurselor existente sub formula consacrată prin lege a completelor și secțiilor specializate;
- Indiferent dacă instrumentarea cauzelor cu minori se face în tribunale specializate sau complete și secții specializate pentru minori și familie, instituția respectivă ar trebui să dețină spații de audiere amenajate și dotate corespunzător realizării unui climat optim și netraumatizant și ar trebui ca magistrații desemnați să utilizeze o practică unitară și să fie implicați în formare continuă.

„Tribunalul pentru mine nu înseamnă numai persoanele care judecă, pentru mine înseamnă și clădiri și dotări.” (judecător)

„Cred că tribunalele pentru minori ar fi o structură creată de la bază pentru cauzele cu minori deși trebuie să fie foarte scump...” (judecător)

„Mai importante decât clădirile sunt principiile de abordare a minorilor, calitatea profesională a magistraților care-i judecă și reabilitarea minorilor. Trebuie înființate servicii de reabilitare. Nu avem unde îi trimite.” (procuror)

„Dacă nu am constanță pe completele civile cu minori nu am cum să-mi fac o practică, când sunt mutată la comercial când în penal și tot așa.” (judecător)

IV.4. CADRUL LEGAL

- Reglementarea legală a protecției victimei minore când este amenințată de către agresor deoarece în prezent dispozițiile legale nu acoperă această situație specifică;
- Evaluarea psihologică a victimelor minore ar trebui să fie obligatorie, această evaluare ajută la aflarea adevărului, poate fi un argument pentru cercetarea în libertate sau arestat a inculpatului și poate sprijini judecătorul la stabilirea daunelor morale;
- Se impune includerea pe lista de experți a Ministerului de Justiție a psihologului expert specializat în victimologie;
- Cu privire la persoanele traficate, acestea ar trebui să fie convinse să stea o perioadă internate într-un centru, adăpost unde ar trebui să primească servicii consiliere psihologică, de asistență socială și juridică, consiliere vocațională pentru a scădea riscul reîntoarcerii acestora în trafic;
- Este important să fie specificat în legislație obligativitatea urmăririi cursurilor educative și școlare de către copiii care au săvârșit fapte penale. De obicei o parte dintre aceștia se reînscriu școlar atunci când sunt în penitenciar sau unii urmează cursuri de calificare. După liberare ei nu mai continuă școala sau nu practică meseria în care au fost calificați;
- Ar trebui înălsprite pedepsele pentru persoanele care comit infracțiuni asupra copiilor;
- Minorii sunt incluși în codul penal existent, prin specificații făcute la anumite articole. Ar trebui realizat un cod special pentru copii, în care să se precizeze etapele judecătii, tipurile de infracțiuni, modalitatea de sancționare, programele care ar trebui să le urmeze etc.;

„O altă modificare ar trebui făcută la Legea 272/2004 unde trebuie reglementat: minorii care au împlinit 14 ani pot fi evaluați psihologic numai cu acordul lor, deoarece am avut cazuri când victima unui incest nu a vrut să fie evaluată.” (judecător)

„Trebuie să intervină legiuitorul pentru că victimele stau o săptămână în adăpost după care pleacă dând o declarație pe propria răspundere că nu mai vor să stea și apoi sunt luate de alți traficanți și continuă să facă același activitate.” (judecător)

„Să fie trecut în lege obligativitatea pentru autorități și specialiștii care trebuie să se ocupe de reintegrarea socială a copilului care a comis o infracțiune și să se specifice și sancțiunile pe care ar trebui să le primească aceștia dacă nu-și îndeplinesc îndatoririle.” (procuror)

„Să fie obligați să frecventeze ori cursuri școlare ori să presteze o anumită muncă. De obicei, o parte încep cursurile școlare în penitenciare dar renunță imediat la ele după ce se liberează.” (procuror)

„Măcar să avem o plajă mai mare de apreciere, nu neapărat să fie nu știu ce pedeapsă dar să fie în concordanță cu fapta.” (procuror)

„Nu există un Cod Penal numai pe minori începând de la fapte pentru minori până la măsuri educative. Să cuprindă de la primele investigații făcute de poliție și până la măsurile educative, la internările în centre, ce programe ar trebui să urmeze etc.” (judecător)

IV.5. COLABORAREA CU ALTE INSTITUȚII

- Este important ca magistrații care instrumentează cauze cu minori să aibă o colaborare eficientă cu poliția, serviciile sociale ale primăriilor, probațiunea și direcțiile generale de asistență socială și protecția copilului;
- Pentru a optimiza colaborările existente se pot organiza întâlniri de lucru cu persoanele desemnate să instrumenteze cauze cu copii din cadrul acestor instituții;
- Probleme care țin de colaborarea interinstituțională și care se pot rezolva repede dacă aceasta se optimizează: identificarea în timp util a părinților și a domiciliilor pentru evitarea neîndeplinirii procedurilor de citare în cauzele de instituire a măsurilor speciale de protecție, asistarea postpenală cu scopul reintegrării sociale, prevenirea victimizării și a infracționalității în rândul copiilor etc.;
- Să se intensifice colaborarea cu organizații neguvernamentale pentru asistența victimelor și reintegrarea copiilor care au săvârșit fapte penale.

„Mai sunt ONG-urile care au periodic programe de acestea care sprijină minorii, problema noastră e că nu le cunoaștem.” (judecător)

„Ar ajuta mult să putem colabora cu alte instituții dacă ne-am întâlni toți în cadrul unor workshopuri sau cu alte ocazii în care să discutăm despre ce face fiecare.” (procuror)

„Da, cred că dacă ne-am întâlni periodic am optimiza justiția pentru minori. Nu am aduce bani, dar am repara multe aspecte.” (procuror)

IV.6. ANALIZA SWOT A SISTEMULUI DE JUSTIȚIE JUVENILĂ

Diagnoza sistemului judiciar din perspectiva cadrului legislativ actual, dar și al modificărilor legislative preconizate, realizată pe matricea specifică unei **analize SWOT** este utilă pentru identificarea, pe baza analizei activității instanțelor judecătorești, a factorilor interni și externi care pot influența modalitatea de organizare și funcționare a structurilor specializate pentru minori și familie, de natură a contribui la atenuarea efectelor riscurilor și a maximizării avantajelor, precum și a oportunităților din cadrul sistemului judiciar național.

I. PUNCTE TARI:

- Existența unui cadru legislativ care reglementează activitatea instanțelor și a instituțiilor implicate în protecția drepturilor copilului și care permite avizarea în cadrul structurii lor organizaționale a înființării unor structuri specializate pe problematica minorilor;
- Repartizarea aleatorie a cauzelor în programul ECRIS care concură la creșterea încrederii justițiabililor în imparțialitatea soluționării cauzelor privind minorii;
- Respectarea principiului continuității și al celerității în soluționarea cauzelor cu minori și de familie, ceea ce asigură controlul judecătorului asupra propriului volum de dosare;
- Stabilirea compunerii secțiilor și a completelor de judecată ținându-se seama de specializarea judecătorului în protecția copilului;
- Interesul judecătorilor pentru unificarea practicii judiciare în domeniul justiției pentru minori;
- Preocuparea judecătorilor de a cunoaște și aplica în activitatea de judecată jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și standardele cuprinse în instrumentele internaționale în materia justiției pentru copii;
- Interesul manifestat de judecători pentru aprofundarea cunoștințelor și specializarea în domeniul justiției pentru minori, premisă a înfăptuirii unui act de justiție de calitate;
- Existența, la nivelul parchetelor și instanțelor judecătorești, a personalului instruit IT ce este implicat în procedurile jurisdicționale privind copiii;
- Dotarea compartimentelor și birourilor din cadrul parchetelor și instanțelor judecătorești cu echipamente IT;
- Asigurarea transparenței actului de justiție prin furnizarea de informații în legătură cu procedurile jurisdicționale parcurse în cauzele în care sunt implicați minori, ce pot fi accesate de pe site-ul Ministerului Justiției și Libertăților Cetățenești – portalul instanțelor judecătorești;
- Buna relaționare interinstituțională, prin colaborarea eficientă între instanțe, parchete, poliție, serviciile de probațiune, direcțiile de protecție a copilului.

II. PUNCTE SLABE:

- Supraîncărcarea activității judecătorilor datorită volumului mare de activitate, ceea ce elimină timpul necesar documentării;
- Lipsa unei fundamentări în stabilirea unui volum optim de activitate per judecător și a timpilor de lucru în soluționarea cauzelor;
- Subdimensionarea schemei de personal, dublată de fluctuațiile masive ale resurselor umane intervenite ca urmare a pensionărilor, transferurilor, delegărilor, detașărilor, promovărilor, a perioadelor de incapacitate de muncă;

- Spații de lucru insuficiente, improprii, care să asigure infrastructura necesară desfășurării în condiții optime a activității judiciare în derularea procedurilor speciale aplicabile minorilor;
- Caracterul neunitar al practicii judiciare datorat inconsecvenței și modificărilor legislative;
- Lipsa unei specializări reale și complete a judecătorilor pe problematica minorilor;
- Lipsa unor programe și măsuri concrete la nivel național și descentralizat privind combaterea infracționalității juvenile;
- Gradul redus de dezvoltare a unor relații informale între personalul diverselor instituții și dificultatea de reformare a mentalităților acestora;
- Birocrația și rigiditatea procedurilor în interiorul instituțiilor implicate în protecția și promovarea drepturilor copiilor.

III. OPORTUNITĂȚI:

- Demersuri susținute pentru transpunerea în practică a obiectivelor cuprinse în strategiile naționale de reformă a sistemului judiciar și a celor din domeniul protecției și promovării drepturilor copilului și a Planului său operațional pentru perioada 2008-2013.
- Instituirea unor studii și analize referitoare la oportunitatea înființării tribunalelor specializate pentru cauze cu minori și de familie.
- Inițierea unor programe de formare continuă la nivel național și descentralizat privind specializarea judecătorilor și dezvoltarea abilităților acestora de comunicare în cadrul procedurilor judiciare cu minori;
- Orientarea legislativului spre simplificarea procedurilor judiciare, reducerea duratei acestora și reducerea numărului căilor de atac pentru anumite categorii de cauze;
- Intensificarea acțiunilor de unificare a jurisprudenței prin organizarea întâlnirilor periodice între judecătorii instanțelor de la diferite grade de jurisdicție pentru discutarea problemelor de practică neunitară în materie de minori și familie, prin publicarea jurisprudenței relevante în această materie pe portalul instanțelor și în culegeri de practică judiciară;
- Existența în dotarea unor instanțe judecătorești a echipamentelor tehnice audio-video necesare pentru înregistrarea audierilor copiilor pe parcursul procedurilor judiciare;
- Accesul direct în sistem on-line a magistraților și a personalului auxiliar din instanțe și parchete la legislația actualizată, internă și internațională aplicabilă procedurilor jurisdicționale în cauzele cu copii.

IV. RISCURI (AMENINȚĂRI):

- Lipsa resurselor bugetare în îndeplinirea obiectivelor secvențiale și derularea procedurilor speciale din domeniul justiției pentru minori.

- Vacantarea posturilor și neocuparea schemei de personal cu specialiști în domeniu;
- Posibilitatea redusă de participare a personalului la seminariile de formare profesională datorită volumului de activitate ridicat cu care este confruntat;
- Sistemul defectuos în stabilirea ariei curriculare de formare profesională inițială și continuă în domeniul justiției pentru copii.

Pornind de la identificarea oportunităților în cadrul analizei SWOT putem contura următoarele **CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI** de natură să asigure, în viitor, valorificarea punctelor tari ale sistemului justiției pentru copii și respectiv, diminuarea și chiar înlăturarea punctelor slabe.

O evaluare a necesității înființării instanțelor specializate, pe baza analizei volumului de dosare rulate și a situației resurselor umane, respectiv materiale din cadrul celor 41 de tribunale a avut loc cu ocazia adoptării Strategiei de reformă a sistemului judiciar pentru perioada 2005 – 2007, apreciindu-se că înființarea tribunalelor specializate nu poate fi susținută cu actualele resurse umane, materiale și informaționale.

În acest cadru, prin Legea nr. 247/2005 s-a renunțat la obligativitatea înființării instanțelor specializate în favoarea secțiilor și completelor specializate, însă înființarea unor instanțe specializate nu a fost total exclusă, fiind menținută posibilitatea organizării unor astfel de structuri specializate.

Analiza situației actuale privind administrarea justiției pentru minori din perspectiva organizării și funcționării instanțelor de judecată pentru minori și familie implică din nou o evaluare obiectivă din perspectiva parametrilor ce vizează resursele umane și specializarea acestora, logistica și infrastructura, volumul de activitate cu care se confruntă instanțele și respectarea procedurilor judiciare speciale în cauzele cu minori. Deficiențele cu care se confruntă sistemul judiciar românesc în domeniul politicii de resurse umane, a infrastructurii și a managementului instanțelor au fost evidențiate și în cadrul procesului de monitorizare a mecanismelor de cooperare și verificare a progresului realizat de România în vederea atingerii obiectivelor specifice domeniului sistemului judiciar.

Aceste vulnerabilități au determinat ca politica guvernamentală să fie orientată spre adoptarea unui Plan de acțiune pentru îndeplinirea condiționalităților în domeniul reformei sistemului judiciar, care s-a finalizat odată cu aprobarea lui prin H.G. nr. 1346/31.10.2007.

În prezent, cadrul organizatoric și funcțional cu care se confruntă instanțele judecătorești la nivel național, conturat prin volumul și natura cauzelor în discuție, precum și de schemele de personal subdimensionate ori insuficient acoperite, nu poate constitui o premisă favorabilă de natură a convinge asupra oportunității și necesității înființării tribunalelor specializate pentru minori.

În opinia noastră, apreciem că în raport de politica privind gestionarea resurselor umane și materiale preconizată pe termen mediu și lung, funcționarea

optimă a instanțelor judecătorești în domeniul justiției pentru minori va putea fi eficient asigurată prin constituirea acelor secții ori complete specializate pentru minori și familie în cadrul cărora soluționarea acestor tipuri de cauze va putea fi pe deplin realizată după procedura proprie, derogatorie de la dreptul comun.

Decizia de înființare a unor instanțe specializate pentru minori și familie nu poate fi susținută real în practică nici de infrastructura existentă, prin asigurarea unor sedii pentru eventualele noi instanțe atâta timp cât în cadrul politicii guvernului privind reabilitarea infrastructurii unor instanțe judecătorești au fost vizate doar un număr de 25 de sedii de instanțe de pe întreg teritoriul țării potrivit proiectului intitulat „Reforma Sistemului Judiciar”, derulat în baza Acordului de împrumut semnat între Guvernul României și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare ce a fost ratificat prin Legea nr. 205/2006.

Nu putem pierde din vedere și dificultățile întâmpinate în ultimii ani în privința asigurării logisticii necesare funcționării normale a instanțelor, cu atât mai mult cu cât proiectarea unor noi sedii care să asigure corecta funcționalitate a instanțelor trebuie să satisfacă exigențele de compartimentare înscrise în „Manualul pentru standarde de proiectare a clădirilor în care își desfășoară activitatea instanțele de judecată din România”, elaborat de Ministerul Justiției și Libertăților Cetățenești.

Vulnerabilitățile ce grevează sistemul judiciar românesc actual - cel puțin din perspectiva capacității logistice, a infrastructurii și a resurselor umane - impun cu pregnanță concluzia necesității organizării eficiente a instanțelor sub forma înființării secțiilor și completelor specializate în domeniul justiției pentru minori.

Apreciem că soluția este în acord cu Directivele pentru Urmărirea Penală pentru Copiii din Sistemul de Justiție Penală potrivit cărora statele trebuie să înființeze instanțe pentru minori și proceduri speciale gândite de așa manieră a ține seama de nevoile specifice copiilor, **fiind propusă și soluția alternativă** ca instanțele să poată prelua astfel de proceduri, ținând cont de necesitatea ca tot personalul implicat în justiția juvenilă să primească o instruire specială și să fie răspunzător pentru toate acțiunile și strategiile lor (Regula 12 de la Beijing și Regula 85 a Națiunilor Unite pentru Protecția Copiilor Privăți de Libertate).

Funcționarea eficientă și eficace a unor atare structuri specializate, sub forma secțiilor/completelor specializate, ne determină să formulăm o serie de recomandări de ordin general, administrativ și legislativ.

CONCLUZII

1. În România, după anul 2000, la dezvoltarea sistemului de justiție pentru copii au contribuit în parteneriat organizații guvernamentale și neguvernamentale, având ca scop comun îmbunătățirea justiției pentru minori;
2. În legislația românească sunt reglementate înființarea și funcționarea atât a completelor specializate, secțiilor pentru minori și familie, cât și a tribunalelor pentru minori și familie. Din anul 2004 funcționează un singur Tribunal pentru Minori și Familie în municipiul Brașov. Din anul 2005 până în prezent au fost înființate, prin hotărâre CSM, peste 1250 de complete specializate la nivelul instanțelor;
3. Organizarea instanțelor judecătorești în sensul constituirii completelor specializate este condiționată de gestionarea optimă a resurselor umane și asigurarea unei dimensionări echilibrate a volumului de activitate la nivelul fiecărei judecătorii, cu posibilitatea redistribuirii efectivelor umane funcție de interesul și necesitățile instanței, dar și de gestionarea eficientă a posturilor bugetate care în prezent nu sunt ocupate;
4. O parte din colegiile de conducere a instanțelor au solicitat CSM ca urmare a hotărârilor adoptate de colegiile de conducere măsuri de reorganizare administrativ-judecătorești în sensul desființării secțiilor de minori și familie și a înființării completelor specializate. Datele statistice (2010) furnizate de portalul instanțelor de judecată²¹ arată că din cele 15 curți de apel care funcționează în cadrul sistemului judiciar, doar în structura organizatorică a 2 curți de apel (Alba Iulia și Galați) mai funcționează secții de minori și familie;
5. Atât completele, secțiile și tribunalele specializate urmăresc respectarea și garantarea drepturilor copilului și a standardelor internaționale în materia justiției pentru copii;
6. În foarte puține cazuri parchetele și instanțele au camere de audiere sau de consiliu sub forma unor spații special desemnate și dotate în acest sens. Din aceste motive audierea minorilor se realizează în birourile judecătorilor și procurorilor, de cele mai multe ori, în condiții inadecvate;
7. Noul cod penal promovează noi măsuri neprivative de libertate pentru copiii care răspund penal cum ar fi: stadiul de formare civică, consemnarea la sfârșit de săptămână, asistarea zilnică etc. Din punct de vedere procedural penal se introduce medierea ca alternativă la justiția penală clasică;
8. În materie civilă, noul cod introduce noi instituții juridice cum ar fi: instanța de tutelă, consiliul de familie, tutela și curatela dativă, instituția logodnei, autoritatea părintească etc.;

²¹ <http://portal.just.ro>, accesat la 12 ianuarie 2010

9. Formarea magistraților în domeniul justiției pentru copii a fost realizată de către INM sau în parteneriat cu ONG-uri. Fondurile foarte puține alocate pentru formarea magistraților în domeniul justiției pentru copii și fluctuația determinată de promovări în funcțiile de execuție la instanțele superioare au creat situații în care magistrați nespecializați în acest domeniu instrumentează cauze cu copii;
10. În vederea realizării unei practici unitare pentru audierea copilului în proceduri judiciare, în anul 2009 Asociația Alternative Sociale împreună cu INM și UNICEF Reprezentanța în România au realizat și distribuit instanțelor și parchetelor din țară un ghid de formare a magistraților;
11. Colaborarea dintre magistrați și specialiștii din serviciile de asistență psihosocială diferă de la un județ la altul, cel mai des fiind reclamată lipsa serviciilor de asistență pentru copiii victime și copiii aflați în conflict cu legea penală.

RECOMANDĂRI

1. În realizarea justiției pentru copii, recomandările internaționale consideră prioritară formarea inițială și continuă a magistraților în această materie astfel încât devine absolut necesar ca toți magistrații care instrumentează astfel de cauze să fie formați în domeniul justiției pentru copii;
2. Curricula de formare în domeniul justiției pentru copii trebuie să fie unitară pentru toți magistrații din România implicați în stagiile de pregătire;
3. Elaborarea unui manual de formare a magistraților în instrumentarea cauzelor cu copii;
4. Pregătirea magistraților în timp util cu privire la instituțiile apărute în noile coduri pentru implementarea unitară a noilor proceduri;
5. Realizarea de seminarii descentralizate pentru echipele interdisciplinare (magistrați, asistenți sociali, consilieri de probațiune, polițiști, medici legiști, psihologi, lucrători din penitenciar, etc.), în care să se identifice pârgii comune de acțiune și să se clarifice atribuțiile instituțiilor și resursele necesare pentru o bună instrumentare a cauzelor în care sunt implicați copii;
6. Magistrații care instrumentează cauze cu copii trebuie să fie desemnați în funcție de voința, vocația și specializarea acestora și nu să fie numiți împotriva dorinței lor sau în funcție de alte criterii;
7. Formarea și specializarea unui număr suficient de magistrați în fiecare instanță și parchet, astfel încât să nu fie afectată, ca urmare a fluctuației de personal, componenta completelor specializate și activitatea de instrumentare/supraveghere a cauzelor cu minori în cursul urmăririi penale;
8. Amenajarea și dotarea corespunzătoare în cadrul fiecărei instanțe și parchet din țară a unor spații speciale destinate exclusiv audierii copiilor implicați în proceduri judiciare;
9. Dotarea adecvată a camerelor de audiere, cât și a sălilor de ședință în care se instrumentează cauzele cu minori cu rețea audio-video, pentru a se evita confruntarea dintre copilul victimă și agresor;
10. Gestionarea optimă (cu fixare de intervale orare), a ședințelor de judecată, astfel încât să se evite așteptarea prelungită de către copii în sediile instanțelor;
11. Implementarea la nivel național a unor tehnici de audiere unitare pentru copii implicați în proceduri judiciare;
12. Utilizarea în continuare a structurii de organizare în complete și secții pentru minori și familie, din care să facă parte magistrați selectați în funcție de voința, vocația și specializare, formați continuu în acest do-

- meniu iar instanțele de judecată și parchetele să fie prevăzute cu spații speciale de audiere, dotate și amenajate adecvat;
13. Înființarea și/sau dezvoltarea de servicii comunitare pentru reabilitarea copiilor aflați în conflict cu legea penală și a copiilor victime.

BIBLIOGRAFIE

- Balahur, D; Padovani, A. & Brutto, S., *Probation and Restorative Justice in Romania and Italy. Sociological-juridical enquiries and applied studies of social work*, Al.I.Cuza University Press, 2008;
- Balahur, D., *Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale*, Ed. All Back, București, 2001;
- Bulai, A., *Focus-grup*, Ed. Paideia, 2000;
- Chelcea, S., *Cum să redactăm o lucrare de licență, o teză de doctorat, un articol științific în domeniul științelor socioumane*, Ed. Comunicare.ro, 2010;
- Chelcea, S., *Metodologia cercetării sociologice*, Ed. Economica, 2007;
- Dublea, A.; Ștefăroi, N.; Luca, S.; Gafta, G.; Moisescu, R.; Mursa, L.; Luca, C.; Scripcaru, C.; Pușcașu, D.; Vlad, M., *Ghid de practici instituționale în instrumentarea cauzelor cu minori*, Asociația Alternative Sociale, Iași, 2005;
- Emese, E., *Protecția drepturilor copilului*, Ed. CH Beck, București, 2007;
- Grisso, T., *Evaluating juvenile's adjudicative competence. A Guide for Clinical Practice*, Professional Resource Press, Sarasota, Florida, 2005;
- Grigore, C.; Atășiei, I.; Luca, C., *Drepturile copilului – între lege și practică. Raport de monitorizare a Legii 272/2004*, Asociația Salvați Copiii Iași, 2008;
- Hamilton, C., Harvey, R., *The Role of Public Opinion in the Implementation of International Juvenile Justice Standards*, The International Journal of Children's Rights, Martinus Nijhoff Publisher, vol. 11, 2004;
- Luca, C., Gulei, A. (coord.), *Metodologie de asistență socială, psihologică și juridică a copiilor rămași singuri acasă ca urmare a plecării părinților la muncă în străinătate*, Asociația Alternative Sociale, Ed. Terra Nostra, 2007;
- Luca S., "The Juvenile Court" în Balahur, D., Padovani, A. and Brutto, S., *Probation and Restorative Justice in Romania and Italy. Sociological-juridical enquiries and applied studies of social work*, Al.I.Cuza University Press, 2008;
- Mateuț, Gh.; Ștefăroi, N.; Petrescu, V.; Prună, R.; Tărniceriu, R.; Luca, S.; Gafta, G.; Dublea, A.; Iovu, D.; Onu, E.; Luca, C., *Traficul de ființe umane. Infractor. Victimă. Infracțiune*, Asociația Alternative Sociale & Asociația Magistraților Iași, Iași, 2005;
- Pivniceru, M.-M.; Luca, C. (coord.), *Ghid de audiere a copilului în proceduri judiciare*, Ed. Hamangiu, 2009;
- Văleanu C., *Cazurile de casare în recursul penal*, Ed. Hamangiu, 2007;

UNICEF, Reprezentanța în România, *Practici și norme privind sistemul de justiție juvenilă din România*, 2005;

Cod penal, adoptat prin Legea nr. 286/2009, Publicată în M. Of. nr. 510 din 24.07.2009;

Legea nr. 211/2004 privind unele masuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor publicată în M.Of. nr. 505/4.06.2004;

Legea nr. 247/2005 privind reforma în domeniile proprietății și justiției, precum și unele măsuri suplimentare, publicată în M. Of. nr. 653/22.07.2005;

Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului publicată în M. Of., Partea I nr. 557 din 23.06.2004;

Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 557 din 23.06.2004 și modificată prin O.U.G. nr. 102/2008 publicată în Monitorul Oficial al României nr. 639 din 05.09.2008;

Legea nr. 281/2003 privind modificarea și completarea Codului de procedură penală și a unor legi speciale, publicată în M.Of. nr. 468/1.07.2003;

Legea nr. 304 din 2004 privind organizarea judiciară, publicată în M. Of. nr. 576/29.06.2004;

Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane publicată în M.Of. nr. 783/11.12.2001;

Decretul nr.31 din 30 ianuarie 1954 privitor la persoanele fizice și persoanele juridice publicat în B. Of. nr. 8/30.01.1954;

Decretul nr.32 din 30 ianuarie 1954 pentru punerea în aplicare a Codului Familiei și a Decretului privitor la persoanele fizice și persoanele juridice, publicat în B. Of. nr. 9/31.01.1954;

Hotărârea nr.232 din 30 martie 2005 privind aprobarea Strategiei de reformă a sistemului judiciar pe perioada 2005-2007 și a Planului de acțiune pentru implementarea Strategiei de reformă a sistemului judiciar pe perioada 2005-2007, publicată în M. Of. nr. 273/1.05.2005;

Convenția Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite, publicată în M. Of. Nr.109 din 28 septembrie 1990;

Convenția din 4 noiembrie 1950 pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, amendată prin Protocoalele nr. 3, 5 și 8 și completată prin Protocolul nr. 2 Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 135 din 31.05.1994;

Recomandările Comitetului ONU pentru drepturile copilului 2009. *România și Convenția cu privire la Drepturile Copilului*, Vanemonde, 2009;

Recomandarea R 19 (99) a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei cu privire la medierea victimă-infractor în cauzele penale;

Rezoluția Consiliului Economic și Social 20/2005, **Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime**;

[http://portal.just.ro](http://portal.just.ro;);

www.just.ro;

www.csm1909.ro.

Lucrare realizată și tipărită
în 250 de exemplare cu sprijinul
financiar al Reprezentanței
UNICEF în România

**ASOCIAȚIA ALTERNATIVE
SOCIALE**

Str. Cuza-Vodă, Nr.8A, Iași, 700036

Tel: +40 332 405 476

Fax: +40 332 405 477

office@alternativesociale.ro

www.alternativesociale.ro

www.antitrafic.ro

ISBN 978-973-7783-40-0

9 789737 783400